IL-KUMMISSJONI
EWROPEA

Brussell, 7.3.2018
SWD(2018) 216 final

DOKUMENT TA' ĦIDMA TAL-PERSUNAL TAL-KUMMISSJONI

Ir-Rapport tal-Pajjiż għal Malta - 2018

Li jakkumpanja d-dokument

KOMUNIKAZZJONI MILL-KUMMISSJONI LILL-PARLAMENT EWROPEW, LILL-KUNSILL, LILL-BANK ĊENTRALI EWROPEW, U LILL-GRUPP TAL-EURO

Is-Semestru Ewropew 2018: Valutazzjoni tal-progress fir-riformi strutturali, il-prevenzjoni fil-korrezzjoni tal-iżbilanċi makroekonomiċi u r-riżultati tal-analiżijiet fil-fond skont ir-Regolament Nru 1176/2011

{COM(2018) 120 final}

MT MT

WERREJ

Sommarju eżekuttiv 1

1. Is-sitwazzjoni ekonomika u l-prospettivi 4

2. Il-progress fejn jidħlu r-rakkomandazzjonijiet speċifiċi għall-pajjiż 15

3. Prijoritajiet ta' riforma 20

3.1. Il-finanzi pubbliċin u t-tassazzjoni 20
3.2. Is-settur finanzjarju 26
3.3. Is-suq tax-xogħol, l-edukazzjoni u l-politiki soċjali 30
3.4. L-investiment 38
3.5. Il-linji ta' politika settorjali 47

Anness A: Tabella b'ħarsa kumplessiva 52

Anness B: Tabella ta' Valutazzjoni dwar il-Proċedura ta' Żbilanċ Makroekonomiku 55

Anness C: Tabelli Standard 56

Referenzi 63

LISTA TA' TABELLI

Tabella 1.1: Indikaturi ekonomiċi u finanzjarji ewlenin - Malta 13
Tabella 3.2.1: Indikaturi tas-sodezza finanzjarja, banek totali (jiġifieri domestiċi u barranin), Malta (%) 26
Tabella 3.4.1: Intrapriżi, impjiegi u valur miżjud skont il-klassi ta' daqs tad-ditti 44
Tabella 3.5.1: L-akbar settur ta' emissjonijiet b'effett ta' serra fl-2015 (% tal-emissjonijiet totali) 49
Tabella B.1: It-Tabella ta' Valutazzjoni MIP għal Malta (AMR 2018) 55
Tabella C.1: Indikaturi tas-suq finanzjarju 56
Tabella C.2: Tabella ta' indikaturi soċjali nominali 57
Tabella C.3: Indikaturi soċjali u dwar is-suq tax-xogħol 58
Tabella C.4: Inklużjoni soċjali u indikaturi tas-saħħa 59
Tabella C.5: Indikaturi tal-prestazzjoni fis-suq tal-prodotti u tal-politika 60
Tabella C.6: Tkabbir ekoloġiku 61

LISTA TA' GRAFIKA

Grafika 1.1: It-tkabbir kull kwart tal-PDG, Malta u ż-żona tal-euro 4
Grafika 1.2: Inflazzjoni tal-HCIP sottostanti f'Malta u fiż-żona tal-euro 4

Grafika 1.3: Tqassim tar-rata ta' tibdil tal-kosti tal-unitajiet lavorattivi 6
Grafika 1.4: Tqassim tas-sehem mis-suq tal-esportazzjoni 7
Grafika 1.5: Il-kont kurrenti fis-servizzi (% tal-PDG) 7
Grafika 1.6: Tqassim tal-kont kurrenti (% tal-PDG) 8
Grafika 1.7: Id-dejn tas-settur privat: lakuni fil-valuri ta' referenza prudenzjali u bbażati fuq il-fundamentali 10
Grafika 1.8: L-iffinanzjar ta' korporazzjonijiet mhux finanzjarji 10
Grafika 1.9: Il-bilanċ u d-dejn tal-gvern (% tal-PDG) 11
Grafika 2.1: Implimentazzjoni pluriennali kumplessiva tar-rakkomandazzjonijiet bejn l-2011 u l-2017, sa issa 15
Grafika 3.1.1: Il-bilanċ tal-amministrazzjoni pubblika u l-impatt tal-Programm tal-Investitur Individwali (% tal-PDG) 20
Grafika 3.1.2: It-tkabbir medju fl-2013-2016 fin-nefqa kurrenti totali kull abitant 20
Grafika 3.1.3: Formazzjoni grossa ta' kapital fiss fl-2012 u l-2016 (% tal-PDG) 21
Grafika 3.2.1: Investiment reżidenzjali u permessi tal-bini 28
Grafika 3.2.2: Distakk tas-sopravalutazzjoni tal-prezzijiet tad-djar 28
Grafika 3.3.1: Ir-rata ta' imjieg skont l-età u s-sess, 2016 30
Grafika 3.3.2: Id-diskrepanza fl-impjiegi ta' persuni b'diżabbiltà skont is-sess u l-Istat Membru (età bejn l-20 u l-64 sena), 2015 33
Grafika 3.3.3: Is-sehem ta' dawk li jħaddmu li qegħdin jindikaw li jeżisti nuqqas ta' ħaddiema f'Malta. 34
Grafika 3.3.4: Rata ta' dawk li jħallu l-iskola kmieni 35
Grafika 3.3.5: Ir-rata ta' parteċipazzjoni fl-edukazzjoni u fit-taħriġ (25-64 sena), 2016 35
Grafika 3.4.1: L-għadd ta' persuni impjegati f'SMEs 39
Grafika 3.4.2: Il-valur miżjud tal-SMEs 40
Grafika 3.4.3: Indikaturi dwar il-Governanza tal-Bank Dinji, 2017 - Malta 41
Grafika 3.4.4: L-evoluzzjoni tal-intensità tal-R&D fin-negozju, u l-intensità tal-R&D pubblika f'Malta, 2004-2016 42
Grafika 3.5.1: Indikaturi magħżula dwar it-trasport fuq it-toroq - Malta 47
Grafika 3.5.2: Emissjoni ta' gassijiet serra kull ras (kg CO2-ek/abitant) 50
Grafika 3.5.3: Indiċi tal-WEF dwar l-ivvjaġġar u t-turiżmu - Indikaturi magħżula 50

LISTA TA' KAXXI

Kaxxa 1.1: Is-settur tal-gaming 12
Kaxxa 2.1: Tabella dwar l-implimentazzjoni tas-CSR 17
Kaxxa 2.2: Riżultati tanġibbli miksuba permezz tas-sostenn tal-UE għal tibdil strutturali f'Malta 18
Kaxxa 3.3.1: Il-kostatazzjoni tal-prestazzjoni fid-dawl tal-Pilastru Ewropew tad-Drittijiet Soċjali 32
Kaxxa 3.3.5: Punti ewlenin ta' politika 38
Il-bini ta' qafas effettiv ta' apprendistat 38
Kaxxa 3.4.6: Kaxxa dwar l-Investiment- sfidi u riformi f'Malta 45

SOMMARJU EŻEKUTTIV

Fil-kuntest ta' tkabbir ekonomiku b'saħħtu, l-isfidi ċentrali ta' Malta jikkonċernaw l-aktar is-sostenibbiltà għat-tul tagħha. Il-prospetti għat-tkabbir jidhru favorevoli u l-prospettiva fiskali għadha pożittiva, bħala segwitu ta' surplus sinifikanti fil-kont kurrenti. Madankollu, il-pressjoni dejjem tiżdied fuq l-infrastruttura u r-riżorsi naturali, il-prezzijiet tal-akkomodazzjoni dejjem jogħlew, kif ukoll nuqqas ta' ħaddiema u ta' ħiliet jistgħu joħolqu sfidi fil-futur. It-tiswija tan-nuqqasijiet infrastrutturali, it-titjib fil-provvista ta' ħaddiema, it-tisħiħ tal-ambjent kummerċjali u l-promozzjoni tas-sostenibbiltà ambjentali għadhom prijoritajiet ċentrali ta' politika sabiex ikun jista' jiġi sostnut it-tkabbir għat-tul. Is-superviżjoni aħjar fis-settur finanzjarju hija fattur importanti addizzjonali sabiex tiġi salvagwardata l-istabbiltà finanzjarja u tiġi preżervata l-attrazzjoni u r-reputazzjoni tajba ta' Malta bħala destinazzjoni għall-investiment ([1]).

It-tkabbir baqa' dinamiku. It-tkabbir reali tal-PDG kien wieħed mill-ogħla fl-UE f'dawn l-aħħar snin. Huwa laħaq il-quċċata fl-2014-15, b'medja ta' 7.7%, misjuq ukoll minn tkabbir qawwi malajr ta' investiment marbut ma' fatturi ta' darba. Minkejja esportazzjonijiet ta' servizzi netta qawwija kif ukoll konsum privat robust, it-tkabbir reali tal-PDG immodera fl-2016 u huwa previst li baqa' robust fil-livell ta' 6.9 % fl-2017. Barra minn dan, it-tkabbir fl-impjiegi huwa wieħed minn fost l-ogħla fl-UE, b'mod partikolari dovut għas-settur tas-servizzi. Ir-rata tal-qgħad naqset għal-livell rekord baxx ta' taħt il-5 %. Il-flussi tal-immigrazzjoni kienu ċ-ċavetta biex setgħu jiġu bbilanċjati n-nuqqasijiet fejn jidħlu ħiliet emerġenti u n-nuqqas ta' ħaddiema.

Għall-quddiem, ir-ritmu tat-tkabbir jibqa' qawwi. It-tkabbir reali tal-PDG huwa previst li jibqa' b'saħħtu u jilħaq l-4,9 % fl-2018. Il-konsum privat mistenni li jsir il-mutur ewlieni tat-tkabbir hekk kif il-popolazzjoni tiżdied u jikber l-introjtu disponibbli. Barra minn dan, fiduċja akbar fost il-konsumaturi u konsum akbar mistennija li jwasslu għal rata ta' tifdil fost l-unitajiet domestiċi kemxejn anqas. Huwa previst li l-investiment jirkupra, immexxi mis-settur tal-konstruzzjoni reżidenzjali, li mistenni jkompli jikber b'mod qawwi fl-2018. Huwa previst li l-esportazzjoni tkompli tiżdied, hekk kif hemm domanda dejjem tikber mill-isħab kummerċjali ta' Malta.

Il-kont kurrenti għadu juri surplus sinifikanti. Mill-2014 lil hawn, is-surplus tal-kont kurrenti kien bħala medja qrib it-8%. F'nofs l-2017 dan laħaq quċċata ta' 10 % tal-PDG. Dan il-livell għoli huwa attribwit l-aktar għas-settur tas-servizzi, riflessjoni ta' attività ħajja ħafna fis-setturi tal-gaming, it-turiżmu u t-trasport. Il-previżjoni tal-ħarifa tipprojetta li s-surplus jistabbilizza ruħu taħt l-10 %, riflessjoni ta' żieda fl-esportazzjoni.

It-tkabbir ekonomiku qawwi kabbar id-dħul mit-taxxi, b'mod partikolari t-taxxi diretti. Fil-kuntest ta' surplus fiskali, in-nefqa għadha pjuttost dinamika, u dan jitlob monitoraġġ mill-qrib. Id-dejn gross tal-gvern kien diġà niżel għal taħt is-60% tal-PDG fl-2016, u huwa pprojettat li dan se jkompli nieżel. Minkejja li sar xi progress, għad hemm sfidi kbar fejn jidħlu l-konformità mat-taxxa u t-tendenza lejn id-dejn tal-impriżi.

Malta għamlet xi progress fl-indirizzat tar-rakkomandazzjoni speċifiċi għall-pajjiż tal-2017. Ċerti inizjattivi jespandu l-ambitu tar-rieżami tan-nefqa u fl-aħħar mill-aħħar ikunu ta' kontribut għal żieda fl-effettività tan-nefqa pubblika. Filwaqt li s-superviżjoni transfruntiera tibqa' essenzjali b'mod partikolari fis-settur tal-assikurazzjoni, sar xi progress fil-ħidma biex jinkisbu aktar riżorsi fid-dipartimenti bil-kompitu ta' superviżjoni.

Rigward il-progress fis-soddisfar tal-miri nazzjonali skont l-istrateġija Ewropa 2020, Malta għamlet progress lejn il-mira tagħha rigward l-impjiegi. Madankollu, għad hemm nuqqasijiet fir-rigward tal-miri tagħha fejn jidħol it-tnaqqis ta' emissjoni ta' gassijiet fl-effett ta' serra, żieda fin-nefqa għar-riċerka u l-iżvilupp, żieda fid-disponibbiltà ta' enerġija rinnovabbli, titjib tal-effiċjenza tal-enerġija, tnaqqis fit-tluq bikri mill-iskola, żieda fil-kisba ta' riżultati fl-edukazzjoni terzjarja, u tnaqqis tal-faqar.

([1]) Dan ir-rapport janalizza l-ekonomija ta' Malta fid-dawl tal-Istħarriġ Annwali dwar it-Tkabbir ippubblikat fit-22 ta' Novembru 2017. Fl-istħarriġ, il-Kummissjoni tappella lill-Istati Membri tal-UE biex jimplimentaw riformi sabiex l-ekonomija Ewropea ssir aktar produttiva, reżiljenti u inklussiva. Meta jkunu qegħdin jagħmlu dan, l-Istati Membri jenħtieġ li jiffukaw l-isforzi tagħhom fuq it-tliet elementi tat-trijangolu virtwuż tal-politika ekonomika — l-ixprunar tal-investiment, it-tkomplija tar-riformi strutturali u l-garanzija li jkun hemm linji ta' politika fiskali responsabbli.

Malta miexja relattivament tajjeb fejn jidħlu l-indikaturi fit-Tabella ta' Valutazzjoni Soċjali li fuqha jistrieħ il-Pilastru Ewropew tad-Drittijiet Soċjali. Malta għadha għaddejja b'azzjoni ta' politika biex tindirizza l-integrazzjoni fis-suq tax-xogħol u l-esklużjoni soċjali, b'mod notevoli permezz ta' linji ta' politika li jġiegħlu lil dak li jkun jifhem li jkun jaqbillu li joħroġ jaħdem. Madankollu, hemm bżonn li tingħata attenzjoni lir-rati ta' tluq bikri mill-iskola, lid-diskrepanza għolja fl-impjiegi bejn l-irġiel u n-nisa, u lill-parteċipazzjoni fis-suq ta' nies b'diżabbiltà.

Il-kwistjonijiet strutturali ċentrali li qegħdin jiġu analizzati f'dan ir-rapport, li jindikaw sfidi partikolari għall-ekonomija Maltija, huma dawn li ġejjin:

- **Jidher li r-riskji fiskali fuq perjodu qasir u medju huma taħt kontroll.** Il-finanzi pubbliċi ibbenefikaw mit-tisħiħ fid-dħul mit-taxxa, appoġġjat minn kundizzjonijiet makroekonomiċi favorevoli. Ir-rikavati marbuta mal-Programm tal-Investiment Individwali ukoll kienu ta' kontribut għal dan it-titjib. Ir-rieżami tan-nefqa (Spending Review) mistenni li jwassal għal prestazzjoni aktar effiċjenti fejn tidħol nefqa. Għat-tul, in-nefqa pubblika marbuta mal-età fis-sistemi tas-saħħa u tal-pensjoni mistennija li tiżdied b'mod relattivament mgħaġġel meta mqabbla ma' dik ta' pajjiżi oħra tal-UE, li hija indikazzjoni ta' sfida possibbli għas-sostenibbiltà fiskali.

- **Xi indikaturi jindikaw li r-regoli tat-taxxa ta' Malta jintużaw minn multinazzjonali li jkunu involuti fi strutturi aggressivi ta' ppjanar tat-taxxa.** Malta ħadet passi biex temenda ċerti aspetti tas-sistema tat-taxxa tagħha li jistgħu jiffaċilitaw l-ippjanar aggressiv tat-taxxa. Madankollu, l-eżistenza ta' ċerti regoli tat-taxxa (fosthom it-tfassil tar-reġim ta' tnaqqis ta' mgħax nozzjonali (Notional Interest Deduction - NID) ippjanat), in-nuqqas ta' taxxi minn ras il-għajn fuq pagamenti li jsiru minn kumpaniji bbażati f'Malta, flimkien ma' nuqqas ta' ċerti regoli kontra l-abbuż, jindikaw li r-regoli tat-taxxa ta' Malta għadhom jistgħu jintużaw fi strutturi ta' evitar tat-taxxa.

- **Il-garanzija ta' superviżjoni finanzjarja effettiva għadha sfida.** Is-settur finanzjarju huwa kkaratterizzat minn għad kbir ta' istituzzjonijiet barranin, b'mod partikolari kumpaniji tal-assikurazzjoni, li fil-biċċa l-kbira jaħdmu b'mod transfruntier. L-effettività tal-leġiżlazzjoni kontra l-ħasil tal-flus adottata dan l-aħħar hemm bżonn li tiġi segwita bir-reqqa. F'dan il-kuntest, huwa kruċjali, sabiex tinżamm ir-reputazzjoni tajba u l-attrazzjoni ta' Malta bħala ċentru finanzjarju internazzjonali, li jiġi garantit qafas superviżorju msaħħaħ.

- **Il-prezzijiet tad-djar għolew b'mod qawwi u malajr, u jixraq li jinżammu taħt osservazzjoni kontinwa.** Attività ekonomika qawwija, kundizzjonijiet favorevoli fis-suq tax-xogħol, investiment fil-proprjetà immobbli minn persuni mhux reżidenti kif ukoll rati tal-imgħax baxxi kollha kienu ta' kontribut biex ikun hemm żieda sostnuta fil-prezzijiet tad-djar fl-aħħar żminijiet. Il-kostruzzjoni reżidenzjali u l-ipoteki għaddejjin minn tkabbir mgħaġġel, li jista' jwassal għal żieda fil-vulnerabbiltà tal-ekonomija għal żviluppi fis-suq tal-akkomodazzjoni, anki meta jitqies li l-biċċa l-kbira tal-ipoteki għandhom rati tal-imgħax varjabbli.

- **Is-suq tax-xogħol ta' Malta għadu għaddej tajjeb, madankollu għad hemm diskrepanza kbira bejn l-irġiel u n-nisa.** L-impjiegi qegħdin jiżdiedu, f'konformità mat-tkabbir ekonomiku qawwi. Ir-rata ta' impjieg laħqet 71,8 % fi Q3 2017. It-tkabbir fil-pagi għadu kajman, minkejja t-tnaqqis kontinwu fil-qgħad. Għad hemm diskrepanza kbira bejn l-irġiel u n-nisa fejn jidħlu l-impjiegi, hekk kif ir-rati ta' impjieg huma għolja fejn jidħlu nisa taħt it-30 sena, iżda dawn jinżlu b'mod konsiderevoli wara din l-età.

- **L-iskarsezza tal-ħiliet saret tidher ħafna.** Aktar minn 30 % tal-kumpaniji jiddikjaraw li qegħdin ibatu minn skarsezza ta' ħiliet, sehem li hu ogħla b'mod sinifikanti mis-snin ta' qabel. Din l-iskarsezza qiegħda tittaffa minn ħaddiema barranin fil-livelli kollha ta' ħiliet. Filwaqt li l-investiment fl-edukazzjoni u l-ħiliet għadu għaddej, ir-rata ta' studenti li jitilqu kmieni mill-iskola għadha għolja ħafna u ma kienx hemm titjib f'dan meta mqabbel mas-

sena ta' qabel. Ir-riżultati fl-edukazzjoni għadhom marbuta b'mod qawwi mal-isfond soċjoekonomiku. Il-livell milħuq ta' ħiliet fost iż-żgħażagħ għadu baxx.

- **Ir-riskji ta' faqar u esklużjoni soċjali tnaqqsu iżda għal xi gruppi fil-popolazzjoni għadhom sostanzjali.** Ir-riskji ta' faqar u esklużjoni soċjali niżlu għal livelli li l-aħħar li dehru kien fl-2008. Madankollu, f'dawk l-unitajiet domestiċi fejn hemm biss persuna waħda li għandha dħul, kif ukoll fost dawk li għandhom ħiliet baxxi, ir-riskju ta' faqar huwa sostanzjali. Jeżistu ostakoli quddiem l-integrazzjoni tal-popolazzjoni barranija, speċjalment ta' migranti mhux mill-UE, li jkollhom iħabbtu wiċċhom ma' riskju għoli ta' faqar u esklużjoni soċjali minkejja rata għolja ta' impjieg. Malta għadha għaddejja bil-linji ta' politika tagħha favur l-inklużjoni attiva, u dan l-aħħar adottat Strateġija dwar l-integrazzjoni tal-migranti. L-inugwaljanzi fl-introjtu għadhom taħt il-medja tal-UE bis-saħħa ta' inugwaljanzi baxxi fis-suq u minħabba l-karatteristiċi tas-sistema Maltija tat-taxxi u tal-benefiċċji.

- **Is-settur tal-SMEs kien konsiderevolment dinamiku f'dawn l-aħħar snin, minkejja l-lakuni eżistenti fil-qafas tar-riċerka u l-iżvilupp.** It-tkabbir f'termini tal-għadd ta' persuni impjegati u l-valur miżjud kien għola mill-medja fl-UE u kienet biss minoranza fost id-ditti li jidhru li qegħdin ibatu minn limitazzjonijiet finanzjarji. Fl-istess waqt, il-predominanza ta' mikroditti u ditti ta' daqs żgħir, li jkollhom jiddependu fuq l-iffinanzjar intern biex jappoġġjaw attivitajiet ta' riċerka u żvilupp (R&D), u d-daqs tas-suq lokali jillimitaw il-potenzjal innovattiv tagħhom. Filwaqt li l-prestazzjoni ta' Malta fejn jidħlu r-riċerka u l-iżvilupp tjiebet dan l-aħħar, ekosistema ta' innovazzjoni aħjar ittejjeb il-kapaċità ta' kumpaniji innovattivi biex iżidu r-ritmu tal-attivitajiet tagħhom.

- **In-nuqqasijiet fil-qafas ġuridiku u ta' kontra l-korruzzjoni jaffettwaw il-klima li fiha jsir in-negozju.** Is-sistema ġudizzjarja għadha qiegħda tħabbat wiċċha ma' sfidi fejn tidħol l-effiċjenza tagħha. Skont stħarriġ reċenti tal-Eurobarometer Flash, teżisti perċezzjoni li l-korruzzjonijiet hija fattur problematiku fejn jidħol in-negozju f'Malta. Il-pajżaġġ frammentat tal-istituzzjonijiet li jaħdmu kontra l-korruzzjoni u n-nuqqas ta' koordinazzjoni istituzzjonali fomalizzata jistgħu jtellfu l-investigazzjoni effettiva u l-prosekuzzjoni ta' allegazzjonijiet ta' korruzzjoni.

- **Is-settur tat-trasport fit-toroq għandu quddiemu sfidi infrastrutturali u ta' sostenibbiltà maġġuri.** Il-konġestjoni kbira tat-traffiku toħloq xkiel għall-investiment, u tiġġenera kosti esterni sinifikanti kif ukoll emissjonijiet ta' gassijiet serra (anki meta wieħed iqis id-domanda għat-trasport li mistennija tibqa' dejjem tikber). L-awtoritajiet dan l-aħħar ħabbru proġett biex tittejjeb l-infrastruttura tat-toroq fuq perjodu ta' seba' snin, li madankollu mhux mistenni li jkollu effett tant kbir fejn jidħol it-tnaqqis tal-kosti tal-konġestjoni u tal-emissjonijiet ta' gassijiet serra.

- **Iż-żieda fl-attività ekonomika tista' twassal biex jikbru r-restrinġimenti, inkluż fl-infrastruttura, u tintefa' aktar pressjoni fuq ir-riżorsi ambjentali.** Il-mixja lejn ekonomija aktar ċirkolari u l-affaċċjar tal-esternalitajiet negattivi mis-settur tal-kostruzzjoni u s-suq tal-proprjetà immobbli, pereżempju fejn jidħol l-immaniġġjar tal-iskart, l-impatt ambjentali u l-prestazzjoni fejn tidħol l-enerġija, għadhom ta' sfida. Jekk ma jkunux indirizzati, ir-restrinġimenti fir-riżorsi naturali u l-infrastruttura jistgħu jaffettwaw ukoll l-iżvilupp tas-settur tat-turiżmu, li għadu pilastru ċentrali tal-ekonomija Maltija. L-espansjoni tat-turiżmu hija stess tista' tintensifika l-pressjoni fuq ir-riżorsi tal-pajjiż.

1. IS-SITWAZZJONI EKONOMIKA U L-PROSPETTIVI

It-tkabbir ekonomiku u l-inflazzjoni

Il-prestazzjoni ekonomika ta' Malta kienet mill-aktar prominenti f'dawn l-aħħar snin. Wara rkupru relattivament malajr wara l-kriżi tal-2008-09, l-ekonomija Maltija ingħatat imbuttatura oħra wara nofs l-2012. Bħala riżultat, hija effettivament inqatgħet miċ-ċiklu ekonomiku taż-żona tal-euro, u evitat ir-reċessjoni doppja li kienet ġiet osservata hemmhekk u għaddiet minn rati ta' tkabbir ogħla mill-quċċata tagħha ta' qabel l-2009. It-tkabbir wassal għal żieda fl-impjiegi, u sfrutta l-potenzjal ta' forza lavorattiva domestika kif ukoll tar-rata ta' parteċipazzjoni li kienet għadha relattivament baxxa. Il-flussi dejjem jiżdiedu ta' ħaddiema barranin kienu ta' għajnuna biex jinżamm ir-ritmu ta' tkabbir u taffew l-iskarezza ta' ħiliet u l-pressjoni fuq il-pagi.

Grafika 1.1: **It-tkabbir kull kwart tal-PDG, Malta u ż-żona tal-euro**

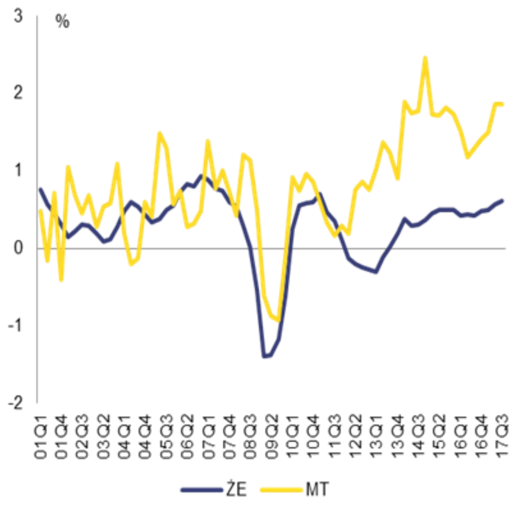

Nota: Ir-rati ta' tkabbir ġew ikkalkulati abbażi tal-ammonti mobbli tal-PDG tal-erba' kwarti
Sors: Il-Kummissjoni Ewropea

It-tkabbir kien misjuq l-aktar mill-esportazzjoni L-esportazzjoni netta kienet tgħodd għal nofs iż-żieda fil-PDG reali sa mill-2012 hekk kif it-tkabbir fl-esportazzjoni, b'mod partikolari tas-servizzi, aktar milli bbilanċja ż-żieda fl-importazzjoni. Dan tal-aħħar huwa assoċjat ma' domanda domestika vibranti, li hija riflessjoni ta' konsum qawwi mill-unitajiet domestiċi kif ukoll ta' żieda f'daqqa fl-investiment. Il-ftuħ ta' Malta għall-kummerċ (imkejjel bl-esportazzjonijiet flimkien mal-importazzjonijiet bħala sehem mill-PDG) żdied b'mod sinifikanti matul l-għaxar snin li għaddew, minn madwar 200 % tal-PDG fl-2006 għal aktar minn 300 % fl-2011-12, qabel ma batta xi ftit għal-livell ta' madwar 270 % hekk kif il-piż tad-domanda domestika fl-ekonomija reġa' beda jiżdied.

L-inflazzjoni stabbilizzat f'livelli relattivament baxxi. Wara perjodu ta' volatilità fil-passat, Malta uriet l-anqas volatilità fl-inflazzjoni tal-HICP tagħha fost il-membri taż-żona tal-euro sa minn kmieni fl-2014. Dan fil-biċċa l-kbira jirrifletti l-fatt li huwa l-gvern li jistabbilixxi l-prezz tal-karburanti. Għalhekk, filwaqt li l-inflazzjoni tal-HICP kumplessiva kienet qiegħda tiela' fiż-żona tal-euro sa mill-2016, f'Malta baqgħet stabbli, b'medja ta' ftit aktar minn 1 % fit-tnax-il xahar sa Settembru 2017.

Grafika 1.2: **Inflazzjoni tal-HCIP sottostanti f'Malta u fiż-żona tal-euro**

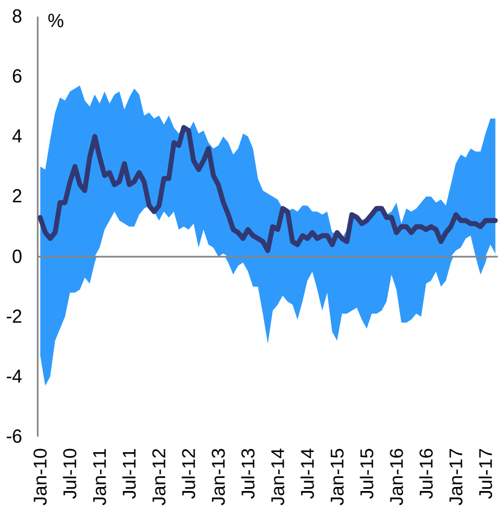

Nota: Iż-żona tirreferi għall-firxa ta' valuri fiż-żona tal-euro.
Sors: Il-Kummissjoni Ewropea

Ir-ritmu tat-tkabbir jibqa' qawwi hekk kif jgħaddi ż-żmien. It-tkabbir tal-PDG reali laħaq il-5,5% fl-2016 u aċċellera fl-ewwel tliet kwarti tal-2017, u rreġistra tkabbir sena fuq sena ta' 7,2 %. Id-domanda esterna jidher li hija l-mutur ewlieni tat-tkabbir fl-2017, bid-domanda domestika jkollha rwol sekondarju minħabba tnaqqis qawwi fl-investiment (riflessjoni ta' bażi għolja fl-2016). It-tkabbir tal-PDG reali huwa mbassar li jilħaq [6,9 %] fl-2017 kumplessivament, ogħla mir-rata rreġistrata fl-2016. Skont il-projezzjonni dan

għandu jonqos xi ftit fl-2018 għal [5,6 %]. Il-konsum privat mistenni li jsir il-mutur ewlieni tat-tkabbir hekk kif il-popolazzjoni tiżdied u jikber l-introjtu disponibbli. Fl-istess ħin, fiduċja akbar fost il-konsumaturi u konsum akbar mistennija li jwasslu għal rata ta' tifdil fost l-unitajiet domestiċi kemxejn anqas. Huwa previst li l-investiment jirkupra, immexxi mis-settur tal-kostruzzjoni reżidenzjali, li mistenni jkompli jikber b'mod qawwi fl-2018. Huwa previst li l-esportazzjoni tkompli tiżdied, hekk kif hemm domanda dejjem tikber mill-isħab kummerċjali ewlenin ta' Malta, b'riżultat ta' żieda akbar fis-surplus fil-kont kurrenti. Fl-2019, it-tkabbir tal-PDG reali huwa pprojettat li jkun aktar kajman u jiżel għal 4.5 %, anqas mill-output potenzjali. Il-konsum privat huwa projettat li jibqa' l-mutur ewlieni tat-tkabbir, filwaqt li hu mbassar li l-elementi ta' domanda kollha jikkontribwixxu b'mod pożittiv.

Ir-riskji għall-projezzjonijiet makroekonomiċi huma marbuta primarjament mal-prospettivi għall-investiment u l-esportazzjonijiet netti. It-tlestija aktar malajr ta' proġetti tal-infrastruttura ppjanati tista' tkun ta' xprun għat-tkabbir fuq perjodu qasir. B'żieda ma' dan, fid-dawl tal-ftuħ ta' Malta għall-kummerċ, kull volatilità fis-setturi ta' esportazzjoni ewlenin tagħha jkollha impatt sproporzjonalment kbir fuq it-tkabbir tal-PDG reali.

L-isfidi ċentrali ta' Malta huma l-aktar marbuta mas-sostenibbiltà għat-tul tal-mudell tagħha ta' tkabbir. Kollox ma' kollox, il-prestazzjoni ekonomika reċenti ta' Malta jidher li fil-biċċa l-kbira kienet ir-riżultat ta' tibdil strutturali u, fuq perjodu medju, huwa mistenni li tistabbilizza u tibqa' fuq rata relattivament qawwija. Dawn il-prospetti fejn tidħol l-attività ekonomika mistennija li jkomplu jaggravaw ir-restrinġimenti eżistenti, inkluż fl-infrastruttura, u li jixħtu pressjoni ulterjuri fuq ir-riżorsi ambjentali. Jeżistu sinjali dejjem jiżdiedu ta' ssikkar fis-suq tax-xogħol, li jirrestrinġi l-pjani tad-ditti li jespandu, kif ukoll il-prospetti tagħhom ta' tkabbir (ara t-Taqsima 3.3). Dependenza dejjem tikber fuq ħaddiema barranin, fl-indirizzar tal-iskarsezza ta' ħaddiema u ta' ħiliet, tista' tkun ta' riskju ulterjuri quddiem il-kompetittività tal-ekonomija Maltija. F'dan il-kuntest, iż-żamma ta' Malta bħala ġuriżdizzjoni affidabbli għas-servizzi finanzjarji u tal-gaming hija ta' importanza partikolari fid-dawl tal-ħtieġa li tinżamm l-attrazzjoni ta' Malta bħala post internazzjonali għall-finanzi u n-negozju.

Is-Suq tax-Xogħol u l-iżviluppi soċjali

Il-kundizzjonijiet tas-suq tax-xogħol għadhom favorevoli Ir-rata tal-qgħad niżlet għal 4 % fl-2017, filwaqt li t-tkabbir fl-impjiegi għadu qawwi. Il-qgħad fost iż-żgħażagħ ukoll għadu ferm taħt il-medja tal-UE. Id-dipendenza fuq il-migrazzjoni ta' ħaddiema lejn il-pajjiż, sabiex jimlew il-postijiet battala, għadha sostanzjali. Żidiet qawwija fil-provvista ta' ħaddiema, anki abbażi tal-flussi 'il ġewwa dejjem jikbru ta' ħaddiema barranin, servew biex kien hemm anqas pressjoni 'il fuq fejn jidħlu l-pagi fl-2016 u l-2017. Fl-2018 u l-2019, ir-restrizzjonijiet fis-suq tax-xogħol mistennija li jqiegħdu pressjoni addizzjonali 'il fuq fejn jidħlu l-pagi.

Madankollu, l-isfidi li għadhom jeżistu jistgħu jxekklu s-sostenibbiltà tat-tkabbir fl-impjiegi ta' bħalissa. Għalkemm ir-rata ta' impjieg hija ta' 69,6 %, id-diskrepanza fl-impjiegi bejn l-irġiel u n-nisa għadha ta' 27,6 %. Il-parteċipazzjoni ta' persuni b'diżabilità fis-suq tax-xogħol ukoll għadha baxxa, minkejja titjib żgħir fir-riżultati u fil-parteċipazzjoni fl-edukazzjoni. Il-livell miksub fil-livell edukattiv terzjarju-baxx u l-livelli tal-ħiliet u r-riskji ogħla tal-faqar li jaffettwaw lit-tfal u lill-popolazzjoni li għandha anqas ħiliet itellfu l-isforzi biex jintlaħaq tkabbir li jkun kumplessivament sostenibbli u inklussiv.

Filwaqt li l-inugwaljanza kemm fl-introjtu kif ukoll fil-ġid għadha moderata, jeżisti r-riskju li l-opportunitajiet ma jkunux indaqs meta tilħaq il-ġenerezzjoni li jmiss. Is-sehem tal-introjtu li għandhom l-20 % ta' unitajiet domestiċi l-aktar għanja kien 4.2 darbiet ogħla minn dak tal-ifqar 20 % fl-2016. Dan huwa wieħed mill-aktar proporzjonijiet baxxi fl-UE, u baqa' ma nbidilx mis-sena ta' qabel. Il-ġid nett ukoll huwa relattivament imqassam b'mod ekwu, u dan jirrifletti d-distribuzzjoni bilanċjata tal-assi ta' akkomodazzjoni fost il-popolazzjoni. Madankollu, ir-riżultati fil-korsijiet ta' tagħlim fost it-tfaal għadhom ikkorrelati b'mod aktar qawwi mal-isfond soċjoekonomiku tagħhom milli huma f'pajjiżi oħra tal-UE, u l-istess jista' jingħad għar-riskju ta' faqar (ara t-Taqsima 3.3.3). Barra minn dan, żieda fl-inugwaljanzi fis-suq tista' għat-tul

tixħet pressjoni fuq l-impatt redistributtiv tas-sistema tat-taxxa u tal-benefiċċji.

Il-produttività u l-kompetittività

Il-produttività tal-ħaddiema qiegħda titjieb b'mod qawwi. Il-kosti nominali tal-unitajiet lavorattivi mexjin b'mod ġenerali konformi maż-żona tal-euro (+0,9 % meta mqabbel maż-0,8% fl-2016, rispettivament), u qegħdin jibbenefikaw minn kisbiet fil-produttività. Fl-2016, it-tkabbir fil-produttività reali tax-xogħol għal kull persuna impjegata naqqas mir-ritmu meta mqabbel mal-2014-15 iżda din xorta kienet għadha qiegħda tikber b'pass sostanzjalment aktar mgħaġġel minn dak fiż-żona tal-euro (+1,7 % kontra 0,5 % rispettivament).

Wara tkabbir moderat fil-pagi f'dawn l-aħħar snin, hu mistenni li minħabba r-restrizzjonijiet fis-suq tax-xogħol ikun hemm pressjoni aktar qawwija 'il fuq fejn jidħlu l-pagi. Fl-2016 il-pagi nominali żdiedu b'2,7 % u fl-2017 it-tkabbir nominali fil-pagi huwa pprojettat li jkun naqas għal 2 %. Il-pagi reali żdiedu b'1,1 % fl-2016, u huma pprojettati li jkunu stabbilizzaw fl-2017. Fl-2018 u l-2019 it-tkabbir fil-pagi mistenni li jaċċellera xi ftit, bħala riżultat tas-suq tax-xogħol aktar ristrett ([2]). Il-kosti nominali tal-unitajiet lavorattivi huma pprojettati li jiżdiedu b'1.3 % fl-2018 u fl-2019 (ara l-Grafika 1.4), imbuttati minn aktar tkabbir fil-pagi nominali u b'kisbiet moderati fejn tidħol produttività (ara l-Grafika 1.3.). Tkabbir fil-pagi pjuttost aktar mgħaġġel jista' jitqies bħala sostenibbli, meta jitqies li t-tkabbir fil-pagi reali baqa' iċken mit-tkabbir fil-produttività f'dawn l-aħħar snin, u meta titqies il-pożizzjoni esterna pożittiva ta' Malta.

([2]) Il-pagi nominali huma pprojettati li jiżdiedu b'3,4 % fl-2018 u b'3,6 % fl-2019. Il-pagi reali mistennija li jiżdiedu b'1,3 % fuq il-perjodu li fih jistgħu jsiru previżjonijiet, biex b'hekk jibqgħu taħt it-tkabbir ta' produttività (1,8 % fl-2018 u 1,9 % fl-2019).

Grafika 1.3: **Tqassim tar-rata ta' tibdil tal-kosti tal-unitajiet lavorattivi**

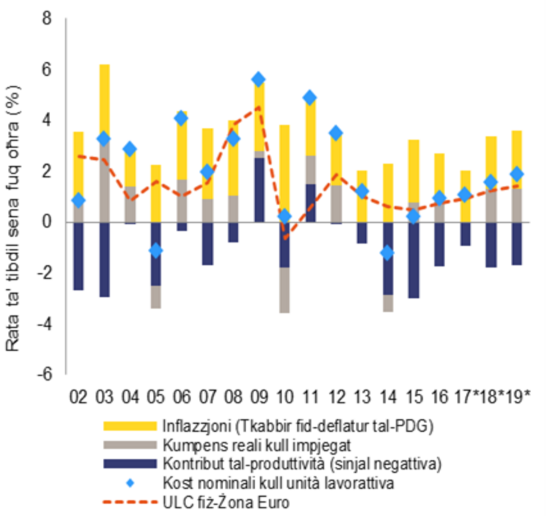

Sors: Il-Kummissjoni Ewropea

Malta tokkupa waħda mill-ogħla pożizzjonijiet fl-UE fejn tidħol il-kwalità tal-esportazzjoni fil-manifattura. Madwar 40 % tal-valur totali tal-esportazzjoni jikkonċerna prodotti tal-ogħla kwalità (vs 25 % fl-2011). Fejn jidħlu prodotti manifatturati esportati, fil-passat reċenti kien hemm tibdiliet relattivament kbar fis-sehem ta' prodotti ta' teknoloġija avvanzata u ta' teknoloġija fil-kategorija teknoloġika medja-baxxa. Fl-2016, is-sehem ta' esportazzjoni ta' prodotti ta' teknoloġija avvanzata kien ta' 43,2 % (żieda fuq it-26,8% fl-2015) filwaqt li s-sehem ta' prodotti ta' teknoloġija medja-baxxa niżel għal 34,8 % (minn 50,7 % fl-2015).

Is-settur tas-servizzi jikkontribwixxi b'mod qawwi għall-prestazzjoni pożittiva fl-esportazzjoni. Il-prestazzjoni vibranti fl-esportazzjoni f'dawn l-aħħar snin wasslet għal sehem akbar fis-suq tal-esportazzjoni hekk kif il-kisbiet fis-swieq tas-servizzi kkumpensaw għat-telfiet fejn jidħlu prodotti.

Grafika 1.4: **Tqassim tas-sehem mis-suq tal-esportazzjoni**

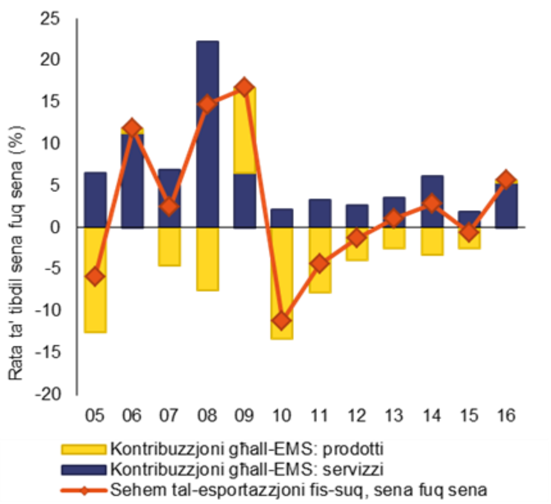

Sors: Il-Kummissjoni Ewropea

Hekk kif jitfaċċaw setturi ġodda jinħolqu sfidi biex il-governanza u l-infrastruttura iżommu l-pass magħhom. Malta tokkupa s-37 post minn 137 pajjiż fir-Rapport dwar il-Kompetittività fid-Dinja tal-2017-18, jiġifieri avvanzat tliet postijiet mis-sena l-oħra. Amministrazzjoni pubblika ineffiċjenti, kapaċità insuffiċjenti għall-innovazzjoni, provvista mhux adegwata ta' infrastruttura u ta' aċċess għall-finanzi huma, skont ir-Rapport dwar il-Kompetittività fid-Dinja, l-akbar ostakli kontra n-negozju f'Malta.

Is-sostenibbiltà esterna

Il-pożizzjoni esterna għadha qawwija, u tiddependi fuq surplus għoli fil-kont kurrenti kif ukoll pożizzjoni ta' investiment internazzjonali netta pożittiva. Il-bilanċ tal-pożizzjoni ta' investiment internazzjonali netta ta' Malta laħaq 64,5 % tal-PDG fil-Q2 tal-2017, waħda mill-ogħla fl-UE wara in-Netherlands. Sadanittant, is-surplus fil-kont kurrenti laħaq 10 % tal-PDG f'nofs l-2017, li jirrifletti surplus qawwi fil-kont tas-servizzi (ara l-Grafika 1.5.). L-esportazzjoni tas-servizzi ngħatat imbuttatura l-aktar bl-attivitajiet tal-industrija tal-gaming (ara l-Kaxxa 1.1.), iżda hija sostnuta wkoll minn kisbiet imdaqqsa tas-setturi tat-turiżmu u tat-trasport.

L-importazzjonijiet tal-prodotti qiegħda tonqos, b'rabta mat-tnaqqis ta' dan l-aħħar fl-investiment. Fl-2016, "il-makkinarju u l-apparat għat-trasport" kien jagħmel sehem ta' kważi nofs (48,2 %) il-valur tal-importazzjonijiet tal-prodotti. Madwar żewġ terzi ta' tali prodotti ġew importati minn pajjiżi mhux tal-UE. L-importazzjonijiet reali naqsu b'4%, sena fuq sena, fl-ewwel tliet kwarti tal-2017, minħabba t-tnaqqis kbir fl-importazzjoni ta' prodotti (-11,2 % sena fuq sena) filwaqt li l-importazzjoni ta' servizzi naqset biss ftit (-0,2 %). Dan jista' jiġi spjegat l-aktar bit-tnaqqis fl-investiment fil-makkinarju u fl-apparat (-34,8 % sena fuq sena fl-istess perjodu).

Grafika 1.5: **Il-kont kurrenti fis-servizzi (% tal-PDG)**

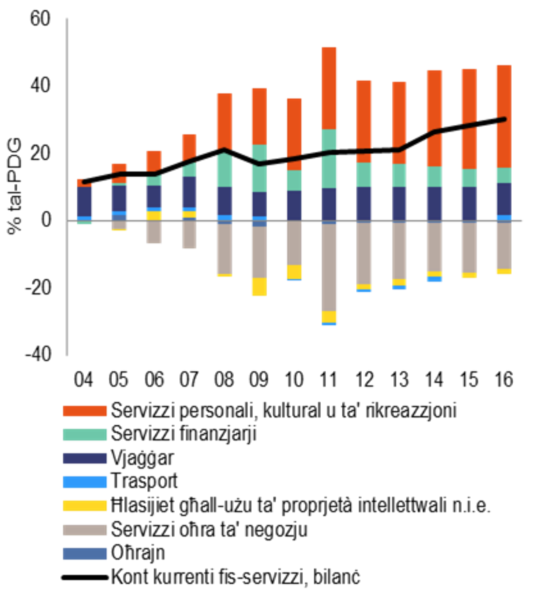

Sors: Il-Kummissjoni Ewropea

Il-bidla fil-pożizzjoni preżenti ta' Malta fejn jidħol il-kont kurrenti tidher li hi ta' natura strutturali. Il-livell preżenti ta' surplus fil-kont kurrenti jeċċedi b'mod sinifkanti n-norma fejn jidħol il-kont kurrenti ([3]), kif stmat mill-Kummissjoni (ara l-Grafika 1.6.). Anki meta wieħed jieħu f'kunsiderazzjoni l-impatt taċ-ċiklu u l-fatturi ta' politika jibqa' reżidwu kbir li ma jistax jiġi spjegat bil-fundamentali. Id-daqs tar-reżidwu jista' jirrifletti l-istruttura li qiegħda tinbidel tal-

([3]) Il-valur ta' referenza "norma" fil-kont kurrenti huwa mnissel minn regressjonijiet fil-forma ridotta li jaqbdu d-determinanti ewlenin tal-bilanċ tat-tifdil-investiment, inkluż determinanti fundamentali (pereż. demografija, riżorsi), fatturi ta' politika u kundizzjonijiet finanzjarji globali. Il-metodoloġija tixbah li dik li ssegwi l-Evalwazzjoni tal-Bilanċ Estern tal-FMI. Ara wkoll, Il-Kummissjoni Ewropea, 2017, "Empirical current account benchmarks: modelling the impact of demographic variables", LIME Working Group, l-24 ta' April 2017.

ekonomija Maltija ([4]), inkluż l-istatus emerġenti tagħha bħala ċentru finanzjarju internazzjonali u l-importanza dejjem tikber ta' attivitajiet transfruntiera. Id-dħul mill-Programm ta' Investiment Individwali ([5]) ukoll kien ta' kontribut sostanzjali għall-bilanċ estern, u b'hekk dan jgħin biex wieħed jifhem il-fattur reżidwali fl-2016.

Grafika 1.6: **Tqassim tal-kont kurrenti (% tal-PDG)**

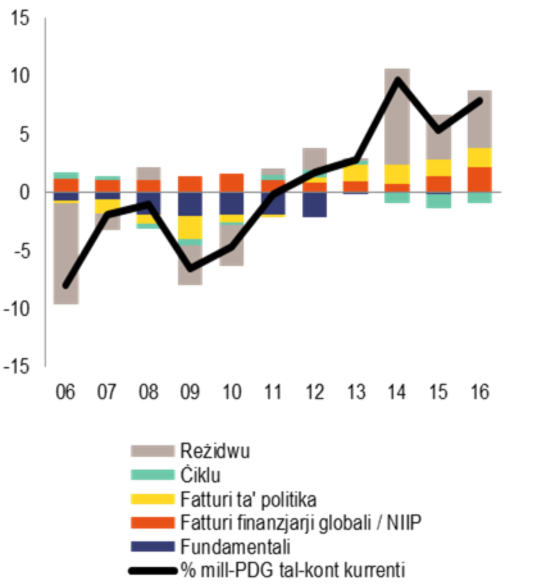

Sors: Il-Kummissjoni Ewropea

Intensità anqas ta' importazzjoni u dipendenza fuq il-kapital fiżiku huma mlaqqa' ma' rata sostnuta ta' tfaddil. L-irkupru fir-rata nazzjonali ta' tifdil qiegħed jirfed it-titjib fil-bilanċ tal-kont kurrenti, misjuq minn prestazzjoni fiskali aħjar u tifdil mill-kumpaniji u mill-individwi li qiegħed jikber. Dan tal-aħħar huwa riżultat tal-emerġenza ta' setturi ġodda ta' servizzi orjentati lejn l-esportazzjoni kif ukoll tar-ristrutturar ta' setturi li kienu jeżistu qabel li wassal għal tkabbir akbar fil-profitti. Barra minn dan, it-tkabbir ekonomiku qawwi li deher fl-aħħar snin, flimkien mad-dipendenza kbira fuq ix-xogħol tal-ħaddiema fis-setturi ekonomiċi ġodda, kabbar l-introjtu disponibbli. Bil-kontra, l-investiment naqas kemm kemm. B'mod partikolari, l-investiment privat fl-2011-14 kien anqas mill-medja rreġistrata mill-mument ta' adezjoni mal-UE. Il-bidla minn industriji ta' kapital intensiv lejn is-setturi li jirrekjedu aktar ħaddiema x'aktarx li wasslet għal effett kompożizzjonali li xeħtet piż negattiv fuq it-tkabbir totali tal-investiment. Il-fluttwazzjoni mhux tas-soltu fl-investiment privat marbuta mal-proġetti ta' investiment ta' darba wasslu għal tkabbir malajr fl-investiment privat fl-2015-16. Huwa mistenni li għall-quddiem ikun hemm ritorn lejn il-livelli ta' qabel. L-investiment pubbliku, wara li kien niżel għall-anqas livell tiegħu fl-2010, beda jiżdied sal-2015, bis-saħħa wkoll tal-fondi mill-UE. Madankollu, fl-2016 huwa naqas b'mod sinifikanti, u dehret lakuna meta mqabbel mal-medja rreġistrata sa mill-mument tal-adeżjoni mal-UE.

Is-settur finanzjarju

Għalkemm id-daqs totali tas-settur bankarju f'Malta naqas, is-settur domestiku kompla jespandi. Id-daqs totali tas-settur bankarju f'Malta naqas għal 457 % tal-PDG sa Ġunju 2017, minn 510 % fi tmiem l-2015. Madankollu, is-settur domestiku kompla jespandi, hekk kif l-assi totali tal-banek domestiċi laħqu 218 % tal-PDG sa Ġunju 2017, abbażi ta' aktar self lill-unitajiet domestiċi. Il-banek komplew jidħlu f'kuntratti ta' self għall-proprjetà, b'żieda ta' 8 % sena fuq sena, filwaqt li s-self lil korporazzjonijiet mhux finanzjarji għadu dgħajjef. Iż-żieda fis-self għal proprjetà żiedet il-konċentrazzjoni fil-karta tal-bilanċ għall-banek domestiċi, fejn is-self marbut mal-proprjetà jirrappreżenta kważi 60 % tas-self reżidenti. Madankolu, il-banek japplikaw politika iebsa fejn jidħol ir-riskju tal-kreditu, u japplikaw "haircut" ta' madwar 30 % fuq il-valur fis-suq tal-proprjetà. Barra minn dan, skont l-awtoritajiet, madwar nofs ix-xiri ta' djar jiġi ffinanzjat minn self mill-banek, filwaqt li n-nofs l-ieħor ġej minn flus kontanti ta' reżidenti u mhux reżidenti. L-esponiment għall-amministrazzjoni pubblika,

([4]) Fattur strutturali ieħor li jmexxi l-bidla fil-kont kurrenti huwa t-titjib fl-intensità tal-enerġija (jiġifieri ekwivalenti ta' kgs ta' żejt kull 1 000 EUR) li naqas minn 162.2 fl-2004 għal 114 fl-2014. Fl-2015 kompla nieżel għal 90.8, taħt il-medja tal-UE ta' 120. Din iċ-ċaqlieqa tirrifletti kemm l-importanza mċekkna tal-esportazzjoni tal-prodotti kif ukoll it-titjib fl-effiċjenza fil-ġenerazzjoni tal-elettriku. Meta titqies id-dipendenza ta' Malta fuq iż-żejt importat, dawn l-iżviluppi kellhom impatt fuq il-pożizzjoni tal-kont kurrenti tagħha.

([5]) Il-Programm ta' Investiment Individwali ġie stabbilit permezz ta' LN 47/2014. Din l-iskema tagħti ċ-ċittadinanza lil individwi barranin u lid-dipendenti tagħhom wara investiment sostanzjali u proċess ta' diliġenza dovuta. Fil-kontijiet nazzjonali, huwa rreġistrat kemm bħala nefqa negattiva tal-gvern kif ukoll bħala esportazzjoni ta' servizzi.

kemm permezz ta' self dirett kif ukoll permezz taż-żamma ta' bonds tal-gvern, naqas ([6])

Minkejja ż-żieda fis-self lis-settur privat, is-self lil korporazzjonijiet mhux finanzjarji qiegħed jonqos. Is-self lil korporazzjonijiet finanzjarji kompla jonqos, minkejja kundizzjonijiet favorevoli ta' ffinanzjar. F'termini annwali, l-istokk eżsitenti ta' self lil korporazzjonijiet mhux finanzjarji niżel b'1 % f'Ottubru 2017, filwaqt li żdied b'2,5 % fiż-żona tal-euro. Dan jista' jiġi spjegat parzjalment bit-tkabbir fis-settur tas-servizzi, li jħaddem ammont kbir ta' ħaddiema, u li ġeneralment ikun jirrekjedi anqas investiment kapitali, u b'hekk jista' jkun li qiegħed jikkontribwixxi għal anqas domanda għall-kreditu (Il-Bank Ċentrali ta' Malta, 2017). Is-self minn kumpanija għal oħra saru s-sors ewlieni ta' finanzjarment għad-ditti. Il-ħruġ dirett ta' titoli tad-dejn u ta' kreditu minn istituzzjonijiet mhux finanzjarji kiber b'mod rapidu, anki jekk minn bażi baxxa (ara t-Taqsima 3.4).

Fuq in-naħa tal-obbligazzjonijiet, il-banek domestiċi huma likwidi ħafna. Is-sors ewlieni ta' finanzjament huma d-depożiti bl-imnut, li l-biċċa l-kbira minnhom ġejjin minn reżidenti domestiċi, u madwar wieħed minn kull ħamsa minn persuni mhux reżidenti. Id-depożiti jkopru l-portafoll totali tas-self, u l-banek domestiċi għandhom biss esponiment marġinali għall-iffinanzjar mill-BĊE, jiġifieri 0,4 % tal-ħtiġijiet ta' finanzjarment totali tagħhom. Il-proporzjon tas-self mad-depożiti niżel b'mod sinifikanti f'dawn l-aħħar ħames snin u issa huwa ta' madwar 50 %. Madankollu, il-biċċa l-kbira tad-depożiti jimmaturaw fuq perjodu qasir (90 % minnhom sa sena waħda), li joħloq nuqqas ta' qbil dejjem jiżdied bejn il-maturità tal-assi u tal-obbligazzjonijiet, b'mod partikolari meta jsir tqabbil mas-self għall-proprjetà, fejn il-maturità normalment tkun ta' bejn 25 u 30 sena. Id-depożiti minn persuni mhux reżidenti, jew reżidenti li mhumiex Maltin, jirrappreżentaw madwar 14 % tad-depożiti totali miżmuma fis-settur bankarju domestiku. Dawk li ġejjin minn pajjiżi mhux tal-UE, pereż. l-Libja, jesponu l-iffinanzjament tal-bank għal riskji ta' volatilità, speċjalment f'każ li jikbru t-tensjonijiet ġeopolitiċi. Filwaqt li r-rekwiżiti minimi ta' kapital u ta' likwidità għal dawn il-banek diġà huma ogħla milli għal oħrajn, is-sitwazzjoni timmerita attenzjoni kontinwa mis-superviżur (ara wkoll it-Taqsima 3.2).

Id-dejn tas-settur privat — korporazzjonijiet mhux finanzjarji u unitajiet domestiċi

Filwaqt li d-dejn tas-settur privat naqas fl-aħħar snin, jista' jiġri li se jkun hemm bżonn ta' aktar diżingranaġġ. Id-dejn konsolidat tas-settur privat naqas meta mqabbel mad-daqs tal-ekonomija mill-quċċata li kien laħaq ta' aktar minn 160 % fl-2009, għal 121,4 % fl-2016 (għalkemm dan kien marġinalment ogħla mill-2015). It-tnaqqis kien l-aktar dovut għad-diżingranaġġ passiv f'ambjent makroekonomiku favorevoli minn korporazzjonijiet mhux finanzjarji, fejn il-proporzjon tad-dejn tagħhom niżel minn 100,8 % fl-2009 għal 68,3 % fl-2016. Madankollu, kemm il-livell tad-dejn tal-unitajiet domestiċi kif ukoll dak tal-kumpaniji huwa ogħla mil-limiti prudenzjali u l-valuri ta' referenza abbażi tal-fundamentali (Grafika 1.7.), u dan jindika li jista' jkun hemm il-bżonn ta' diżingranaġġ ulterjuri ([7]).

([6]) Is-self lill-amministrazzjoni pubblika kien 1,6 pps anqas f'Ġunju 2017 milli kien fi tmiem l-2016, u kien jirrappreżenta 6,5 % tal-portafoll totali ta' self tal-banek domestiċi. B'mod simili, il-banek naqqsu l-esponiment tagħhom għall-gvern Malti, u jżommu madwar EUR 1,7 biljun f'kambjali ta' terminu qasir, li jirrappreżentaw 7,4 % tal-karta tal-bilanċ totali tagħhom.

([7]) Il-valur ta' referenza fundamentali jitnisslu minn regressjonijiet f'forma ridotta li jaqbdu d-determinanti ewlenin tat-tkabbir tal-kreditu. Il-valuri ta' referenza tal-istokks jinkisbu mill-kumulu tal-flussi ta' kreditu previsti mill-mudell. Il-livelli limiti prudenzjali jirrappreżentaw il-limitu ta' dejn li lil hinn minnu jkun hemm probabbiltà għolja ta' kriżi bankarja, miksub mill-minimizzazzjoni tal-probabbiltà tal kriżijiet li ma jseħħux u dik tal-allerti foloz. Il-metodoloġiji huma spjegati fid-dettal f'Il-Kummissjoni Ewropea (2017), "Benchmarks for the assessment of private debt", Note for the Economic Policy Committee.

Grafika 1.7: **Id-dejn tas-settur privat: lakuni fil-valuri ta' referenza prudenzjali u bbażati fuq il-fundamentali**

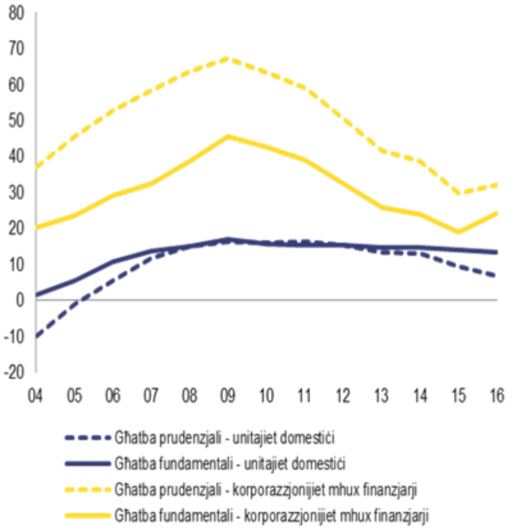

Sors: Il-Kummissjoni Ewropea

Grafika 1.8: **L-iffinanzjar ta' korporazzjonijiet mhux finanzjarji**

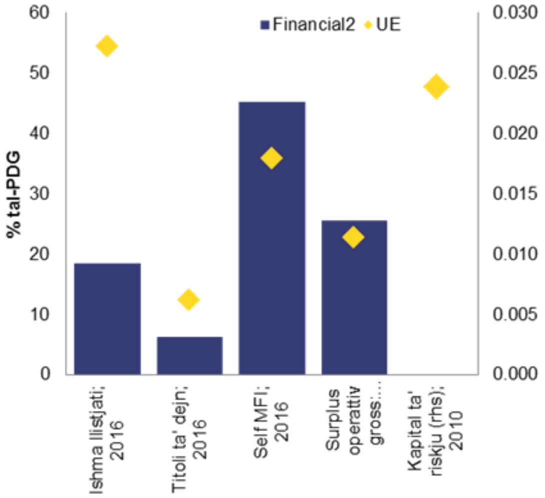

Sors: Il-Bank Ċentrali Ewropew u l-Kummissjoni Ewropea

Is-suq kapitali għadu mhux żviluppat kemm għandu jkun. Il-kumpaniji Maltin jiffinanzjaw lilhom infushom l-aktar permezz ta' strumenti tad-dejn, filwaqt li l-iffinanzjament tal-ekwità jikkostitwixxi 30,2 % tal-iffinanzjar totali. B'kuntrast ma' dan, l-ekwità hija s-sors ewlieni tal-iffinanzjar tal-kumpaniji fiż-żona tal-euro. L-ammont ta' okkażjonijiet ta' ħruġ ta' bonds korporattivi f'Malta huwa negliġibbli, madankollu il-Borża ta' Malta qiegħda tagħmel sforzi biex tippromwovi l-użu tagħhom u biex tespandihom anki lejn l-impriżi żgħar u ta' daqs medju (SMEs). Fin-nuqqas ta' suq kapitali biżżejjed profond, il-kumpaniji jużaw iffinanzjar fi ħdan il-grupp bħala sors alternattiv. Barra minn dan, is-surplus operattiv gross kbir tal-kumpaniji (riżultat tal-ambjent makroekonomiku li bħalissa huwa favorevoli) jipprovdi riżerva addizzjonali b'mod li jkunu jistgħu jiffinanzjaw l-investiment permezz ta' qligħ imfaddal.

Żviluppi fiskali

Il-finanzi pubbliċi jidhru sodi Is-surplus nominali tal-gvern mistenni jonqos minn 1,1 % tal-PDG fl-2016 għal 0,9 % tal-PDG fl-2017. Għall-2018 u l-2019 huwa pprojettat surplus fil-baġit ta' 0,5 % tal-PDG (Grafika 1.9.). Bħala riżultat tal-bilanċi primarji aktar qawwija u tat-tkabbir fil-PDG, il-proporzjon tad-dejn pubbliku kellu tendenza 'l isfel, u fl-2016 kien diġà niżel taħt il-limitu ta' 60 % tal-PDG. Il-proporzjon tad-dejn mal-PDG huwa previst li jkompli jonqos, u jinżel taħt il-50 % fl-2019.

Grafika 1.9: **Il-bilanċ u d-dejn tal-gvern (% tal-PDG)**

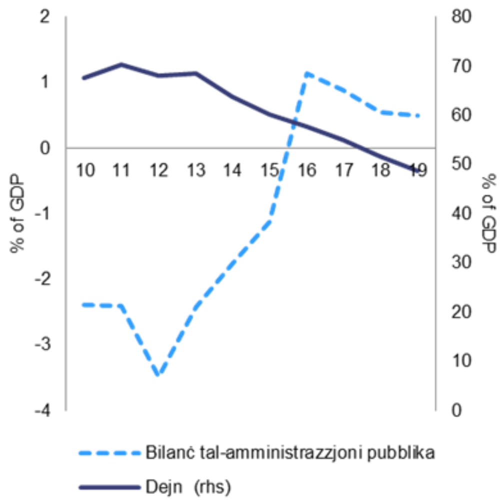

Sors: Il-Kummissjoni Ewropea

Kaxxa 1.1: **Is-settur tal-gaming**

L-isfera tal-gaming f'Malta kibret b'mod sostanzjali matul dawn l-aħħar għaxar snin (ara wkoll, Il-Kummissjoni Ewropea, 2017a). Bħala riżultat ta' dawn l-iżviluppi, l-industrija tal-gaming żiedet b'mod konsistenti s-sehem tagħha fl-industrija ekonomika u kkontribwiet kważi 12 % tal-valur miżjud ekonomiku fl-2016. L-industrija tal-gaming saret it-tielet l-akbar settur fl-ekonomija, u teċċedi f'termini ta' valur mizjud setturi oħra tradizzjonalment importanti. Il-gaming jikkontribwixxi wkoll fil-ġenerazzjoni ta' valur miżjud f'setturi ewlenin oħra, inklużi s-servizzi professjonali, l-attivitajiet finanzjarji u ta' ICT, il-kummerċ distributtiv u l-proprjetà immobbli.

Malta setgħet tikkapitalizza fuq il-vantaġġ tagħha bħala dik li fl-UE daħlet l-ewwel f'din l-industrija, u baqgħet tkun proattiva fl-iżvilupp tal-qafas regolatorju tagħha biex issosstni l-vantaġġ kompetittiv tal-gżira fuq quddiem nett tas-settur tal-gaming. Fl-2016, l-Awtorità Maltija tal-Gaming (MGA) kompliet taħdem fuq riforma ġenerali tal-qafas regolatorju tagħha, li kienet inbdiet fl-2015, li mistennija li tidħol fis-seħħ fl-2018. Il-qafas il-ġdid ta' liċenzjar se jimmira lejn l-iżvilupp aktar effettiv ta' attivitajiet bejn in-negozji, it-titjib tal-effiċjenza tal-proċessi regolatorji u l-introduzzjoni tal-flessibbiltà fis-sodisfar ta' dinamiċi preżenti u futuri fir-rigward tal-iżviluppi teknoloġiċi, il-protezzjoni tal-konsumatur u t-talbiet tas-suq. Se jżid ukoll ċerti setgħat tar-regolatur bħal ma hi dik tas-superviżjoni.

Barra minn dan, ir-Raba' Direttiva kontra l-Ħasil tal-Flus, li daħlet fis-seħħ f'Ġunju 2015 ġiet fl-aħħar trasposta fil-liġi nazzjonali fl-20 ta' Diċembru 2017. Id-Direttiva tixħet fuq il-kumpaniji tal-iGaming obbligi aktar onerużi fil-prevenzjoni tal-ħasil tal-flus, filwaqt li jinħoloq obbligu fuq l-operaturi kollha tal-gaming li jwettqu eżerċizzju ta' diliġenza dovuta fejn jidħlu tranżazzjonijiet ta' aktar minn EUR 2 000. Kuntrarju għad-Direttiva kontra l-Ħasil tal-Flus preċedenti, l-operaturi tal-iGaming ma kinux persuni ta' suġġett. Ir-Raba' Direttiva stabbiliet ukoll l-obbligu li l-operaturi tal-gaming remoti, bħala persuni ta' suġġett, jaħtru Uffiċjal ta' Kollegament dwar il-Ħasil tal-Flus u li jinnotifikaw il-ħatra kemm lill-Unità ta' Analiżi tal-Intelligence Finanzjarja kif ukoll lill-MGA. L-operaturi tal-iGaming huma obbligati wkoll li joperaw sistemi u taħriġ għall-prevenzjoni tal-ħasil tal-flus u l-iffinanzjar tat-terroriżmu, bħal ma huma proċeduri ta' diliġenza dovuta fuq il-konsumaturi, iż-żamma ta' dokumentazzjoni u proċeduri ta' rappurtar intern.

Indikaturi tas-settur tal-Gaming	**2014**	**2015**	**2016**
Għadd ta' kumpaniji joperaw	289	276	266
Valur miżjud gross (EUR miljun)	795.2	901.6	1,011.0
% tal-valur miżjud gross (VMG)	10.7%	11.1%	11.6%
Impjiegi (tmiem il-perjodu, ekwivalenti ta' full-time)	3,724	4,707	6,193
li minnhom, fi stabbilimenti fiżiċi	16.7%	17.0%	14.0%
Dħul mit-taxxa fuq il-gaming (EUR m)	52.6	55.2	56.3
% tat-taxxi totali fuq il-produzzjoni u l-importazzjonijiet	4.8%	4.6%	4.4%

L-attivitajiet ta' stabbilimenti fiżiċi jinkludu, fost oħrajn, casinos, swali tal-logħob, swali kummerċjali tal-bingo, il-lotterija nazzjoanli, eċċ.

Sors: L-Awtorità Maltija tal-Gaming

Tabella 1.1: **Indikaturi ekonomiċi u finanzjarji ewlenin - Malta**

	2004-07	2008-12	2013-14	2015	2016	previżjoni 2017	previżjoni 2018	previżjoni 2019
Tkabbir reali PDG (sena fuq sena)	2.5	1.7	6.4	7.2	5.5	6.9	5.6	4.5
Tkabbir potenzjali (s.f.s.)	2.5	2.5	4.0	6.6	6.6	5.6	5.2	4.7
Konsum privat (s.f.s.)	2.1	0.8	2.3	5.8	3.1	.	.	.
Konsum pubbliku (s.f.s.)	1.0	3.8	3.0	3.7	-2.5	.	.	.
Formazzjoni ta' kapital fiss gross (s.f.s.)	6.0	-2.9	4.3	49.5	-0.9	.	.	.
Esportazzjoni prodotti u servizzi (s.f.s.)	7.4	6.7	2.5	4.1	4.5	.	.	.
Importazzjoni prodotti u servizzi (s.f.s.)	7.6	6.3	0.4	7.4	1.6	.	.	.
Kontribuzzjoni għat-tkabbir fil-PDG:								
Domanda domestika (s.f.s.)	2.8	0.6	2.7	12.3	0.9	.	.	.
Inventorji (s.f.s.)	0.0	0.2	0.2	-1.1	0.4	.	.	.
Esportazzjonijiet netti (s.f.s.)	-0.3	0.7	3.4	-4.0	4.3	.	.	.
Kontribuzzjoni għat-tkabbir potenzjali fil-PDG:								
Xogħol totali (sigħat) (s.f.s.)	0.5	0.8	1.6	2.6	3.0	2.8	2.3	1.8
Akkumulu tal-kapital (s.f.s.)	1.4	0.8	0.6	2.3	2.1	1.4	1.4	1.4
Produttività totali tal-fattur (s.f.s.)	0.6	0.9	1.9	1.7	1.5	1.4	1.4	1.4
Marġini tal-potenzjal tal-produzzjoni	0.3	-1.1	-0.1	2.0	1.0	1.1	0.8	0.3
Rata tal-qgħad	6.9	6.5	6.1	5.4	4.7	4.2	4.0	4.0
Deflatur tal-PDG (s.f.s.)	2.3	2.7	2.1	2.3	1.5	2.0	2.1	2.3
Indiċi armonizzat tal-prezzijiet għall-konsumatur (HICP, s.f.s.)	2.1	2.9	0.9	1.2	0.9	1.3	1.5	1.8
Kumpens nominali kull impjegat (s.f.s.)	3.1	3.2	1.8	3.3	2.7	2.0	3.4	3.6
Produttività tal-ħaddiema (reali, għal kull persuna impjegata, s.f.s)	1.1	-0.3	1.8	3.1	1.7	.	.	.
Kosti għal kull unità lavorattiva (ULC, l-ekonomija sħiħa, s.f.s.)	1.9	3.5	-0.1	0.2	1.0	1.1	1.6	1.9
Kosti reali għal kull unità lavorattiva (s.f.s.)	-0.4	0.7	-2.1	-2.1	-0.6	-0.9	-0.5	-0.4
Rata tal-kambju reali effettiva (ULC, s.f.s.)	1.9	0.9	0.6	-3.1	0.5	1.4	1.7	0.2
Rata tal-kambju reali effettiva (HICP, s.f.s.)	1.0	-0.7	1.0	-2.2	1.7	0.4	1.6	.
Rata ta' tifdil tal-unitajiet domestiċi (tifsil net bħala perċ. tad-dħul disponibbli net)	.	.	.	.	.	.	.	.
Fluss tal-kreditu privat, konsolidat (% tal-PDG)	9.8	7.7	3.3	2.8	11.1	.	.	.
Dejtn tas-settur privat, konsolidat (% tal-PDG)	138.0	159.4	140.0	125.9	128.6	.	.	.
li minnu dejn tal-unitajiet domestiċi, konsolidat (% tal-PDG)	46.8	58.7	57.9	54.5	53.2	.	.	.
li minnu dejn lil kumpaniji mhux finanzjarji, konsolidat (% tal-	91.1	100.7	82.1	71.5	75.4	.	.	.
Dejn improduttiv gross (% tal-istrumenti totali tad-dejn u self u avvanzi totali) (2)	1.7	1.6	2.6	2.9	2.6	.	.	.
Korporazzjonijiet, self 'l barra net (+) jew self 'l ġewwa net (-) (% tal-	.	.	.	.	.	.	.	.
Korporazzjonijiet, surplus operattiv gross (% tal-PDG)	24.1	25.2	.	.	.	.	.	.
Unitajiet domestiċi, self 'l barra net (+) jew self 'l ġewwa net (-) (% tal-	.	.	.	.	.	.	.	.
Indiċi deflatat tal-prezz tal-akkomodazzjoni (s.f.s.)	13.5	-0.7	0.4	5.1	4.8	.	.	.
Investiment reżidenzjali (% tal-PDG)	6.9	3.9	2.6	3.2	3.9	.	.	.
Bilanċ tal-kont kurrenti (% tal-PDG), bilanċ tal-pagamenti	-5.0	-2.2	5.7	4.6	6.6	9.6	9.4	9.8
Bilanċ tal-kummerċ (% tal-PDG), bilanċ tal-pagamenti	-1.6	1.4	9.2	7.4	11.3	.	.	.
Termini tal-kummerċ tal-prodotti u servizzi (s.f.s.)	0.1	0.0	0.6	-0.1	0.3	0.3	0.3	0.3
Bilanċ tal-kont kaptali (% tal-PDG)	2.3	1.3	1.7	1.8	0.8	.	.	.
Pożizzjoni tal-investiment internazzjonali net (% tal-PDG)	30.7	11.0	35.1	52.2	46.5	.	.	.
Dejn estern kummerċjabbli net (% tal-PDG) (1)	87.2	172.6	219.1	210.0	214.1	.	.	.
Dejn estern kummerċjabbli gross (% tal-PDG) (1)	454.5	713.7	680.1	551.3	466.3	.	.	.
Prestazzjoni tal-esportazzjoni vs. pajjiżi avvanzati (% tibdil fuq 5	.	36.9	0.4	-0.5	6.3	.	.	.
Sehem mis-suq tal-esportazzjoni, prodotti u servizzi (s.f.s.)	-0.7	2.4	2.1	-0.6	6.2	.	.	.
Flussi netti ta' IDB (% tal-PDG)	-155.4	-79.2	-86.2	-96.1	-83.7	.	.	.
Bilanċ tal-gvern ġenerali (% tal-PDG)	-2.9	-3.1	-2.1	-1.1	1.1	0.9	0.5	0.5
Bilanċ strutturali tal-baġit (% tal-PDG)	.	-2.6	-2.4	-2.1	0.8	0.6	0.1	0.4
Dejn gross tal-gvern ġenerali (% tal-PDG)	67.2	67.1	66.1	60.3	57.7	55.0	51.7	48.9
Proporzjon taxxa mal-PDG (%)	33.0	33.4	33.8	33.0	33.6	33.3	33.4	33.4
Rata tat-taxxa għal persuna waħedha li taqla l-paga medja (%)	17.9	17.5	19.5	19.2	.	.	.	.
Rata tat-taxxa għal persuna waħedha li taqla' 50% tal-paga medja	8.3	8.6	10.0	10.0	.	.	.	.

(1) NIIP bl-esklużjoni tal-investiment dirett u l-ishma ta' ekwità tal-portafoll (2) gruppi bankarji domestiċi u banek indipendenti, sussidjari kkontrollati minn pajjiżi barranin, tal-UE u mhux tal-UE, kif ukoll fergħat ikkontrollati minn pajjiżi barranin, mhux tal-UE.
Sors: Eurostat u l-BĊE mit-30 ta' Jannar 2018, fejn disponibbli; Il-Kummissjoni Ewropea għaċ-ċifri ta' previżjoni (Previżjoni tax-xitwa 2018 gil-każ tal-PDG reali u HICP, l-oħrajn mill-Previżjoni tal-ħarifa 2017)

2. IL-PROGRESS FEJN JIDĦLU R-RAKKOMANDAZZJONIJIET SPEĊIFIĊI GĦALL-PAJJIŻ

Il-progress bl-implimentazzjoni tar-rakkomandazzjonijiet indirizzati lil Malta fl-2017 ([8]) iridu jittieħdu fuq perspettiva għat-tul sa mill-introduzzjoni tas-Semestru Ewropew fl-2011. Meta wieħed iħares lejn l-evalwazzjoni pluriennali tal-implimentazzjoni tar-rakkomandazzjonijiet speċifiċi għall-pajjiż (CSR) sa minn mindu dawn ġew adottati l-ewwel darba, kien hemm tal-anqas "xi progress" f'87 % tar-rakkomandazzjonijiet kollha indirizzati lejn Malta. Kien hemm progress "limitat", jew ma kien hemm "l-ebda progress" fi 13 % minn dawn ir-rakkomandazzjonijiet (ara l-Grafika 2.1.). Inkiseb progress sostanzjali u implimentazzjoni sħiħa fil-qasam tal-politika fiskali u tal-governanza fiskali kif ukoll f'ħafna oqsma tas-suq tax-xogħol. Oqsma oħra fejn sar progress sostanzjali kienu l-ambjent tan-negozju u s-settur tal-enerġija.

Grafika 2.1: **Implimentazzjoni pluriennali kumplessiva tar-rakkomandazzjonijiet bejn l-2011 u l-2017, sa issa**

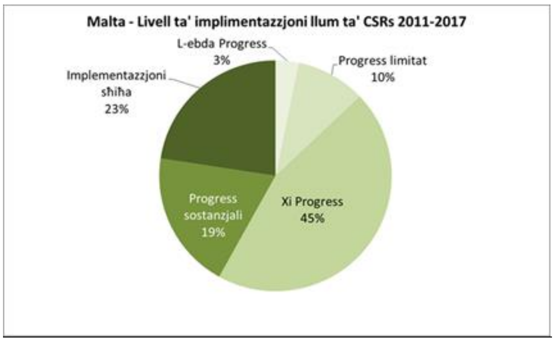

* L-evalwazzjoni kumplessiva tar-rakkomandazzjonijiet speċifiċi għall-pajjiż marbuta mal-politika fiskali teskludi l-konformità mal-Patt ta' Stabbiltà u Tkabbir.
** L-evalwazzjoni pluriennali tar-rakkomandazzjonijiet tħares lejn l-implimentazzjoni minn mindu ġew adottati l-ewwel darba r-rakkomandazzjonijiet, sar-Rapport tal-Pajjiż tal-2018.
Sors: Il-Kummissjoni Ewropea

Il-finanzi pubbliċi tjiebu wara l-adeżjoni ta' Malta fl-UE. Kien hemm diversi xejriet fil-bilanċ tal-baġit sa mill-adeżjoni ta' Malta fl-UE, u dawn wasslu għall-ftuħ ta' tliet proċedimenti dwar defiċit eċċessiv. Bħala riżultat, id-defiċit tal-baġit kien fuq medja ta 3,2 % tal-PDG fl-2004-12. Mill-2013 'l quddiem kien hemm titjib kontinwu fis-sitwazzjoni baġitarja, u dan wassal għal surplus fil-baġit ta' 1,1 % tal-PDG fl-2016. L-objettiv fuq perjodu medju intlaħaq tliet snin qabel iż-żmien. Fl-istess sena, id-dejn tal-gvern niżel taħt il-livell limitu ta' 60 % tal-PDG. It-titjib fil-pożizzjoni fiskali kien ir-riżultat kemm tal-miżuri tal-baġit implimentati f'dawn l-aħħar snin kif ukoll ta' tisħiħ fl-introjti, appoġġjati minn kundizzjonijiet makroekonomiċi favorevoli. Min-naħa l-oħra, kien hemm progress limitat fit-titjib tas-sostenibbiltà tal-finanzi pubbliċi.

Sar progress sostanzjali f'dawn l-aħħar snin fid-diversifikazzjoni tat-taħlita tal-enerġija. Ġew immirati sforzi sinifikanti għat-titjib tal-infrastruttura tal-enerġija, inkluż il-qalba fil-produzzjoni tal-elettriku miż-żejt għall-gass naturali. Miżuri importanti f'dan il-qasam jinkludu l-gassifikazzjoni tal-impjanti tal-enerġija ta' Malta kif ukoll it-tlestija tal-interkonnettur tal-elettriku mal-Italja. Madankollu, il-progress biex titjieb l-effiċjenza tal-enerġija, tiżdied il-produzzjoni tal-enerġija minn sorsi rinnovabbli u biex jitnaqqsu l-emissjonijiet tal-gassijiet serra, b'mod partikolari fis-settur tat-trasport, għadu limitat.

L-ambjent tan-negozju qiegħed jitjieb u għaddejjin riformi fil-ġustizzja għalkemm għad baqa' ineffiċjenzi f'ċerti oqsma. Filwaqt li l-għadd ta' ġranet meħtieġa biex wieħed ikun jista' jibda negozju naqsu, u tnaqqas iż-żmien ta' kemm idumu l-proċeduri għall-akkwist pubbliku, is-sistema tal-ġustizzja għad għandha quddiemha għadd ta' sfidi u t-titjib li sar dan l-aħħar fil-qafas tal-insolvenzi għad irid jiġi trasformat f'effetti prattiċi. Iddaħħlu diversi miżuri sabiex jitjieb l-aċċess għall-iffinanzjar għall-SMEs, inkluż l-istabbiliment tal-Bank Malti tal-Iżvilupp. Sar titjib sostanzjali fit-tnaqqis tat-tul taż-żmien meħtieġ fil-proċeduri tal-akkwist pubbliku.

Sar ukoll xi progress fit-titjib tal-iżvilupp tal-kapital uman. Dan inkiseb fost affarijiet oħra billi tnaqqas it-tluq bikri mill-iskola u bl-inċentivar tal-iżvilupp professjonali tal-għalliema. L-awtoritajiet tejbu wkoll il-governanza tal-ħiliet kif ukoll il-parteċipazzjoni f'korsijiet ta' tagħlim għall-adulti. Il-livell tal-ħiliet jidher li hu baxx, peress li l-progress jista' jieħu ż-żmien qabel ma jibda jidher fl-indikaturi ewlenin tar-riżultati. Sar progress sostanzjali rigward linji ta' politika li jtejbu l-bilanċ bejn ix-xogħol u l-ħajja u sabiex tidħol il-

([8]) Għall-evalwazzjoni ta' riformi oħra implimentati fil-passat, ara b'mod partikolari t-taqsima 3.

mentalità li dak li jkun jaqbillu li joħroġ jaħdem, u dan kien ta' għajnuna biex tnaqqset id-diskrepanza fl-impjiegi bejn l-irġiel u n-nisa, għalkemm din għadha sostanzjali.

Malta għamlet xi (9) progress fl-indirizzar tar-rakkomandazzjonijiet speċifiċi għall-pajjiż tal-2017. Sar xi progress fl-espansjoni tal-ambitu tar-rieżamijiet li għaddejjin rigward l-infieq biex dawn ikunu jilħqu s-settur pubbliku b'mod aktar wiesa' u fl-introduzzjoni ta' infieq pubbliku bbażat fuq il-prestazzjoni. Dan huwa wkoll ta' kontribut biex jiġu indirizzati l-kwistjonijiet mir-Rakkomandazzjoni tal-Kunsill liż-Żona tal-Euro għall-2017 dwar it-titjib tat-tfassil tal-finanzi pubbliiċi. L-awtoritjaiet għamlu xi progress fl-iżgurar ta' superviżjoni nazzjonali effettiva ta' negozji orjentati internazzjonalment mill-istituzzjonijiet finanzjarji liċenzjati f'Malta billi tissaħħaħ il-kooperazzjoni mas-superviżuri ospitanti fil-pajjiżi li fihom joperaw. Dan huwa f'konformità mar-Rakkomandazzjoni liż-Żona tal-Euro biex jiġu indirizzati r-riskji ta' vijabbiltà fi ħdan is-settur bankarju.

Il-Fondi Strutturali u ta' Investiment Ewropej (SIE) huma importanti fl-indirizzar ta' sfidi ewlenin quddiem it-tkabbir u l-konverġenza inklussivi f'Malta, notevolment bl-ixprunar tal-investiment fir-riċerka u l-iżvilupp u l-innovazzjoni u - permezz ta' kundizzjonalitajiet oħra - biex tiġi żgurata t-traspożizzjoni f'waqtha tad-direttivi dwar l-akkwist pubbliku u l-ambjent. Il-Fondi SIE jgħinu wkoll fit-titjib tar-relevanza tal-edukazzjoni u t-taħriġ b'mod li jsir tqabbil bejn il-ħiliet u dak li jkollu bżonn is-suq tax-xogħol, jagħtu appoġġ lill-parteċipazzjoni ta' dawk b'ħiliet baxxi fi programmi ta' tagħlim u lit-tnaqqis tal-għadd ta' nies li jkunu qegħdin jgħixu fir-riskju tal-faqar (ara wkoll il-Kaxxa 2.2.).

L-Istati Membri jistgħu jitolbu appoġġ tekniku mill-Kummissjoni fit-tħejjija, it-tfassil u l-implimentazzjoni ta' riformi strutturali li jsaħħu t-tkabbir. Is-Servizz ta' Sostenn għar-Riforma Strutturali (SRSS) jipprovdi, f'kooperazzjoni mas-servizzi relevanti tal-Kummissjoni, appoġġ tekniku mfassal apposta, li ma jkunx jirrekjedi kofinanzjar u jingħata fuq talba mill-Istat Membru. L-appoġġ jindirizza prijoritajiet identifikati fil-kuntest tal-proċess tal-governanza ekonomika tal-UE (jiġifieri, l-implimentazzjoni tar-rakkomandazzjonijiet speċifiċi għall-pajjiż), iżda l-ambitu tas-sostenn tal-SRSS huwa usa' peress li jista' jkun ikopri wkoll riformi marbuta ma' prijoritajiet oħra tal-Kummissjoni, jew riformi li jkunu saru fuq inizjattiva tal-Istati Membri.

Malta talbet appoġġ tekniku pprovdut mis-Servizz ta' Sostenn għar-Riforma Strutturali (SRSS) bħala għajnuna fl-implimentazzjoni tar-riformi f'diversi oqsma bħalma huma: l-amministrazzjoni pubblika, it-tkabbir u l-ambjent ta' negozju, il-ġestjoni tal-finanzi pubbliċi, u s-settur finanzjarju. B'mod partikolari, l-SRSS jipprovdi appoġġ fl-implimentazzjoni ta' analiżijiet tan-nefqa, fl-introduzzjoni ta' standards ta' kontabbilità abbażi tad-dovuti, fl-iżvilupp ta' pjan nazzjonali dwar l-enerġija u l-klima, u fit-tfassil ta' qafas ta' politika għall-promozzjoni ta' infrastruttura ta' karburanti alternattivi fit-trasport.

(9) L-informazzjoni fil-livell tal-progress u azzjonijiet meħuda biex jiġi indirizzat il-parir ta' politika f'kull sottoparti tar-rakkomandazzjonijiet speċifiċi għall-pajjiż (CSR) tiġi ppreżentata fit-Tabella ta' Ħarsa Kumplessiva fl-Anness. Din l-evalwazzjoni kumplessiva ma tinkludix evalwazzjoni tal-konformità mal-Patt ta' Stabbiltà u Tkabbir.

Kaxxa 2.1: **Tabella dwar l-implimentazzjoni tas-CSR**	
Malta	**Evalwazzjoni kumplessiva tal-progress bis-CSR 2017: Xi progress**
CSR 1: *Jitwessa' l-kamp ta' applikazzjoni tar-rieżamijiet fuq l-infiq attwali għas-settur pubbliku aktar wiesa' u jiġi introdott infiq pubbliku bbażat fuq il-prestazzjoni.*	Sar **xi progress** fit-twessiegħ tal-kamp ta' applikazzjoni tar-rieżamijiet fuq l-infiq attwali għas-settur pubbliku aktar wiesa'.
CSR 2: *Tiġi żgurata s-superviżjoni nazzjonali effettiva mill-istituzzjonijiet finanzjarji tan-negozji orjentati internazzjonalment b'liċenzja f'Malta billi tissaħħaħ il-kooperazzjoni mas-superviżuri ospitanti fil-pajjiżi fejn joperaw.*	Sar **xi progress** biex tiġi żgurata superviżjoni nazzjonali effettiva ta' negozji orjentati internazzjonalment mill-istituzzjonijiet finanzjarji liċenzjati f'Malta

Kaxxa 2.2: Riżultati tanġibbli miksuba permezz tas-sostenn tal-UE għal tibdil strutturali f'Malta

Malta tibbenefika minn sostenn mill-Fondi Strutturali u ta' Investiment Ewropej (Fondi SIE) b'allokazzjoni ta' massimu ta' EUR 828 miljun sal-2020. Dan jirrappreżenta madwar 1 % tal-PDG kull sena fuq il-perjodu 2014-18 u 28 % tal-investiment pubbliku ([1]). Sa tmiem l-2017, huwa stmat li kienu ġew allokati EUR 402 biljun (49 % tat-total) għal proġetti fuq il-post. F'dan il-kuntest, aktar minn 2 900 ditta intgħażlu biex jirċievu appoġġ għal investimenti produttivi ġodda; inħolqu kważi 240 impjieg bl-investimenti msemmija hawn fuq; It-titjib fl-infrastruttura tat-toroq inkiseb hekk kif ġew mibnija toroq ġodda u mtejba oħrajn, bħal fil-każ tal-proġett tal-Kappara, li jagħmel parti min-netwerk ewlieni tat-toroq tal-UE (Ten-T). Mill-finanzjament tal-UE, huwa ppjanat li jingħataw EUR 34 miljun permezz ta' strumenti finanzjarji, li hija żieda ta' aktar minn tliet darbiet meta jsir tqabbil mal-perjodu 2007-13. Malta tikkontrobwixxi wkoll EUR 15-il miljun lill-inizjattiva tal-SMEs li tat prova ta' suċċess kbir, b'rata ta' implimentazzjoni ta' 100 %.

Il-Fondi SIE jgħinu biex jiġu indirizzati sfidi strutturali ta' politika u fl-implimentazzjoni tar-rakkomandazzjonijiet speċifiċi għall-pajjiż. Il-Fondi SIE jindirizzaw l-ostakoli strutturali ewlenin għat-tkabbir u l-kompetittività billi jikkontribwixxu għal titjib fl-effettività tas-sistema tal-ġustizzja, iż-żieda fil-proporzjon tal-PDG investit fir-riċerka u l-iżvilupp, minn 0,72 % għal mill-anqas 2 %. Huma jikkontribwixxu wkoll biex ikun hemm żieda fl-impjiegi għal 70 % tal-popolazzjoni fl-età li taħdem. Għadd sostanzjali ta' miżuri meħuda b'reazzjoni għall-isfidi ta' Malta u s-CSR relatati huma kkofinanzjati mill-proġetti tal-Fond Soċjali Ewropew, b'mod partikolari fejn tidħol ir-relevanza tal-edukazzjoni u t-taħriġ u dwar il-ħtieġa li jitnaqqas it-tluq bikri mill-iskola. Pereżempju, il-proġetti tal-Garanzija taż-Żgħażagħ 2.0, u tal-Aċċess għall Impjiegi jindirizzaw il-kwalità tal-ħaddiema u l-parteċipazzjoni ta' dawk b'ħiliet baxxi fi programmi ta' tagħlim. Miżuri oħra jikkontribwixxu fit-tnaqqis tal-għadd ta' nies li jaffaċċjaw riskji ta' faqar jew esklużjoni soċjali.

Twettqu diġà diversi riformi bħala kundizzjoni minn qabel għal appoġġ mill-Fondi SIE ([2]). Dawn jinkludu t-traspożizzjoni f'waqtha ta' direttivi dwar l-akkwist pubbliku u l-ambjent, kif ukoll riformi strutturali fl-oqsma tar-riċerka, l-iżvilupp u l-innovazzjoni, l-infrastruttura tat-trasport, l-edukazzjoni, l-impjiegi u l-inklużjoni soċjali, il-provvista tal-ilma inkluż għal skopijiet agrikoli. Il-kontribuzzjoni ta' JASPERS kienet kruċjali fl-iżvilupp tal-kapaċità interna għaż-żamma, l-operat u l-aġġornament tal-Mudell Nazzjonali tat-Trasport, b'mudelli ta' previżjoni li jwasslu sal-2025 u l-2050 sabiex tiġi ffaċilitata l-implimentazzjoni ta' miżuri ta' mobbiltà aktar sostenibbli u effiċjenti. L-istrateġiji intelliġenti ta speċjalizzazzjoni jixprunaw u jikkoordinaw l-investimenti ta' innovazzjoni bejn is-settur pubbliku u dak privat, u l-pjani ta' trasport jipprovdu qafas koerenti. Dawn ir-riformi ħejjew it-triq għal implimentazzjoni aħjar ta' proġetti ta' investiment pubbliku b'mod ġenerali, inkluż dawk iffanzjati minn sorsi nazzjonali u minn strumenti oħrajn tal-UE.

Malta tinsab miexja 'l quddiem fl-assorbiment tal-Fond Ewropew għall-Investimenti Strateġiċi (FEIS). Kif kienet is-sitwazzjoni f'Diċembru 2017, il-volum kumplessiv ta' ffinanzjar approvat taħt il-FEIS kien ta' EUR 11-il miljun, li bih mistenni li jiskatta investiment totali pubbliku u provat ta' EUR 34 miljun. B'mod aktar speċifiku, ġie approvat sa issa proġett wieħed b'ħafna pajjiżi li jinkludu lil Malta, taħt is-sezzjoni tal-infrastruttura u l-innovazzjoni, li jammonta għal EUR 5 miljun f'finanzjar tal-BEI taħt il-FEIS. Dan jikkonċerna s-settur tar-riċerka u l-iżvilupp u mistenni li bis-saħħa tiegħu jiskattaw EUR 17-il miljun f'investimenti. Taħt is-sezzjoni SME, ġie approvat sa issa ftehim wieħed ma' intermedjarji finanzjarji. L-iffinanzjar tal-Fond Ewropew tal-Investiment abilitat mill-FEIS jammonta għal EUR 6 miljun, li mistenni li jimmobilizza madwar EUR 17-il miljun f'investiment totali.

L-iffinanzjar taħt Orizzont 2020, il-Faċilità Nikkollegaw l-Ewropea u fondi oħra direttament ġestiti mill-UE huwa b'żieda mal-Fondi SIE. Sa tmiem l-2017, Malta ffirmat ftehimiet għal EUR 45 miljun fi proġetti taħt il-Faċilità Nikkollegaw l-Ewropa.

https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/MT

([1]) L-investiment pubbliku huwa definit bħala formazzjoni ta' kapital fiss gross + għotjiet għall-investiment + nefqa nazzjonali fuq l-agrikoltura u s-sajd.

([2]) Qabel ma jiġu adottati programmi, l-Istati Membri huma obbligati li jkunu konformi ma' għadd ta' hekk imsejħa kundizzjonalitajiet ex-ante, li għandhom l-għan li jtejbu l-kundizzjonijiet fil-maġġoranza tal-oqsma ta' investimenti pubbliċi.

3. PRIJORITAJIET TA' RIFORMA

3.1. IL-FINANZI PUBBLIĊIN U T-TASSAZZJONI

3.1.1. ŻVILUPPI RIĊENTI FIL-BILANĊI FISKALI U L-MUTURI EWLENIN

Is-sitwazzjoni fiskali tjiebet b'mod sinifikanti. Fl-2016, Malta mxiet minn pożizzjoni ta' defiċit għal waħda ta' surplus, kemm f'termini nominali kif ukoll strutturali. Barra minn dan, il-proporzjon tad-dejn niżel taħt il-limitu tas-60 % tal-PDG. Dan it-titjib kien ir-riżultat kemm ta' miżuri baġitarji implimentati f'dawn l-aħħar snin kif ukoll ta' kundizzjonijiet makroekonomiċi favorevoli.

Għadu diffiċli biex wieħed jipprevedi ċerti elementi ta' dħul fiskali. Il-bilanċ tal-amministrazzjoni pubblika bbenefika mid-dħul minn miżura partikolari tal-baġit, jiġifieri l-Programm tal-Investitur Individwali (IIP) li ġie introdott fl-2014. Id-dħul marbut ma' dan il-programm huwa stmat li laħaq 4.3 % tal-PDG b'mod kumulattiv fl-2014-17. Iżda huwa diffiċli li wieħed jagħmel previzjoni tar-riżultat ta' din il-miżura fuq perjodu ta' żmien medju, peress li mhix marbuta ma' xi żvilupp makroekonomiku.

Grafika 3.1.1: **Il-bilanċ tal-amministrazzjoni pubblika u l-impatt tal-Programm tal-Investitur Individwali (% tal-PDG)**

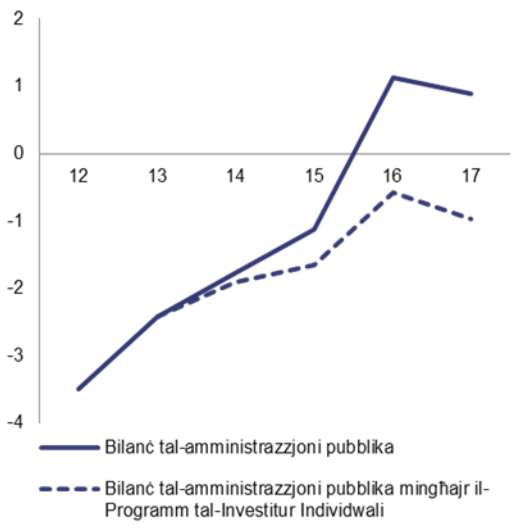

Sors: Il-Kummissjoni Ewropea

Fl-istess ħin, in-nefqa kurrenti kienet relattivament dinamika. Fil-livell ta' 37,9 % tal-PDG fl-2016, in-nefqa pubblika totali jidher li kienet baxxa mqabbla mal-medja fiż-żona tal-euro ta' 47,6 %. Iżda Malta kellha waħda mill-ogħla rati ta' tkabbir fin-nefqa pubblika fl-UE matul l-aħħar tliet snin (fil-livell ta' 5,6 % kontra 1,5 % fl-UE). Din ir-rata għolja ta' tkabbir fin-nefqa pubblika kienet parzjalment dovuta għal investiment pubbliku akbar, marbut mal-assorbiment ta' fondi tal-UE fl-2015. Madankollu, in-nefqa kurrenti kienet ukoll dinamika ħafna f'dawn l-aħħar tliet snin, b'rata ta' tkabbir ta' 6,0 % kontra 1,8 % fl-UE.

Grafika 3.1.2: **It-tkabbir medju fl-2013-2016 fin-nefqa kurrenti totali kull abitant**

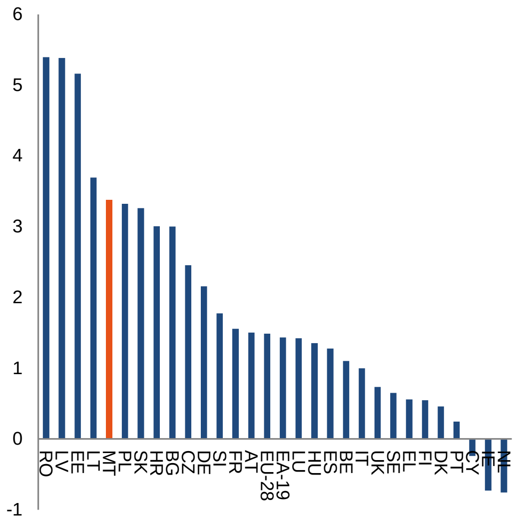

Il-ħruġ tal-gvern jitkejjel bil-parità tal-kapaċità tal-akkwist sabiex jittieħed kont tal-livell differenti ta' prezzijiet madwar il-pajjiżi.
Sors: Il-Kummissjoni Ewropea

In-nefqa kull ras qiegħda tikber b'rata mgħaġġla, speċjalment fil-każ tas-saħħa u l-edukazzjoni. Filwaqt li l-livell ta' nefqa pubblika kull ras f'Malta huwa anqas mill-medja tal-UE, ir-rata ta' tkabbir tagħha hija waħda mill-ogħla fl-UE f'dawn l-aħħar tliet snin (Grafika 3.1.2). Il-funzjonijiet fejn in-nefqa għal kull abitant żdiedet l-aktar kienu fejn jidħlu s-saħħa u l-edukazzjoni. Għat-tul, dawn is-setturi se jaffaċċjaw ukoll pressjoni minn popolazzjoni li qiegħda tixjieħ, biex b'hekk tinxteħet pressjoni addizzjonali fuq id-dinamika tan-nefqa (ara aktar 'l isfel). Ir-rati ta' tkabbir ogħla mill-medja tal-UE kienu rreġistrati wkoll għal affarijiet ekonomiċi u s-servizzi

ġenerali lill-pubbliku, filwaqt li n-nefqa fuq il-protezzjoni soċjali qiegħda tikber b'pass moderat.

Fil-biċċa l-kbira, Malta kisbet il-konsolidazzjoni fiskali mingħajr ma ġie ppenalizzat l-investiment pubbliku, anki jekk dan tal-aħħar huwa baxx meta mqabbel ma' dak ta' pajjiżi pari. Wara li naqas għal 2,2 tal-PDG fl-2010, l-investiment tal-gvern żdied għal 4,3 % tal-PDG fl-2015, riflessjoni anki tan-neċessità li l-proġetti ffinanzjati mill-UE jiġu protetti minn tnaqqis, li għandhom sehem kbir mill-investiment pubbliku. Madankollu fl-2016 dan naqas b'mod sinifikanti għal 2,5 % tal-PDG u huwa pprojettat li jiżdied biss marġinalment fl-2017, anki minħabba l-bidu tal-perjodu programmatiku l-ġdid u minkejja l-akkumulu ta' fondi fil-Fond Nazzjonali Soċjali u tal-Iżvilupp ([10]), marbut mal-IIP. Bħala riżultati, l-investiment pubbliku kien jammonta għal 3,5 % tal-PDG bħala medja fl-2014-16, li hu ogħla mill-medja tal-UE ta' 2,8 % (ŻE: 2,7 % tal-PDG), iżda waħda mill-anqas fost il-pajjiżi pari (Stati Membri żgħar).

([10]) Il-Fond Nazzjonali Soċjali u tal-Iżvilupp ġie stabbilit fl-2015 u mistenni li jirċievi 70 % tal-kontribuzzjonijiet imħallsa mill-applikanti tal-IIP. Il-fondi li jirċievi jridu jintużaw fl-interess pubbliku, inkluż fuq l-edukazzjoni, ir-riċerka, l-innovazzjoni, skopijiet soċjali, il-ġustizzja u l-istat tad-dritt, inizjattivi dwar l-impjiegi, l-ambjent u s-saħħa pubblika.

Grafika 3.1.3: **Formazzjoni grossa ta' kapital fiss fl-2012 u l-2016 (% tal-PDG)**

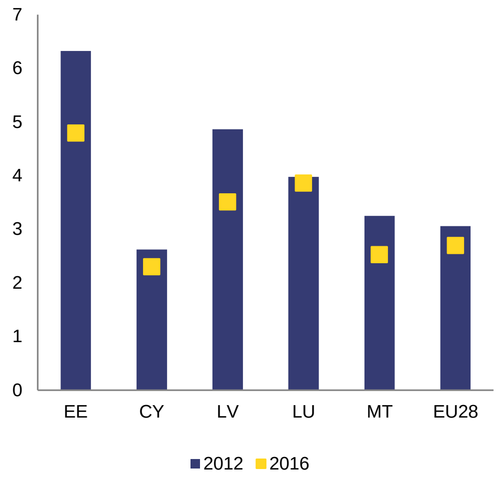

Sors: Il-Kummissjoni Ewropea

3.1.2. IT-TASSAZZJONI

Is-sistema tat-taxxa ta' Malta qiegħda kull ma jmur issir dipendenti fuq it-taxxa tad-dħul korporattiva. Fl-2016, Malta kellha proporzjon kumplessiv tat-taxxa mal-PDG ta' 32,7 %, li huwa sew taħt il-medja tal-UE ta' 38,9 % ([11]) (Il-Kummissjoni Ewropea, pubblikazzjoni dalwaqt). Filwaqt li s-sehem tat-taxxi fuq il-produzzjoni u l-importazzjonijiet huwa konformi mal-medja tal-UE, is-sehem tat-taxxi fuq id-dħul individwali huwa aktar baxx mill-medja tal-UE. Il-kontribuzzjonijiet soċjali (5,5 % tal-PDG) jirrappreżentaw porzjon relattivament żgħir tad-dħul tat-taxxa (kontra 12,1 % fl-UE). Bħala proporzjon mal-PDG, id-dħul mit-taxxa tad-dħul korporattiva (6,5 %) huma l-ogħla fl-UE u 2,5 darba l-medja tal-UE (2,6 %). Il-proporzjon tat-taxxa tad-dħul korporattiva mal-PDG ta' Malta żdied b'2,8 pps mill-2005 għall-2016 (minn 3,7 % għal 6,5 %), kontra tnaqqis ta' 0,3 pps bħala medja fl-UE It-tassazzjoni korporattiva għalhekk għandha rilevanza kbira bħala sors importanti u li qiegħed jikber ta' dħul mit-taxxi għal Malta. Il-bażi dejqa tat-taxxa ta' Malta, flimkien mal-isfidi li għandha fejn tidħol il-konformità u l-ippjanar tat-taxxa (ara aktar 'l isfel), tista' taffettwa b'mod ħażin il-pożizzjoni fiskali tal-pajjiż fil-każ ta' skossi

([11]) Il-proporzjon tat-taxxa mal-PDG ivarja minn dak indikat fit-Tabella 1.1 peress li l-kontribuzzjonijiet soċjali attwali volontarji mhumiex inklużi.

ekonomiċi jew riformi internazzjonali fit-taxxa tad-dħul korporattiva.

Malta pproponiet miżura biex tindirizza d-distorsjoni favur id-dejn tal-kumpaniji. L-iffinanzjar bid-dejn jidher li hu inkoraġġit f'Malta peress li d-dejn jingħata vantaġġ fuq l-ekwità fil-leġiżlazzjoni dwar it-taxxa tal-kumpaniji. Bħala riżultat, Malta għandha waħda mill-akbar distorsjonijiet favur id-dejn fost il-kumpaniji (3,8 %) fl-UE ([12]) u ma għamlet l-ebda progress biex dan jiġi indirizzat ta' dawn fl-aħħar snin ([13]). Saru xi passi biex titnaqqas din id-distorsjoni, bħar-reġim tat-Tnaqqis ta' Imgħax Nozzjonali (NID) (disponibbli mill-2018), li mistenni li jrendi l-iffinanzjar b'ekwità aktar attraenti. B'mod partikolari, se jippermetti lill-kumpaniji lokali u lill-kumpaniji barranin stabbiliti b'mod permanenti f'Malta li jitolbu tnaqqis fuq l-ekwità tagħhom abbażi tal-bażi tat-taxxa tagħhom. It-tnaqqis se jkun limitat għal 90 % tal-bażi tat-taxxa u kull eċċess jista' jiġi trasferit biex jitnaqqas fis-snin ta' wara. Il-limitu ta' 90 % jista' jkun problematiku fil-każ ta' kumpaniji li ma jkunux ilhom jeżistu, peress li dawn għandhom it-tendenza li jakkkumulaw it-telf fil-bidu tas-sena. L-iskema fiha wkoll karatteristiċi li jista' jkun ikollhom impatt għoli fuq l-introjti tal-baġit. hija tapplika għal kull ekwità, li tiġġenera gwadann mhux mistenni għal investimenti pre-eżistenti. u l-ambitu tal-kapital tar-riskju huwa wiesa' u r-rata ta' ritorn nozzjonali kurrenti hija għolja, fil-livell ta' madwar 7 % ([14]).

Ċerti indikaturi għadhom jindikaw li r-regoli tat-taxxa tal-kumpaniji tal-pajjiż jintużaw minn kumpaniji li jagħmlu ppjanar aggressiv tat-taxxa. Kif jidher fi studju, l-istokk għoli ta' investiment dirett barrani (FDI) kemm endoġenu kif ukoll eżoġenu ([15]) ta' Malta huwa biss parzjalment spjegat minn attivitajiet ekonomiċi reali li jsiru fil-pajjiż ([16]). Il-livell għoli ta' pagamenti ta' dividendi, ta' imgħax u ta' royalties ([17]) bħala perċentwali ta' PDG għadhom jindikaw li r-regoli tal-pajjiż qegħdin jintużaw minn kumpaniji biex jagħmlu ppjanar aggressiv tat-taxxa. Il-kumpaniji jistgħu jagħżlu li jinvestu f'Malta biex jibbenefikaw minn dawn ir-regoli tat-taxxa korporattiva. Il-maġġoranza l-kbira tal-FDI jinżamm minn "Entitajiet bi Skop Speċjali" ([18]). In-nuqqas ta' taxxi minn ras il-għajn fuq id-dividendi, ta' pagamenti ta' imgħaxijiet u ta' royalties li jsir mill-kumpaniji bbażati Malta jista' jwassal biex dawk il-pagamenti jaħarbu għal kollox mit-taxxa, jekk ma jkunux ukoll suġġetti għat-taxxa fil-pajjiż reċipjenti. Dan jista' jiffaċilita l-ippjanar aggressiv tat-taxxa[19]. Filwaqt li r-reġim il-ġdid ta' NID ta' Malta se jkun ta' għajnuna fit-tnaqqis tad-distorsjoni bejn id-dejn u l-ekwità, id-dispożizzjonijiet preżenti ta' kontra l-evitar inklużi fil-liġi ma humiex dettaljati, jew b'saħħithom, biżżejjed. Pereżempju, ir-reġim ta' NID ma jinkludi la regoli dwar tneħħija tal-qligħ komprensiv u lanqas regoli adegwati kontra l-kaskata. Dan in-nuqqas ta' regoli qawwija kontra l-abbuż, flimkien mar-rata ta' ritorn għolja u s-sistema mhux inkrimentali tar-reġim, jista' jipprovdi opportunitajiet għall-evitar tat-taxxa, u b'hekk jindika l-ħtieġa ta' monitoraġġ mill-qrib tal-effettività ta' dawn ir-regoli kontra l-evitar. L-eżistenza ta' xi dispożizzjonijiet fit-trattati bilaterati dwar it-taxxa bejn Malta u Stati Membri oħra tal-UE, flimkien mas-sistema tat-taxxa ta' Malta, fejn kumpanija li tkun reżidenti iżda mhux domiċiljata f'Malta tiġi ntaxxata fuq bażi ta' ras il-għajn u ta' rimessa, jistgħu jintużaw mill-kumpaniji biex iwettqu prassi ta' evażjoni tat-taxxa.

([12]) Sabiex jilħaq punt ta' ekwilibriju, investiment li jkun iffinanzjat bid-dejn ikun irid qiegħed jaqla' rendiment 3,8 % anqas minn investiment iffinanzjat b'ekwità

([13]) Malta tipprovdi sistema ta' imputazzjoni sħiħa, li mhix riflessa f'din id-dejta. Dan jista' jibbilanċja b'mod parzjali d-distorsjoni favur id-dejn tal-kumpaniji.

([14]) Is-7 % jikkonsistu minn (i) ir-rata bla riskju fuq ir-rendiment kurrenti sal-maturità għall-istokks tal-gvern b'terminu rimanenti ta' madwar 20 sena – li bħalissa huwa ta' madwar 2 % u (ii) primjum fuq ir-riskju ta' 5 %.

([15]) Fl-2016, il-livell ta' stokk ta' investiment dirett barrani (FDI) endoġenu u eżoġenu kien jammonta rispettivament għal 1 626 % u 626 % tal-PSG (fost l-ogħla ħamsa fl-UE).

([16]) IHS (2018). Indikaturi dwar l-Ippjanar Aggressiv tat-Taxxa *għadhom ġejjin* fid-Dokumenti dwar it-Tassazzjoni.

([17]) Il-flussi tad-dividendi mħallsa (ikkalkulati bħala dħul nett fuq l-FDI) kienu jammontaw għal 86,3 % tal-PDG (it-tieni l-ogħla fl-UE). Ir-royalties imħallsa u riċevuti fl-2016 kienu jammontaw rispettivament għal 2,9 % tal-PDG u għal 4,5 % tal-PDG (ir-raba' l-ogħla fl-UE).

([18]) Is-sehem tal-FDI endoġenu u eżoġenu miżmum minn "Entitajiet bi Skop Speċjali" kien jammonta rispettivament għal 96 % u 98 % tal-PDG fl-2016. Entità bi Skop Speċjali hija entità legali li jkollha ftit jew l-ebda impjiegi, operat jew preżenza fiżika fil-ġuriżdizzjoni fejn tkun lokalizzata. Hija tkun relatata ma' korporazzjoni oħra, ħafna drabi bħala sussidjarja, u tipikament tkun lokalizzata f'ġuriżdizzjoni oħra.

19 Għal aktar informazzjoni dwar l-internazzjoni bejn it-taxxa minn ras il-għajn u l-istrutturi tal-ippjanar aggressiv tat-taxxa, ara ZEW (2016), the Impact of Tax Planning on Forward-Looking Effective Tax Rates, Taxation papers 64.

Malta ħadet miżuri biex temenda ċerti aspetti tas-sistema tat-taxxa tagħha li jistgħu jiffaċilitaw l-ippjanar tat-taxxa. Il-Grupp dwar il-Kodiċi ta' Kondotta fit-Tassazzjoni approva t-tmiem tas-sistema l-qadima ta' inċentivi tat-taxxa favur il-privattivi, sabiex tiġi allinjata ma' żviluppi internazzjonali. Madankollu, hija suġġetta għal klawżola ta' anterjorità li tibqa' fis-seħħ sa Ġunju 2021. Filwaqt li l-evidenza ekonomika dwar l-effettività tas-sistemi ta' inċentivi tat-taxxa favur il-privattivi bħala mezz li bih jiġu inkoraġġiti r-riċerka u l-iżvilupp għadha limitata (CPB, 2014), dawn jistgħu jintużaw bħala għodda ta' kompetizzjoni tat-taxxa (Alstadsæter et. al, 2017). Fl-aħħar nett, id-dispożizzjonijiet tad-Direttivi tal-UE kontra l-Evitar tat-Taxxa (ATAD) se jkollhom jiġu trasposti fil-liġi nazzjonali sa tmiem l-2018 u l-2019. Id-direttivi se jdaħħlu regoli ġodda kontra l-abbuż ([20]). Se jkun importanti li jiġi analizzat sa liema punt din il-bidla, flimkien mal-effett tat-traspożizzjoni tal-ATAD, se jkun ta' limitazzjoni fuq l-ambitu tal-ippjanar aggressiv tat-taxxa f'Malta.

It-titjib tal-konformità mar-regoli tat-taxxa tal-VAT għadha ta' sfida, iżda sar progress sinifikanti. Malta dan l-aħħar esperjenzat l-akbar tnaqqis fid-diskrepanza tal-VAT ([21]). Fl-2015, bħala riżultat ta' tnaqqis ta' 17 % fl-obbligazzjonijiet totali ta' taxxa tal-VAT, kien hemm tnaqqis konsiderevoli fid-diskrepanza tal-VAT – għal 23 % minn 40 % is-sena ta' qabel. It-tnaqqis huwa l-aktar dovut għall-impatt fuq ir-reġim tal-logħob tal-azzard elettroniku tal-introduzzjoni tar-reġim il-ġdid tal-Mini One Stop Shop (MOSS) ([22]) li ddaħħal fl-2015 skont il-liġi tal-UE. Madankollu, id-diskrepanza tal-VAT għadha ogħla sew mill-medja tal-UE (13%)

Il-baġit għall-2018 jintroduċi miżuri fil-ġlieda kontra l-evażjoni tat-taxxa. L-awtoritajiet għandhom l-għan li jiġġieldu l-evażjoni tat-taxxa u l-kompetizzjoni inġusta billi jżidu l-penali għal ftehimiet li jsiru barra jew ġewwa l-qorti. U it-Task Force Konġunta ta' Infurzar mistennija li tkompli tiġġieled l-evażjoni tat-taxxa, anki billi żżid l-għadd ta' spetturi.

3.1.3. ANALIŻI TAL-QAFAS FISKALI U TAN-NEFQA

Il-finanżi pubbliċi ukoll ibbenefikaw mit-tisħiħ tal-qafas fiskali li daħal fis-seħħ bl-Att tar-Responsabbiltà Fiskali. Waħda mill-karattersitiċi l-ġodda tal-Att tar-Responsabbiltà Fiskali tal-2014 kienet il-ħolqien tal-Kunsill Konsultattiv Fiskali ta' Malta (MFAC) li l-membri tiegħu kienu nħatru f'Jannar 2015 (ara Il-Kummissjoni Ewropea, 2017a). Il-Kunsill diġà sar fattur fiss fid-dibattitu pubbliku dwar żviluppi fiskali. Sa issa, huwa esprima qbil wiesa' mat-tbassir tal-gvern u qies b'mod pożittiv il-konformità mar-regoli fiskali nazzjonali. Iżda minkejja dawn l-opinjonijiet pożittivi, il-Kunsill appella b'mod regolari lill-gvern biex jeżegwixxi b'mod rigoruż l-istrateġija baġitarja tiegħu. Huwa ġibed l-attenzjoni wkoll għall-volatilità tal-projezzjonijiet tal-popolazzjoni u r-riskju, marbut ma' dan, fl-evalwazzjoni tas-sostenibbiltà fit-tul tal-finanzi pubbliċi. Peress li l-ewwel snin ta' ħidma tal-Kunsill ħabtu mal-iżviluppi makroekonomiċi u fiskali pjuttost pożittivi, l-effettività tiegħu għad trid tiġi ppruvata fi żminijiet ekonomiċi diffiċli.

L-analiżi tan-nefqa għadha għaddejja. L-awtoritajiet bdew analiżi tan-nefqa fl-2014 fi tliet oqsma ta' nefqa pubblika li huma partikolarment relevanti għas-sostenibbiltà fiskali: is-sigurtà soċjali, is-saħħa u l-edukazzjoni. Fl-2017, il-programm ta' analiżi ffoka fuq servizzi oħrajn fi ħdan il-Ministeru tas-Saħħa, inkluż il-Ministeru nnifsu, is-Servizzi ta' Kura Primarja, l-Ispiżerija tal-Għażla Tiegħek u l-Unità tas-Servizzi tal-Kuntratti tal-Akkwist. Kull analiżi ntemmet bil-pubblikazzjoni ta' rapport li kien jinkludi rakkomandazzjonijiet, li xi wħud minnhom diġà ġew implimentati (l-aktar fil-każ tal-ewwel żewġ analiżijiet) u xi wħud minnhom jinsabu fil-proċess ta' implimentazzjoni.

Huwa ppjanat li jitwettqu inizjattivi ulterjuri kemm fil-qasam tal-analiżi tan-nefqa kif ukoll dak tal-qafas fiskali. L-awtoritajiet qegħdin jippjanaw li ssir analiżi fl-Unità tal-Effiċjenza tal-Ġestjoni u l-Kulleġġ Malti tal-Arti, ix-Xjenza u t-Teknoloġija. Qegħdin jippjanaw ukoll li

([20]) Tali regoli CFC, regoli ta' limitazzjoni fuq l-imgħax u regoli li jeħduha kontra n-nuqqas ta' qbil ibridu.

([21]) Id-diskrepanza tal-VAT hija d-differenza bejn l-ammont ta' taxxa li attwalment tinġabar u r-responsabbiltà teoretika netta għall-VAT tal-ekonomija, taħt is-sistema kurrenti ta' VAT tal-pajjiż.

([22]) L-iskema MOSS biddlet il-mod li bih jinħarġu l-fatturi tal-VAT fil-każ ta' servizzi elettroniċi esportati, bl-obbligu li l-VAT mis-servizzi elettroniċi titħallas fil-pajjiż fejn il-klijent ikun reżidenti.

jistituzzjonalizzaw il-funzjoni ta' analiżi tan-nefqa taħt direttorat fil-Ministeru tal-Finanzi li jkun inkarigat mill-prestazzjoni u l-evalwazzjoni tas-settur pubbliku. Dan id-direttorat se jkun ukoll inkarigat mill-monitoraġġ tar-rakkomandazzjonijiet maħruġa fl-aħħar snin fit-tliet oqsma koperti mill-analiżi tan-nefqa u se jagħmel koordinazzjoni fil-futur. Jekk jiġu implimentati kif suppost, dawn l-inizjattivi jistgħu jkunu ta' kontribut għal aktar effettività fl-infieq pubbliku. Il-qafas fiskali jibbenefika wkoll mill-introduzzjoni ppjanata ta' kontabbiltà bbażata fuq id-dovuti fid-dipartimenti kollha tal-gvern. Dan il-proġett, li għadu bl-istadju inizjali se jkopri biss id-dipartimenti magħżula, għandu jkun jinkludihom kollha fi żmien 30 xahar. La darba tkun finalizzata, is-sistema l-ġdida għandha tiġġenera stampa ħafna aktar preċiża u trasparenti tal-finanzi pubbliċi.

3.1.4. IS-SOSTENIBBILTÀ FISKALI

Malta qiegħda taffaċċja riskji medji fejn tidħol is-sostenibbiltà għat-tul. Hekk kif id-dejn tal-gvern niżel taħt il-livell tas-60 % tal-PDG, Malta ma għandhiex quddiemha riskji fiskali sinifikanti fuq perjodu qasir jew inkella medju. Madankollu, skont l-indikatur tal-Kummissjoni dwar id-distakk tas-sostenibbiltà fit-tul (l-indikatur S2 ([23])) Malta jidher li qiegħda taffaċċja riskju medju għat-tul. Ir-riskji għas-sostenibbiltà fit-tul ġejjin l-aktar mill-kost ipprojettat ta' popolazzjonni qiegħda tixjieħ (5,0 punti perċentwali tal-PDG), nefqa partikolarment ogħla fuq il-kura tas-saħħa u l-kura għat-tul (2,9 punti perċentwali tal-PDG) iżda wkoll nefqa ogħla fuq il-pensjonijiet (1,8 punti perċentwali tal-PDG).

Is-sistema tal-pensjonijiet

Is-sostenibbiltà għat-tul tas-sistema tal-pensjonijiet tjiebet. L-aktar bis-saħħa ta' evalwazzjoni aktar pożittiva tal-potenzjal ta' tkabbir għat-tul ta' Malta, il-prospetti ta' sostenibbiltà għat-tul fin-nefqa fuq il-pensjonijiet tjiebet. Madankollu, il-miżuri li ddaħħlu fil-baġit tal-2016 kellhom biss impatt limitat fuq is-sostenibbiltà għat-tul, u dan għadu ta' sfida f'Malta.

Komplew jittieħdu miżuri biex titjieb l-adegwatezza tal-pensjonijiet, iżda d-diskrepanza fil-kopertura bejn il-ġeneri għadha għolja. Ir-riforma fiskali tas-sena l-oħra introduċiet eżenzjonijiet sostanzjali fejn tidħol it-taxxa fuq il-pensjonijiet. Għadhom għaddejjin l-isforzi biex titjieb l-adegwatezza, pereż. b'aġġustamenti 'l fuq u b'riformi fiskali ulterjuri. Madankollu, fl-2016 ir-riskju tal-faqar u l-esklużjoni soċjali żdied għal 26,1 % (2,4 punti perċentwali) fil-każ ta' persuni anzjani, kontra dħul mix-xogħol dinamiku ħafna (are t-taqsima 3.3). Id-diskrepanza fil-kopertura bejn l-irġiel u n-nisa ta' Malta ta' 26 pps (il-medja tal-UE hija 5 %) għall-pensjonanti ta' aktar minn 65 sena ([24]) għadha waħda mill-ogħla fl-UE. Il-fatt li kien hemm attività ekonomika anqas fost in-nisa fid-deċennji li għaddew wassal għal kopertura batuta fejn jidħlu pensjonijiet fil-każ ta' gruppi ta' eta l-aktar anzjani. L-awtoritajiet qegħdin jippjanaw li jsiru bidliet fil-kontribuzzjonijiet tal-Assikurazzjoni Nazzjonali bil-ħsieb li tiġi rranġata s-sitwazzjoni ta' kontribuzzjonijiet baxxi min-nisa, b'mod partikolari ([25]).

Is-sistema tas-saħħa u tal-kura għat-tul

L-indikaturi dwar ir-riżultati fejn tidħol is-saħħa tjiebu u l-ħinijiet ta' stennija qegħdin jitnaqqsu. Il-prestazzjoni tas-sistema tas-saħħa tjiebet, kif jidher mill-aspettattiva għolja tal-ħajja, ir-rati ta' mortalità evitabbli li hija taħt il-medja tal-UE u l-livelli ġeneralment baxxi ta' bżonnijiet mhux issodisfati. L-aċċess għall-mediċini innovattivi, l-aktar għat-trattament kontra l-kankru, tjiebet bl-introduzzjoni ta' perkorsi kliniċi u strateġiji innovattivi ta' akkwist. Barra minn dan, qiegħda ssir ħidma b'suċċess biex jitnaqqas iż-żmien li wieħed ikollu jistenna għal operazzjonijiet u għal djanjożi, bis-saħħa ta' kapaċità akbar u l-

([23]) L-indikatur S2 ikejjel l-aġġustament minn qabel għall-bilanċ primarju strutturali kurrenti li jkun meħtieġ sabiex jiġi stabilizzat il-proporzjon bejn id-dejn u l-PDG fuq l-orizzont infinit, fil-kunsiderazzjoni ta' xi nefqa addizzjonali li titnissel minħabba popolazzjoni li qiegħda tixjieħ.

([24]) Il-kejl tad-diskrepanza bejn il-proporzjonijiet tal-irġiel u n-nisa li huma intitolati għal pensjoni.

([25]) Il-pensjonijiet kontributorju u mhux kontributorji se jiżdiedu għat-tielet sena wara l-oħra. Tħabbar li se jkompli jiżdied il-limitu tal-eżenzjoni mit-taxxa (baġit tal-2018). L-aġġustament fil-kontribuzzjonijiet baxxi ta' Assikurazzjoni Soċjali se jieħu f'kunsiderazzjoni l-kontribuzzjonijiet magħmula wara l-età ta' 65, u se tkun pro-rata, minflok rata sħiħa, fuq id-dħul net ta' dawk li jirtiraw qabel ma jagħlqu l-65 sena li jkunu jaħdmu part-time jew ikunu jaħdmu għal rashom.

ikkummissjoniar ta' ċerti servizzi mis-settur privat. Madankollu, ċerti fatturi ta' riskju negattivi jista' jkollhom impatt negattiv fuq is-sostenibbiltà fiskali fil-futur. B'mod partikolari, il-livelli tal-obeżità li qegħdin jiżdiedu huma ta' sfida serja għas-saħħa pubblika (IHME, 2016).

Għad hemm sfidi fir-ridistribuzzjoni tar-riżorsi u l-attivitajiet mill-isptar lejn il-kura primarja, u fl-aċċess għal mediċini innovattivi. Ix-xenarju istituzzjonali tal-għoti tal-kura primarja jixħet pressjoni kemm fuq l-isptar kif ukoll fuq is-servizzi ta' kura ta' emerġenza, u dan ukoll jagħmel il-ġestjoni tal-kura għal pazjenti b'kundizzjonijiet kroniċi aktar ikkumplikata. L-isptar u s-servizzi ta' kura primarja ma humiex ikkoordinati sewwa, il-kura ta' emerġenza għadha mhix qiegħda tintuża b'mod effiċjenti, u għalhekk mhux qiegħda jkollha effett pożittiv fuq l-effiċjenza tas-sistema tas-saħħa, u lanqas ma qiegħda tnaqqas il-pressjoni fuq is-sostenibbiltà għat-tul tagħha. Fl-aħħarnett, l-aċċess għall-mediċi innovattivi għadu sfida ewlenija, anki f'termini baġitarji (OECD/European Observatory on Health Systems and Policies, 2017).

Qegħdin jittieħdu inizjattivi biex jittieħed ħsieb tad-domanda dejjem tikber fuq is-sistema tal-kura għat-tul. Minħabba li d-domanda għal kura għat-tul żdiedet, il-gvern qiegħed jinċentivizza l-kura ibbażata fil-komunità u fid-djar, li titqies irħas minn kura istituzzjonali jew fi sptar. Koordinazzjoni aħjar bejn is-settur tas-saħħa u s-settur soċjali tkun ukoll ta' għajnuna għas-sostenibbiltà għat-tul.

3.2. IS-SETTUR FINANZJARJU

L-istabbiltà finanzjarja

Il-prestazzjoni ekonomika tajba ġiet ukoll riflessa fil-prestazzjoni tas-settur bankarju, filwaqt li minħabba r-regoli ġodda ta' kontabbiltà hemm bżonn ta' dispożizzjonijiet ulterjuri. Fl-2017 il-banek domestiċi komplew iżidu l-profittabbiltà tagħhom fuq bażi annwali, iżda din kienet naqset b'mod sostanzjali fi żmien il-kriżi, l-aktar minħabba l-marġini kompressati tar-rata tal-imgħax. Il-profitti ġew l-aktar minn marġini aħjar tar-rati tal-imgħax, b'rati għas-self ogħla u ipoteki estiżi fejn jidħlu volumi, kif ukoll rati fissi, baxxi, ta' depożitu. Il-bankijiet domestiċi huma kkapitalizzati tajjeb skont is-superviżur lokali, bi proporzjonijiet ta' kapital (CET1) fil-livell ta' 15,5 % f'Settembru 2017 (Tabella 1.1). Għalkemm il-banek Maltin jitqiesu bħala li huma pprovduti sewwa, b'nofs il-kollateral tagħhom ikun proprjetà immobbli fejn tiġi applikata żvalutazzjoni fuq il-valur tal-proprjetà ta' bejn 10 u 30%, ikun xieraq li jkun hemm proviżjonament addizzjonali wara li jibdew japplikaw ir-regoli l-ġodda tal-kontabbiltà (jiġifieri IFRS9). Skont l-istimi tal-Awtorità Bankarja Ewropea (ABE), il-banek domestiċi se jkollhom bżonn iżidu l-provvedimenti tagħhom b'madwar 13 % bħala medja mid-dispożizzjonijiet preżenti li għandhom (taħt l-IAS39). Il-proporzjon preżenti ta' kopertura kien jinsab fil-livell ta' 46,3 % f'Ġunju 2017. L-akbar żewġ banek domestiċi żiedu r-riżervi ta' kapital tagħhom f'Q3 2017 billi ħarġu dejn subordinat, u dan tahom biżżejjed kumdità għall-istress test tal-2018 li se jsir madwar l-UE.

F'konformità ma' riżultati finanzjarji mtejba tad-ditti, iżda anki minħabba regoli superviżorji ġodda, ir-riskju ta' kreditu tjieb. B'mod li huwa konsistenti ma' tkabbir ekonomiku qawwi, naqset il-formazzjoni ta' self improduttiv (NPL) gross ġdid. Barra minn dan, regoli superviżorji aktar stretti dwar it-tnaqqis tan-NPL ġagħlu lill-banek domestiċi li jkomplu jnaqqsu l-istokk tagħhom ta' assi legati għal 4,3 % tas-self total gross sa Ġunju 2017, tnaqqis ta' 19 % mill-bidu tas sena. It-tnaqqis tan-NPL sar l-aktar permezz ta' tħassir, li l-banek setgħu jagħmluh permezz ta' kombinazzjoni ta' profitti ogħla u ta' ċerti dispożizzjonijiet. Filwaqt li l-espożizzjonijiet legati lill-unitajiet domestiċi komplew jitnaqqsu, u jinsabu fil-livell ta' 3,9 %, dawk lis-settur korporattiv għadhom relattivament għolja, fil-livell ta' 10,2 %. Dawn l-esponimenti huma marbuta l-aktar mas-settur tal-kostruzzjoni, fejn stokk kbir ta' NPLs kien issawwar fi żmien il-perjodu ta' kriżi. L-isforzi li saru mill-banek domestiċi li jnaqqsu u jħassru assi legati kien inċentivat mill-bidla relevanti fir-rekwiżiti superviżorji, b'mod notevoli l-Att Bankarju emendat, ippubblikat f'Diċembru 2016 ([26]).

Tabella 3.2.1: **Indikaturi tas-sodezza finanzjarja, banek totali (jiġifieri domestiċi u barranin), Malta (%)**

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017Q2
Dejn improduttiv	1.6	1.5	1.7	2.0	3.2	2.9	2.6	2.3
Self improduttiv	-	-	-	-	6.0	5.1	4.1	3.7
Self improduttiv NFC	-	-	-	-	9.1	9.3	7.4	7.9
Self improduttiv HH	-	-	-	-	5.1	5.0	5.2	4.8
Proporzjon ta' kopertura	27.8	38.0	41.8	37.6	31.6	33.7	36.4	35.1
Prop. self għad-depożiti*	103.8	94.5	89.8	73.7	66.4	63.0	61.5	61.3
Prop. Livell 1	49.6	52.2	49.6	43.9	23.1	18.8	17.7	18.1
Prop. adekwatezza tal-kapital	52.0	54.6	51.9	46.4	25.1	21.2	20.2	20.3
Rendiment fuq l-ekwità**	3.6	3.2	4.7	3.7	4.4	6.3	8.1	-
Rendiment fuq l-assi**	1.0	0.8	1.1	0.7	0.7	0.9	0.9	-

*Karta tal-bilanċ aggregata tal-BĊE: self eskluż dak lill-gvern u depożiti/MFI eskluż mill-gvern u MFI
**Għal skopijiet ta' paraguni biss, qed jiġu ppreżentati biss il-valuri annwali
Sors: BĊE CBD

Meta titqies id-dimensjoni internazzjonali tas-settur tal-assikurazzjoni, huwa kruċjali li tiġi żgurata s-superviżjoni effettiva transfruntiera u li tissaħħaħ il-kapaċità superviżorja. Il-kumpaniji tal-assikurazzjoni rreġistrati f'Malta u li qegħdin jidħlu f'negozju madwar l-UE huma taħt is-superviżjoni diretta tar-regolatur Malti, l-Awtorità ta' Malta tas-Servizzi Finanzjarji (MFSA). Id-destinazzjonijiet ewlenin għan-negozju transfruntier tal-assikurazzjoni huma r-Renju Unit, l-Irlanda, in-Netherlands, l-Italja u l-Ġermanja. Matul dawn l-aħħar sentejn, ġew stabbiliti f'Malta ħames kumpaniji finanzjarji barranin ġodda b'attivitajiet transfruntiera fl-UE. Fi tmiem l-2016, 95 % tan-negozju tal-assikurazzjoni mhux fuq il-ħajja u aktar minn 70 % tan-negozju fuq il-ħajja rreġistrat Malta kien joriġina barra mill-pajjiż. Dan l-aspett – flimkien mal-kumplessità tal-mudelli u l-prodotti tan-negozju tal-assikurazzjoni, b'żieda fl-aptit li jiġu

([26]) L-Att Bankarju emendat jirrekjedi li kull istituzzjoni ta' kreditu li jkollha NPL ta' sentejn medju ogħla minn 6 % tfassal pjan konkret biex iġġib il-livell ta' NPLs taħt dan il-limitu fuq perjodu ta' ħames snin. Jekk ma jintlaħqux il-miri stabbiliti, japplikaw sanzjonijiet awtomatiċi, inkluż obbligi ogħla ta' kapital, permezz ta' profitti miżmuma.

stabbiliti veikoli tal-assikurazzjoni speċjalizzati, u li ssir espansjoni tagħhom – jitlob li jkun hemm attenzjoni superviżorja stringenti. Filwaqt li s-superviżjoni tal-assikurazzjoni ssaħħet sa minn mindu r-reġim Solvency II ġie traspost fil-liġi nazzjonali, l-implimentazzjoni tal-poteri superviżorji ġodda hemm bżonn li tkompli tiġi ssorveljata. Barra minn dan, l-MFSA jidher li ma għandhiex persunal biżżejjed li bih tkun tista' tiżgura superviżjoni effettiva ta' għadd kbir ta' kumpaniji finanzjarji barranin (kemm banek kif ukoll kumpaniji tal-assikurazzjoni). In-nuqqas ta' riżorsi umani u finanzjarji jista' jxekkel l-effettività tas-superviżjoni, speċjalment fis-settur tal-assikurazzjoni, b'konsegwenzi potenzjali madwar is-Suq Uniku, meta wieħed iqis l-attenzjoni fuq in-negozju transfruntier. Għaddejjin miżuri biex jitnaqqsu r-restrizzjonijiet fuq il-livelli ta' remunerazzjoni.

Ħidma kontra l-ħasil tal-flus

L-importanza li jkun hemm garanzija ta' qafas legali effettiv għall-ġlieda kontra l-ħasil tal-flus għadha kritika, meta jitqies id-daqs tas-settur finanzjarju ta' Malta. Malta hija ċentru finanzjarju internazzjonali importanti. L-awtoritajiet Maltin innotifikaw trasposizzjoni sħiħa tad-Direttiva kontra l-Ħasil tal-Flus f'Diċembru 2017. Hemm bżonn ta' analiżi ulterjuri biex jiġi evalwat jekk dawn il-miżuri humiex suffiċjenti biex jiġi żgurat li jkun hemm qafas effettiv fil-ġlieda kontra l-ħasil tal-flus u l-iffinanzjar tat-terroriżmu. It-Tabella ta' Valutazzjoni tal-UE tal-Ġustizzja tal-2018 teżamina l-funzjonament tas-sistemi tal-ġustizzja tal-Istati Membri tal-UE meta dawn kellhom quddiemhom offiżi kriminali rigward ħasil tal-flus, iżda ma kinitx disponibbli dejta dwar Malta.

Is-suq tal-akkomodazzjoni

Il-prezzijiet tad-djar qegħdin jiżdiedu b'mod qawwi, u dan hu misjuq minn diversi fatturi. F'dawn l-aħħar snin, il-prezzijiet tad-djar żdiedu b'mod konsiderevoli, b'5,8 % u b'5,6 % fl-2016, rispettivament (ara wkoll, Il-Kummissjoni Ewropea, 2017a).. Din ir-rata ta' tkabbir inżammet fl-ewwel nofs tal-2017, fil-livell ta' 5,3%. Il-fatturi fil-bażi ta' dawn l-iżviluppi jinkludu attività ekonomika qawwija, suq tax-xogħol vibranti flimkien ma' għadd dejjem jikber ta' ħaddiema barranin, b'rati tal-imgħax baxxi li minħabba fihom il-proprjetà titqies bħala ass aktar attraenti. Ir-rati tal-imgħax baxxi naqqsu sew l-ispiża tas-self, kif ukoll xprunaw id-domanda għall-proprjetà permezz ta' ribilanċjar tal-portafoll. Ċerti miżuri ta' politika ukoll ikkontribwew għaż-żieda riċenti fil-prezzijiet tad-djar, jiġifieri l-eżenjoni mill-ħlas tal-boll għal min jixtri l-ewwel darba ([27]), il-Programm tal-Investitur Individwali (IIP) ([28]), ir-riforma fil-leġiżlazzjoni dwar it-taxxa fuq id-dħul mill-kirjiet (kollha ġew introdotti fl-2014) u r-riforma tal-2015 fit-taxxa fuq il-qligħ kapitali. Barra minn dan, is-settur tat-turiżmu jidher li qiegħed jixħet pressjoni fuq il-prezzijiet u d-disponibbiltà tad-djar, peress li fl-2014-16 il-perċentwali ta' turisti (is-sehem mill-għadd totali ta' ljieli li qattgħu Malta l-viżitaturi), li użaw l-akkomodazzjoni privata, żdied minn 34,4 % għal 40,6 % (l-Awtorità Maltija tat-Turiżmu, 2016).

Il-konstruzzjoni reżidenzjali jidher li għaddejja minn tkabbir veloċi ħafna, li jista' jkompli jagħti n-nar lill-aspettattivi fejn jidħol prezz. B'reazzjoni għal domanda akbar, kibret ukoll il-provvista, bil-profittabbiltà fis-settur ([29]) tikber, minkejja spejjeż telgħin. L-għadd ta' permessi tal-bini ilu jiżdied b'mod mgħaġġel sa mill-2014, u ż-żieda kienet aktar qawwija fl-2016, speċjalment fejn jidħlu appartamenti, li rduppjaw. Anki l-volum tat-tranżazzjonijiet tal-proprjetà kien dinamiku ħafna mill-2014 lil hawn, u dan wassal għal waħda mill-ogħla rati fl-UE ta' taxxa mhux rikorrenti fuq il-proprjetà bħala proporzjon mit-taxxa totali.

([27]) L-iskema ddaħħlet fl-2013 u aktar tard ġiet estiża. Hija tipprovdi tħaffif tal-piż tad-drittijiet fuq dokumenti li jkunu dovuti fuq l-ewwel EUR 150 000 tal-valur totali mħallas biex tinxtara proprjetà eliġibbli. Il-baġit tal-2018 kompla estenda din l-iskema għal min jixtri l-ewwel darba u daħħal tnaqqis fid-drittijiet fejn jidħlu dawk li jixtru għat-tieni darba.

([28]) L-applikanti għall-IIP huma obbligati li jagħmlu investiment fi proprjetà ta' mill-anqas EUR 350 000 jew jikru proprjetà għal mill-anqas EUR 16 000 fis-sena għal mill-anqas ħames snin.

([29]) Kif imkejjel bis-surplus operanti gross.

Grafika 3.2.1: **Investiment reżidenzjali u permessi tal-bini**

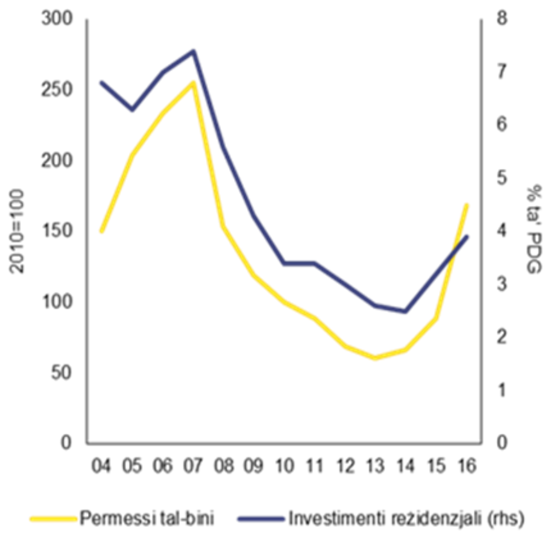

Sors: Il-Kummissjoni Ewropea

Minkejja prezzijiet tad-djar tilgħin, il-prezzijiet tal-akkomodazzjoni f'Malta jistgħu ġeneralment jintlaħqu, għalkemm qiegħed jiżdied it-tħassib kemm dan huwa possibbli għal dawk l-unitajiet domestiċi bi dħul baxx. Kumplessivament, il-kundizzjonijiet tal-akkomodazzjoni huma favorevoli (Housing Europe, 2015). Tabilħaqq, ir-rata ta' affollament eċċessiv ([30]) fl-2015 kienet fil-livell ta' 3,5 %, waħda mill-aktar baxxi fl-UE u f'livell konsiderevolment taħt il-medja tal-UE ta' 16,8 %. Madankollu, ir-rata ta' deprivazzjoni għall-inkwilini li jikru bi prezzijiet tas-suq hija ta' 10,1 %, li hija b'mod sinifikanti ogħla minn dik għall-proprjetarji ta' djarhom (0,5 %) u hija wkoll ogħla mill-medja tal-UE (6,4 %). Is-sehem ta' dawk li jikru bi prezzijiet tas-suq huwa relattivament baxx f'Malta. L-aċċess għal akkomodazzjoni bi prezzijiet li jistgħu jintlaħqu, u ta' kwalità, jista' jsir aktar diffiċli għal min għandu qligħ baxx, minħabba domanda qiegħda tiżdied għall-akkomodazzjoni bil-kiri minn reżidenti ġodda kif ukoll il-listi ta' stennija diġà eżistenti għall-akkomodazzjoni soċjali (ara t-taqsima 3.3).

Il-prezzijiet tad-djar jidhru li huma bejn wieħed u ieħor konformi mal-fundamentali, għalkemm ix-xejriet ta' dan l-aħħar jistgħu jwasslu għal riskji meta wieħed iħares lejn il-futur. Il-proporzjon bejn il-prezz u l-kera għadhom qrib il-quċċata tal-2007. Madankollu, l-istimi ta' valutazzjoni oħrajn juru li t-tkabbir eċċessiv fil-prezzijiet qabel l-2008 ġie korrett. Kumplessivament, dawn il-metriċi ma jindikawx xi riskji sinifikanti ta' sopravalutazzjoni, għalkemm ix-xejra hija 'il fuq, u dan jirrekjedi monitoraġġ addizzjonali. Tista' ssir stima approssimattiva dwar il-proporzjon bejn il-prezzijiet tad-djar u d-dħul tal-unitajiet domestiċi f'Malta bl-użu tal-Istħarriġ tal-BĊE dwar il-finanzi u l-konsum tal-unitajiet domestiċi. Dan jirrifletti l-għadd ta' snin ta' dħul kull ras li jkun hemm bżonn biex tinxtara akkomodazzjoni medja ta' 100 m2, bil-valur ta'10 jkun l-livell prudenzjali. Skont din id-dejta, il-proporzjon tal-prezzijiet mad-dħul jista' jiġi stmat fil-livell ta' 10 għal Malta ([31]).

Grafika 3.2.2: **Distakk tas-sopravalutazzjoni tal-prezzijiet tad-djar**

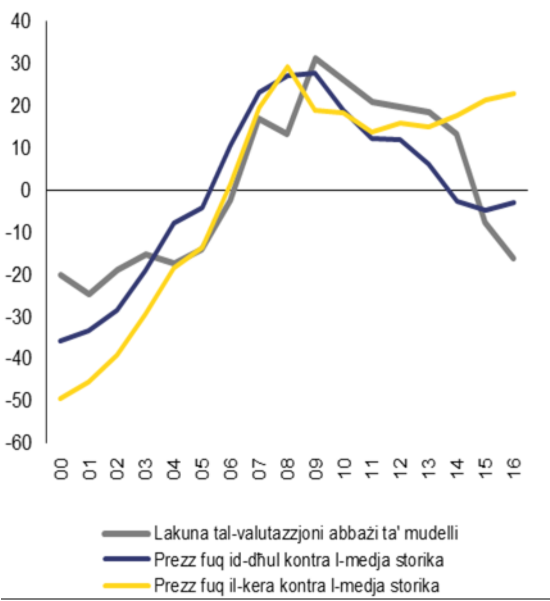

Sors: Il-Kummissjoni Ewropea

Is-self lill-unitajiet domestiċi wassal għal tkabbir malajr fis-self fuq ipoteka, l-aktar b'rati varjabbli. Is-self għall-attivitajiet ta' kostruzzjoni u ta' proprjetà immobbli rkupra,

([30]) Ir-rata ta' affollament eċċessiv hija definita bħala l-perċentwali tal-popolazzjoni li tgħix f'unità domestika affullata b'mod eċċessiv.

([31]) Ara Bricongne, J.-C., P. Pontuch, u A. Turrini (għad irid joħroġ), *Assessing House Prices: Insights from HouseLev, a new dataset of prices in levels*, Dokument ta' Diskussjoni tal-Kummissjoni Ewropea. Il-kalkolu bl-użu ta' dejta għal madwar 3 500 tranżazzjoni fl-2012, ipprovduta mill-Uffiċċju Nazzjonali tal-Istatistika ta' Malta huwa konsistenti ma' dawn ir-riżultanzi, peress li huwa biss 10 % taħt iċ-ċifra miksuba mill-HFCS.

b'mod partikolari fit-tielet kwart tal-2017, bħala segwitu ta' żviluppi pożittivi fis-suq tal-proprjetà immobbli. Fl-istess ħin, is-self fuq ipoteka għadu vibranti. Fis-snin reċenti, l-ipoteki ġodda b'rati varjabbli kienu jirrappreżentaw bejn 70,4 u 98,4 % tat-total. Żieda ulterjuri fir-rati tal-imgħax jista' jkollha xi impatt kemm fuq l-unitajiet domestiċi kif ukoll fuq il-karti tal-bilanċ tal-banek domestiċi, minħabba l-esponiment tagħhom għal self marbut mal-proprjetà. Fid-dawl ta' dan, monitoraġġ mill-qrib tas-suq tad-djar ikun ta' għajnuna biex jitwaqqfu ċerti żviluppi negattivi possibbli.

3.3. IS-SUQ TAX-XOGĦOL, L-EDUKAZZJONI U L-POLITIKI SOĊJALI

3.3.1. IS-SUQ TAX-XOGĦOL

Bħala segwitu tat-tkabbir ekonomiku b'saħħtu , is-suq tax-xogħol ta' Malta kompla jikseb riżultati dejjem aktar pożittivi. Ir-rata ta' impjieg żdiedet kemm għan-nisa kif ukoll għall-irġiel, u laħqet 71,8 % f'Q3 tal-2017, viċin il-medja tal-UE. Ir-rati tal-attività kompliet tiela'. Ir-rata tal-qgħad kompliet tonqos għal 4 % fl-2017. Il-qgħad għat-tul huwa baxxa ħafna. It-tkabbir medju fil-pagi baqa' f'livell moderat minkejja qgħad baxx u l-fatt li qiegħed jidher dejjem aktar nuqqas ta' ħaddiema, iżda mistenni li jibda' jirkupra fl-2018-19 (ara t-Taqsima 1). Ir-riżultati fis-suq tax-xogħol tjiebu bħala segwitu tat-tkabbir ekonomiku qawwi fis-snin riċenti, bl-appoġġ ta' djalogu soċjali li jaħdem tajjeb. Il-Kunsill Malti għall-Iżvilupp Ekonomiku u Soċjali bħalissa qiegħed jiġi ristrutturat, u dan jista' potenzjalment ikompli jtejjeb id-djalogu soċjali.

Ir-rata ta' impjieg għan-nisa fl-aqwa età lavorattiva qiegħda titjieb iżda r-rati ta' impjieg jinżlu b'mod qawwi wara l-età ta' 30 sena. Ir-rata ta' impjieg għan-nisa (20-64 sena) baqgħet tikber b'mod stabbli għal 55,5 % fl-2016, iżda timplika diskrepanza kbira fl-impjiegi bejn l-irġiel u n-nisa, ħlief fil-każ tan-nisa taħt it-30 sena: ir-rata ta' impjiegi għan-nisa bejn il-25 u d-29 sena kienet għolja, fil-livell ta' 82,9 %. Ir-rati ta' impjieg jonqsu b'mod konsiderevoli fil-każ ta' nisa akbar minn 30 sena. B'kuntrast, ir-rata ta' impjieg għall-irġiel għadha tiela' jew baqgħet stabbli lil hinn mill-età ta' 30, bir-riżultat li hemm diskrepanza kbira fir-rata ta' impjieg, li qiegħda tikber, mill-grupp tal-età bejn it-30 u l-34 sena 'il quddiem. Jista' jkun li sa issa l-linji ta' politika għal żieda fil-parteċipazzjoni tan-nisa fis-suq tax-xogħol huma aktar effettivi fil-każ ta' nisa aktar żgħażagħ filwaqt li l-bidla strutturali meħtieġa fl-etajiet aktar avvanzati hija akbar.

Il-linji ta' politika maħsub biex dak li jkun jara li jaqbillu joħroġ jaħdem għadhom qegħdin ikun ta' sostenn għall-impjiegi tan-nisa, iżda t-tqassim tar-responsabbiltajiet ta' kura tal-familja bejn in-nisa u l-irġiel għadu mhux ibbilanċjat. Fil-baġit tal-2018 tħabbru diversi estensjonijiet tal-miżuri eżistenti sabiex dak li jkun jara li jaqbillu li joħroġ jaħdem, u li jistgħu jtejbu l-bilanċ bejn ix-xogħol u l-ħajja. Dawn jinkludu tnaqqis fit-taxxa tad-dħul fil-każ ta' nisa li kienu qiegħda għal perjodu twil u li jidħlu lura fid-dinja tax-xogħol, benefiċċji u liv tal-maternità għal nisa impjegati għal rashom, aktar disponibbiltà fil-kura tat-tfal sew qabel kif ukoll wara l-iskola; għoti ta' liv biex ommijiet ikunu jieħdu ħsieb uliedhom morda; inċentivi finanzjarji għal min iħaddem biex jiġu introdotti miżuri għal bilanċ bejn il-ħajja u x-xogħol. Madankollu, il-missirijiet għad għandhom intitolament limitat ħafna fejn jidħol liv bi ħlas (ġurnata waħda biss ta' liv tal-paternità) u l-liv tal-paternità mhux ikkumpensat. Dan ħafna drabi ma jħallix li l-irġiel, li ġeneralment ikunu dawn li jaqilgħu l-aktar, milli jeħduh, biex b'hekk jissaħħaħ l-iżbilanċ fis-sehem bejn ix-xogħol u r-responsabbiltajiet tal-familja bejn in-nisa u l-irġiel.

Grafika 3.3.1: **Ir-rata ta' imjieg skont l-età u s-sess, 2016**

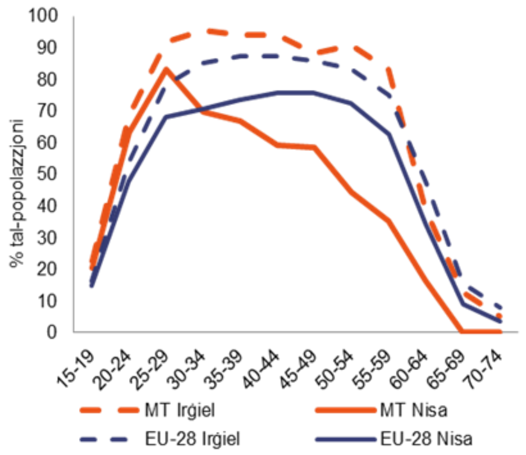

Sors: Eurostat – L-Istħarriġ tal-UE dwar il-Forza Lavorattiva

Il-parteċipazzjoni ta' tfal taħt it-tliet snin fil-kura formali tat-tfal għadha taħt il-medja tal-UE. Minkejja l-isforzi sinifikanti biex tkun tista' tiġi offruta kura tat-tfal b'xejn għal kulħadd, bħalissa din qiegħda tintuża b'rata li hija taħt il-medja tal-UE u l-mira ta' Barċellona ta' kopertura ta' 33 %. (32) Ir-rata ta' użu jista' jkun li hi marbuta mal-parteċipazzjoni tan-nisa fis-suq tax-xogħol, u għandha tittieħed fil-kuntest ta' riżultati edukattivi baxxi u ta' popolazzjoni kbira ta' migranti, fejn il-parteċipazzjoni fil-kura bikrija tat-tfal kienet assoċjata ma' titjib fid-dħul.

Ir-rata ta' impjieg ta' nies b'diżabbiltà għadha baxxa. Fl-2015, ir-rata ta' impjieg ta' nies b'diżabbiltà, fil-livell ta' 25,8 % (il-medja tal-UE: 47,4 %) kienet l-anqas fl-UE, u dan potenzjalment jista' jirrifletti nuqqas ta' effettività tal-miżuri li jgħinu biex dawn il-persuni jkollhom impjieg. Id-

(32) Id-dejta amministrattiva turi żieda fl-2014-2017.

diffikultajiet fuq is-suq tax-xogħol jista' jkun li huma marbuta mad-diskrepanza fil-kisba ta' riżultati fl-edukazzjoni bejn persuni li ma għandhomx diżabbiltà u dawk li għandhom (li wkoll hija l-ogħla fl-UE), u dan jirrifletti parzjalment id-diffikultajiet li għandhom tfal b'diżabbiltà biex jilħqu l-potenzjal sħiħ tagħhom fejn tidħol l-edukazzjoni.

Kaxxa 3.3.1: **Il-kostatazzjoni tal-prestazzjoni fid-dawl tal-Pilastru Ewropew tad-Drittijiet Soċjali**

Il-Pilastru Ewropew tad-Drittijiet Soċjali, ipproklamat fis-17 ta' Novembru 2017 mill-Parlament Ewropew, il-Kunsill u l-Kummissjoni Ewropea, jistabbilixxi 20 prinċipju u dritt għall-benefiċċju taċ-ċittadini tal-UE. Fid-dawl tal-effetti tal-kriżi li baqgħu jidhru u tal-bidliet fis-soċjetajiet tagħna li huma xprunati minn popolazzjoni qiegħda tixjieħ, mid-diġitalizzazzjoni u mill-modi ġodda ta' kif naħdmu, il-Pilastru jservi ta' boxxla għal proċess imġedded ta' konverġenza lejn kundizzjonijiet aħjar ta' xogħol u ta' ħajja.

Malta miexja relattivament tajjeb fejn jidħlu l-indikaturi fit-Tabella ta' Valutazzjoni Soċjali ([1]) **li fuqha jistrieħ il-Pilastru Ewropew tad-Drittijiet Soċjali.** Is-sitwazzjoni fis-suq tax-xogħol hija partikolarment tajba f'Malta. Matul is-sena, ir-rata tal-qgħad kompliet nieżla lejn il-liveli baxxi favorevoli ta' bħalissa. Madankollu, Malta għandha għadd kbir ta' studenti li jħallu l-iskola kmieni wisq, u rati ta' impjieg baxxi għal nies b'diżabbiltà. Ċerti riformi importanti żiedu l-parteċipazzjoni fis-suq tax-xogħol tan-nisa b'mod sinifikanti speċjalment fil-każ ta' nisa iżgħar fl-età, iżda r-rata ta' impjieg tan-nisa għadha relattivament baxxa.

MALTA		
Opportunitajiet indaqs u aċċess għas-suq tax-xogħol	Tluq bikri mill-edukazzjon u t-taħriġ (% tal-popolazzjoni 18-24)	Kritika
	Diskrepanza fl-impjiegi bejn il-ġeneri	Kritika
	Proporzjon tad-distribuzzjoni kwintili tal-introjtu (S80/S20)	Aħjar mill-medja
	Fir-riskju tal-faqar jew l-esklużjoni soċjali (f'%)	Aħjar mill-medja
	NEET fost żgħażagħ (% tal-popolazzjoni totali 15-24)	Aħjar mill-medja
Swieq tax-xogħol dinamiċi u kundizzjonijiet ġusti ta' impjieg	Rata ta' impjieg (% tal-popolazzjoni 20-64)	Aħjar mill-medja
	Rata tal-qgħad (% tal-popolazzjoni 15-74)	Aħjar mill-medja
	Tkabbir GDHI kull ras	Mhux disponibbli
Social protection and inclusion	Impatt tat-trasferimenti soċjali (barra l-pensjonijiet) fuq it-tnaqqis tal-faqar	Fil-medja
	Tfal ta' anqas minn 3 snin f'kura formali	Taħt osservazzjoni
	Ħtieġa ta' kura medika mhux issodisfata, skont dawk li għandhom bżonnha	Aħjar mill-medja
	Livell ta' ħiliet diġitali tal-individwi	Aħjar mill-medja

L-Istati Membri jiġu kklassifikati skont metodoloġija statistika maqbula mal-Kumitati EMCO u SPC. Il-metodoloġija tħares b'mod konġunt lejn livelli u tibdiliet tal-indikaturi f'paragun mal-medji rispettivi tal-UE u tikklassifika l-Istati Membri f'seba' kategoriji (minn "l-aħjar" għal "kritika"). Pereżempju, pajjiż jista' jiġi indikat bħala "Aħjar mill-medja" jekk il-livell tal-indikatur ikun qrib il-medja tal-UE iżda jkun qiegħed jagħmel titjib malajr. Għad-dettalji tal-metodoloġija, jekk jogħġbok ikkonsulta l-Abbozz tat-Rapport Konġunt dwar l-Impjiegi tal-2018, COM(2017) 674 finali.

Ir-rati ta' tluq bikri mill-iskola għadhom ta' ostakolu fejn jidħli l-opportunitajiet indaqs. L-isforzi li saru biex jiġu indirizzati l-flussi qawwija ta' żgħażagħ li jħallu l-iskola b'ħiliet baxxi u l-proporzjon għoli ta' livelli baxxi ta' ħiliet fil-popolazzjoni bdew iħallu l-frott, iżda għad irid jgħaddi ż-żmien biex dawn ikollhom effett sħiħ.

Malta intensifikat il-mezzi biex tilħaq lill-familji żvantaġġjati permezz ta' servizzi kkoordinati tajjeb. Iċ-ċentri LEAP li ġew stabbilit m'ilux f'Malta, bl-għajnuna ta' fondi mill-UE, jipprovdu servizzi integrati permezz ta' servizzi tal-komunità olistiċi u aċċessibbli. Dawn jiffaċilitaw l-aċċess għal dawk li jkunu qegħdin ifittxu impjieg u wkoll jidentifikaw u jikkomunikaw ma' persuni inattivi. Dawn l-isforzi huma b'żieda mal-linji ta' politika maħsuba biex il-persuni jaraw li jkun jaqblilhom li joħorġu jaħdmu, u jagħtu appoġġ permezz ta' kura tat-tfal b'xejn, benefiċċji fl-impjieg u s-sistema ta' tnaqqis gradwali tal-benefiċċji. Dan kollu huwa ta' kontribut biex jitnaqqsu l-inattività, il-faqar u l-esklużjoni soċjali. Is-suċċess jidher mit-tnaqqis qawwi ta' NEETs inattivi (dawk iż-żgħażagħ li la jinsabu fl-edukazzjoni, la f'imjieg u lanqas f'xi taħriġ)u mill-proporzjon baxx ta' persuni li jkunu qiegħda għal żmien twil.

---

[1]It-Tabella ta' Valutazzjoni Soċjali tinkludi 14-il indikatur ewlieni, li minnhom 12 jintużaw bħalissa biex titqabbel il-prestazzjoni tal-Istati Membri. L-indikaturi "parteċipanti fil-politiki tax-xogħol attivi kull 100 persuna li trid taħdem" u "kumpens għal kull impjegat kull siegħa xogħol (f'EUR)" ma jintużawx minħabba problemi ta' natura tekniċi mill-Istati Membri. Fil-kumitat relevanti li jiġi diskuss x'alternattivi jistgħu jintużaq. Taqsira: GDHI – Dħul disponibbli gross tal-unitajiet domestiċi

Il-miżuri biex jitjieb l-aċċess għall-impjieg ta' persuni b'diżabbiltà qegħdin jibdew iħallu l-frott. Fl-2015, ittieħdu passi biex tissaħħaħ miżura li kienet ilha teżisti li tistipula li jrid ikun hemm kwota ta' mill-anqas 2 % ta' nies b'diżabbiltà f'kull kumpanija li timpjega aktar minn 20 ruħ. Dan kompla ġie appoġġjat minn programmi biex tiżdied il-ħila għax-xogħol ta' persuni b'diżabbiltà u biex min iħaddem jadatta l-post tax-xogħol tiegħu għalihom. Id-dejta nazzjonali tindika żieda ta' minn 11 % biss fl-2014 għal qrib is-60%, jew 820 impriża, li issa qegħdin jimpjegaw ħaddiema b'diżabbiltà f'Malta fl-2017. Madankollu, l-aktar statistika disponibbli riċenti dwar id-diżabbiltà (are l-Grafika 3.3.2) għadha ma tagħtix idea sħiħa tal-impatti rigward is-suq tax-xogħol.

Grafika 3.3.2: **Id-diskrepanza fl-impjiegi ta' persuni b'diżabbiltà skont is-sess u l-Istat Membru (età bejn l-20 u l-64 sena), 2015**

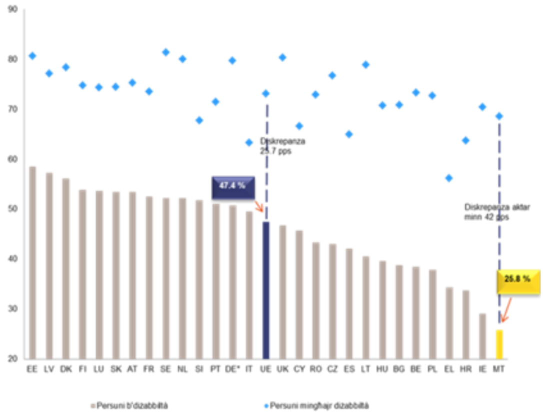

Id-diskrepanza murija hija d-differenza fir-rata ta' impjieg ta' nies mingħajr diżabbiltà u r-rata ta' impjieg ta' nies b'diżabbiltà.
Sors: EU-SILC UDB 2015

Is-sehem ta' dawk li jħaddmu li qegħdin jirrappurtaw nuqqas ta' ħaddiema żdied b'mod konsiderevoli. Fl-2017 aktar minn 30 % tal-kumpaniji qalu li qegħdin isofru minn nuqqas ta' ħaddiema. Dan huwa wieħed mill-ogħla ishma fl-UE u żdied b'mod sinifikanti meta mqabbel mal-2016 (ara l-Grafika 3.3.3). In-nuqqas qiegħed jidher l-aktar fis-settur tas-servizzi, bi kważi 40 % li qegħdin jiddikjaraw li n-nuqqas fid-disponibbiltà ta' ħaddiema qiegħed ikun ta' xkiel għan-negozju tagħhom. L-evidenza kwalitattiva tindika li hemm postijiet battala f'impjiegi li jirrikjedu ħiliet speċjalizzati f'setturi bħal ma huma l-kura tas-saħħa, il-finanzi u l-ICT, sitwazzjoni li tirrifletti l-fatt li Malta għandha waħda mill-anqas ishma ta' gradwati fil-livell terzjarju fl-UE.

Id-dipendenza fuq il-ħaddiema barranin biex jiġu indirizzati n-nuqqasijiet fil-ħaddiema u l-ħiliet qiegħda tiżdied. Is-sehem ta' ħaddiema barranin żdied b'mod sostanzjali madwar il-livelli kollha tal-ħiliet u laħaq 16,7 % tal-forza lavorattiva fl-2016 (meta mqabbel ma' 5,5 % fl-2009). Filwaqt li f'Malta hemm tkabbir relattivament qawwi fis-servizzi tal-ICT, is-sehem tal-gradwati fix-xjenza, it-teknoloġija u l-matematika mhux biżżejjed biex tintlaħaq din id-domanda u huwa ferm taħt il-medja tal-UE: 1,5 % mqabbel ma' 1,8 %. Aktar minn żewġ terzi tal-ħaddiema barranin joriġinaw mill-UE (71,8 %) ([33]) u anqas minn terz mhumiex ċittadini tal-UE. Meta mqabblin mal-popolazzjoni nattiva, il-ħaddiema barranin bħala medja għandhom livell ogħla ta' ħiliet. Filwaqt li fl-2016, 30,8 % tal-barranin (25-64) kellhom edukazzjoni terzjarja, fost il-popolazzjoni Maltija fl-istess grupp ta' età 19,6 % biss kellhom ([34]).

([33]) L-akbar sehem ta' ħaddiema mill-UE, bħala proporzjon ta' ħaddiema barranin huwa mill-Italja 16,8 %, segwit minn dawk mir-Renju Unit 12,6 %.
([34]) Dejta mis-servizz pubbliku tal-impjiegi (JobsPlus).

Grafika 3.3.3: **Is-sehem ta' dawk li jħaddmu li qegħdin jindikaw li jeżisti nuqqas ta' ħaddiema f'Malta.**

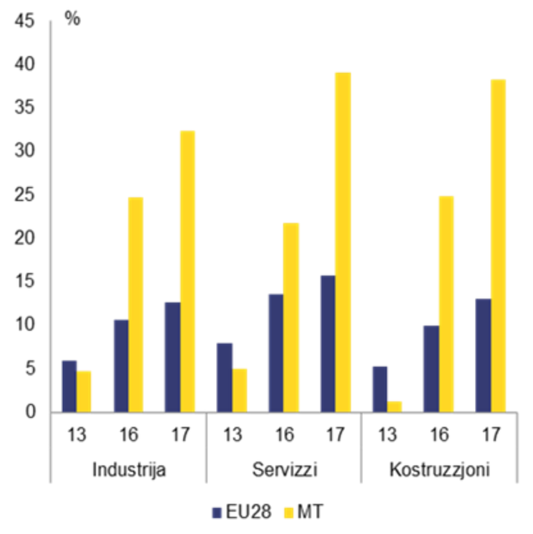

L-indikatur fl-Istħarriġ Ewropew tan-Negozju (EBS) iqis is-sehem ta' dawk li jħaddmu fis-setturi tal-industrija, tas-servizzi u tal-kostruzzjoni li qegħdin jindikaw dak in-nuqqas ta' ħaddiema bħala fattur ewlieni li jirrestrinġi l-produzzjoni.
Sors: Il-Kummissjoni Ewropea

F'dawn l-aħħar għaxar snin kien hemm żieda qawwija fl-għadd ta' dawk li jfittxu ażil u ta' refuġjati f' Malta. Kull ras, Malta tirċievi numri relattivament kbar ta' persuni li jfittxu ażil, u ta' refuġjati. Għaċ-ċittadini ta' pajjiżi terzi, inklużi dawk li qegħdin ifittxu ażil, ġie stabbilit Uffiċju ta' Senserija għall-Impjiegi sabiex jingħataw għajnuna fit-tfittxija ta' opportunitajiet ta xogħol, iżda jidher li dan is-servizz mhux magħruf ħafna fost dawk li jistgħu potenzjalment iħaddmu lil dawn il-persuni. Is-servizz għandu l-għan li jagħti lil dawn il-ħaddiema drittijiet u opportunitajiet biex jaħdmu taħt il-kundizzjonijiet u d-dispożizzjonijiet normali li jkopru l-impjiegi f'Malta. Filwaqt li jeżistu miżuri biex ir-reklutaġġ tagħhom jiġi ffaċilitat, jeżistu indikaturi li ċerti migranti minn pajjiżi terzi jista' mhumiex qegħdin jibbenefikaw bis-sħiħ mid-drittijiet u l-kundizzjonijiet normali u jista' jkun li qegħdin jiffaċċjaw ukoll diskriminazzjoni (ara FRA, 2017).

3.3.2. L-EDUKAZZJONU U L-ĦILIET

Minkejja t-titjib li kien hemm fl-aħħar snin, ir-rata ta' dawk li jħallu l-iskola kmieni (Early School Leavers - ESL) għadha ta' sfida. Fl-2016, Malta kellha waħda mill-ogħla rati ta' ESL (19,6 %) fl-UE u għadha ferm 'il bogħod milli tilħaq il-mira nazzjonali ambizzjuża ta' Europa 2020 tagħha ta' 10 %. Ir-rata hija konsiderevolment ogħla għall-irġiel milli għan-nisa, u hija b'mod speċjali ogħla għal persuni b'diżabbiltà (39,5 % imqabbel mal-medja tal-UE ta' 22 % fl-2015). U d-diskrepanza bejn is-sessi (7,3 pps) hija ferm ogħla mill-medja tal-UE ta' 3 pps. Malta qiegħda timplimenta firxa ta' miżuri mfassla biex tipprevjeni t-tluq kmieni mill-iskola jew inkella tikkumpensa għalih. Jista' jkun li għattul jidher titjib, iżda l-progress li sar dan l-aħħar ma kienx impressjonanti.

Ir-riżultati mill-korsijiet ta' tagħlim huma influwenzati b'mod qawwi mill-isfond soċjoekonomiku u mit-tip ta' skola. Ir-riżultati fejn jidħlu x'ħiliet bażiċi jinkisbu fost iż-żgħażagħ, kif imkejla mill-Programm ta' Evalwazzjoni tal-Istudenti Internazzjonali (PISA), tal-OECD, tjiebu xi ftit bejn l-2009 u l-2015, iżda għadhom baxxi. Il-prestazzjoni ta' dawk li għandhom ħmistax-il sena hija taħt il-medja tal-UE, u kien hemm titjib sinifikanti biss fejn tidħol il-matematika. Il-pożizzjoni soċjoekonomika teżerċita influwenza qawwija fuq il-prestazzjoni tal-istudenti, kif ukoll it-tip ta' skola, hekk kif l-istudenti tal-iskejjel "indipendenti" (jiġifieri privati) imorru l-aħjar, u warajhom l-istudenti fl-iskejjel tal-knisja, u mbagħad jiġu l-istudenti tal-iskejjel tal-istat. Dawn ir-riżultanzi ġew ikkonfermati fl-istħarriġ internazzjonali dwar ix-xejriet fl-istudju tal-matematika u x-xjenza tal-2015, li sar fost dawk bejn l-etajiet ta' 13 u 14.

Il-gradwati tal-edukazzjoni vokazzjonali u t-taħriġ (VET) imorru tajjeb fejn jidħol it-tiftix għal impjieg. Ir-rata ta' impjiegi għall-gradwati VET kienet l-ogħla waħda fl-UE fl-2016 (96,2 % kontra 75 % fl-UE). Kemm id-disponibbiltà kif ukoll il-kwalità tal-programmi bbażati fuq ix-xogħol żdiedu minħabba tisħib imtejjeb ma' min iħaddem. Madankollu, il-proporzjon ta' studenti fl-iskola sekondarja superjuri (ISCED 3) li jinsabu fil-VET naqas kemm kemm fl-2015, għal 12,7 % u huwa ferm taħt il-medja tal-UE ta' 47,3 %. Qafas legali standardizzat – l-Att dwar it-tagħlim ibbażat fuq ix-xogħol u tal-Apprendistat – qiegħed bħalissa jiġi ffinalizzat.

Ir-rata tal-livell li jintlaħaq fl-edukazzjoni terzjarja tinsab tiela' b'mod stabbli iżda għadha anqas mill-medja fl-UE. Ir-rata għal

persuni fl-età bejn 30 u 34 sena żdiedet b'6,4 pps tul l-aħħar ħames snin, għalkemm fil-livell li fih kienet, ta' 29,8 % fl-2016, għadha waħda mill-anqas fl-UE. Id-diskrepanza bejn is-sessi hija relattivament baxxa, fil-livell ta' 5 pps kontra 9,5 pps fl-UE. Fl-istess ħin, ir-rata ta' impjieg fil-każ ta' gradwati riċenti tal-edukazzjoni terzjarja żdiedet bi kważi 4 pps bejn l-2013 u l-2015 u, fil-livell ta' 97 % hija waħda mill-ogħla fl-UE, riflessjoni tad-domanda li hemm f'Malta għal ħaddiema b'livell għoli ta' edukazzjoni u ta' ħiliet. Hekk kif issa żdiedu żewġ istituzzjonijiet oħra li jagħtu lawrji ta' Bachelor's, Malta għandha issa tliet istituzzjonijiet ta' din ix-xorta, l-Università ta' Malta, l-MCAST u l-ITS. F'April 2017 tnediet konsultazzjoni pubblika biex jinħoloq qafas li jappoġġja l-istituzzjonijiet ta' edukazzjoni għolja u sabiex titjieb il-kwalità tat-tagħlim.

Grafika 3.3.4: **Rata ta' dawk li jħallu l-iskola kmieni**

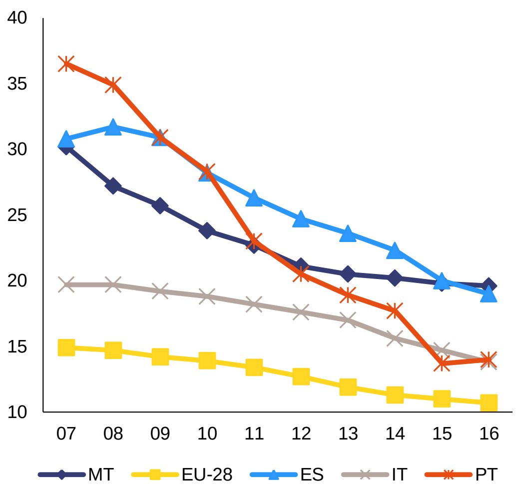

Sors: Il-Kummissjoni Ewropea

Il-livelli tal-ħiliet u tal-parteċipazzjoni fit-tagħlim għall-adulti sejrin 'l quddiem, iżda għadhom baxxi Il-parteċipazzjoni f'korsijiet ta' tagħlim għall-adulti (25-64) żdied kemm kemm għal 7,5 % fl-2016, iżda għadha baxxa meta mqabbla mal-medja tal-UE ta' 10,8 %. Ir-rati ta' parteċipazzjoni huma baxxi speċjalment fil-każ ta' dawk b'ħiliet baxxi, li żdiedu biss b'mod batut għal 3 % fl-2016, kontra l-4,2 % fl-UE. L-isforzi biex titjieb il-parteċipazzjoni fl-edukazzjoni u t-tagħlim għall-adulti ukoll għandhom l-għan li titjieb il-kwalità u r-relevanza għas-suq tax-xogħol u għandhom jiffaċilitaw l-implimentazzjoni tar-Rakkomandazzjoni tal-Kunsill dwar Perkorsi ta' Titjib tal-Ħiliet ([35]). L-istrateġija VET Kontinwu (CVET), appoġġjata mill-FSE, tikkombina ġabra komprensiva ta' miżuri li jinkludu: gwida għall-karriera, it-taħriġ mill-ġdid u t-titjib fil-ħiliet tal-ħaddiema f'setturi li qegħdin jġħibu; kif ukoll qafas u inizjattivi finanzjarji biex min iħaddem jinvesti fis-CVET għal dawk b'anqas ħiliet (ara wkoll, Il-Kummissjoni Ewropea, 2017b).

Ittieħdu miżuri biex titjieb il-governanza tal-ħiliet billi jinġiebu flimkien l-edukazzjoni u s-suq tax-xogħol. F'Diċembru 2016 ġie stabbilit Kunsill Nazzjonali tal-Ħiliet ta' livell għoli, u minn dak inhar identifika tliet oqsma ta' prijorità: it-tagħlim ibbażat fuq ix-xogħol; il-ħiliet diġitali; u r-riċerka u l-iżvilupp. **Barra** minn dan, Malta qiegħda tibni qafas nazzjonali għall-validazzjoni tat-tagħlim mhux formali u informali ([36]) kif ukoll sistema għall-previżjoni u l-antiċipazzjoni tal-ħiliet ([37]). Madankollu, l-impatt ta' dawn il-miżuri mhux se jidher qabel ma jkun għadda perjodu twil.

([35]) ĠU C484, 24.12.2016

([36]) Is-sistema ta' validazzjoni qiegħda topera għas-setturi li ġejjin: dak tal-karozzi, tal-bini u l-kostruzzjoni, tax-xagħar u l-ġmiel, tas-saħħa u l-kura soċjali (kura tat-tfal). U ttieħdu passi f'setturi ta' prijorità bħal ma huma l-ospitalità u l-IT.

([37]) Sa mill-2016, Malta (f'kollaborazzjoni ma' Cedefop) qiegħda tiżviluppa mudell ta' previżjonijiet tal-ħiliet, bl-użu ta' analiżi li tantiċipa l-ħtieġa għall-ħiliet.

Grafika 3.3.5: **Ir-rata ta' parteċeipazzjoni fl-edukazzjoni u fit-taħriġ (25-64 sena), 2016**

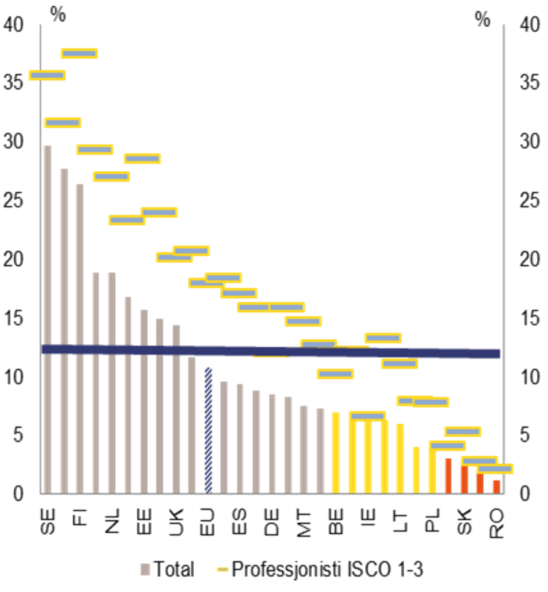

Sors: Il-Kummissjoni Ewropea

Minkejja titjib li sar fl-aħħar snin il-forza lavorattiva f'Malta għad għandha kwalifiki relattivament baxxi. Fl-2016, Malta għad għandha l-ogħla sehem ta' adulti bi kwalifiki baxxi fl-etajiet bejn il-25 u l-64 sena (54.8 %) fl-UE, għalkemm kienet nieżla. Il-prestazzjoni fejn jidħlu l-ħiliet diġitali bażiċi tjiebet u issa qiegħda pjuttost fil-medja tal-UE. Sabiex din il-kwistjoni tiġi indirizzata, l-Awtorità Maltija tal-Komunikazzjoni (MCA) u l-Ministeru tal-Edukazzjoni u l-Impjiegi joffru lit-tfal fl-iskejjel sessjonijiet regolari ta' kodifikazzjoni. Fil-każ tal-anzjani, kemm l-MCA kif ukoll l-Aġenzija ta' Malta tat-Teknoloġija tal-Informazzjoni (MITA) għandhom għadd ta' proġetti li joffru taħriġ biex jitjiebu l-ħiliet diġitali bażiċi. Il-MITA torganizza wkoll kollokazzjonijiet ta' xogħol fis-sajf għall-istudenti tal-ICT.

L-azzjonijiet riċenti biex jitfasslu apposta ħiliet għall-ħtiġijiet ta' ditti innovattivi huma pass importanti 'il quddiem. It-tnedija ta' diversi skemi (għotjiet STEPS, l-iskema ta' għotjiet ta' wara d-dottorat "Reach High"), flimkien ma' nefqa pubblika akbar fl-edukazzjoni terzjarja (ara, Il-Kummissjoni Ewropea, 2018a) u taħriġ imprenditorjali mtejjeb bdew ikollhom impatt pożittiv. Malta ġiet l-ewwel fl-UE fejn jidħlu gradwati fil-qasam tal-kompjuters (6 għal kull elf minn fost il-popolazzjoni fl-età bejn 25-34 fl-2014), u s-16 fejn jidħlu gradwati ġodda fix-xjenza u l-inġinerija (15 għal kull elf fost il-popolazzjoni fl-età bejn 25-34 fl-2014).

3.3.3. IL-POLITIKA SOĊJALI

Il-kundizzjonijiet favorevoli ekonomiċi u tal-impjiegi wasslu għal tnaqqis sinifikanti fil-proporzjon ta' nies li jinsabu fir-riskju tal-faqar jew l-esklużjoni soċjali. Ir-riskji tal-faqar marru lura għal-livell tal-2008, hekk kif l-għadd ta' dawk f'riskju niżel b'2,3 pps oħra għal 20,1 % fl-2016, li huwa taħt il-medja tal-UE (23,4 %) Mill-2015 sal-2016, Malta naqqset il-privazzjoni materjali severa bi kważi n-nofs, għal 4,4 % fl-2016 ([38]). L-adulti u t-tfal li jgħixu f'unitajiet domestiċi fejn hemm persuna waħda biss bi qligħ jaffaċċjaw riskji ogħla ta' faqar, u dan jenfasizza l-importanza tal-iffaċilitar tal-parteċipazzjoni fis-suq tax-xogħol tat-tieni persuna bi qligħ, li l-biċċa l-kbira minnhom ikunu nisa. Dawk b'livell baxx ta' ħiliet jaffaċċjaw ukoll riskju ogħla ta' faqar minkejja li jkollhom impjieg, peress li l-proporzjon ta' faqar fost dawk fl-impjieg, fil-każ ta' dawk b'ħiliet baxxi, żdied għal 10,5 % fl-2016.

L-anzjani u l-persuni b'diżabbiltà jaffaċċjaw żieda relattiva fir-riskju tagħhom ta' faqar, peress li huma jiddependu l-aktar fuq il-ħlasijiet ta' benefiċċji soċjali. Il-persuni b'diżabbiltà (16-64 sena) f'Malta jaffaċċjaw riskju akbar ta' faqar jew esklużjoni soċjali (41,3 % fl-2016) meta mqabbel mal-medja tal-UE (37,5 % fl-2016). Is-sistema ta' benefiċċji soċjali ta' Malta hija pjuttost effettiva fil-protezzjoni li tagħti lil persuni b'diżabbiltà, iżda n-nuqqas ta' inklużjoni fl-edukazzjoni u fis-suq tax-xogħol toħloq livell għoli ta' dipendenza fuq il-benefiċċji. Is-sehem ta' anzjani ta' aktar minn 65 sena (26,1 %) fir-riskju tal-faqar kompla jiżdied, u huwa ogħla mill-medja tal-UE (17,7 %). Madankollu, id-disparità tal-faqar, relattivament żgħira u qiegħda tonqos, mid-dħul medjan (11,1 % imqabbla ma' 16,5 % fl-UE fl-2015) hija riflessjoni li, kollox ma' kollox, il-livelli tal-pensjonijiet huma adegwati. In-nies li jiddependu l-aktar fuq il-benefiċċji soċjali ma jibbenefikawx b'mod immedjat mit-titjib fis-suq

([38]) Il-privazzjoni materjali severa tnaqqset b'3,7 pps. Dan kien il-mutur ta' xejra 'il fuq li dehret fl-għadd ta' persuni f'riskju ta' faqar jew l-esklużjoni soċjali bejn l-2008 u l-2014 meta d-deprivazzjoni materjali laħqet 10,4 %.

tax-xogħol u l-impatt tal-miżuri reċenti biex jittejbu l-benefiċċji ta' diżabbiltà għadhom ma jidhrux fid-dejta disponibbli dwar id-dħul

Ir-riskju tal-faqar fil-każ ta' ċittadini minn pajjiżi terzi żdied. Minkejja rati għolja ta' impjieg, ir-riskju tal-faqar fil-każ ta' ċittadini minn pajjiżi terzi żdied b'9 pps sa mill-2010, għal 29,4 %, filwaqt li l-għadd tagħhom żdied b'aktar minn tliet darbiet tul dak il-perjodu. L-evidenza tindika li l-migranti b'mod ġenerali qegħdin jaffaċċjaw diffikultajiet fl-aċċess għal servizzi meħtieġa għall-integrazzjoni tagħhom fis-soċjetà, inkluż taħriġ dwar lingwa, akkomodazzjoni li jistgħu jħallsuha (ara t-taqsima dwar il-kirjiet tal-akkomodazzjoni), l-aċċess għas-servizzi finanzjarji u tas-saħħa. Barra minn dan, il-migranti minn pajjiżi terzi jħabbtu wiċċhom ma' sfidi partikolari meta jiftħu kontijiet tal-bank u dan ikun ta' impatt akbar fuq ir-refuġjati u dawk li jkunu qegħdin ifittxu ażil. Bħalissa hemm miżuri biex jiġi ffaċilitat ir-reklutaġġ ta' migranti (ara t-Taqsima 3.3.1) billi jitħaffu l-applikazzjonijiet għall-permessi tax-xogħol u tiġi introdotta l-Iskema ta' Senserija għall-Impjiegi. U Malta dan l-aħħar ippubblikat strateġija speċifika għall-integrazzjoni tal-migranti.

3.4. L-INVESTIMENT

Kaxxa 3.3.5: **Punti ewlenin ta' politika**

Il-bini ta' qafas effettiv ta' apprendistat

B'appoġġ mill-Fond Soċjali Ewropew, Malta wettqet riforma komprensiva tal-iskema ta' apprendistat tagħha. Inxteħtet aktar enfażi fuq il-kwalità u fuq ir-rwol imsaħħaħ ta' min iħaddem fl-evalwazzjonijiet. L-apprendistati ġew estiżi lejn setturi ġodda u l-parteċipazzjoni żdiedet b'aktar minn ħames darbiet b'900 kumpanija interessata u 455 parteċipant (2015/2016). Fl-2016/17 madwar 18 % tal-istudenti fil-programmi fil-livell 3 tal-Qafas Ewropew tal-Kwalifiki (QEK) kienu apprentisti u fil-livell 4 kienu 40 % (CEDEFOP 2017). Il-kriterji ta' kwalità jinkludu fost affarijiet oħra drittijiet u obbligi ta' definizzjoni għal min jipprovdi l-edukazzjoni vokazzjonali u t-taħriġ (VET), għal min iħaddem u għal min jitgħallem, bl-istabbiliment ta' numru minimu ta' sigħat għal tagħlim ibbażat fuq ix-xogħol u rimunerazzjoni marbuta mal-paga minima. Issa dawn jistgħu joffru aktar minn nofs il-programmi QED tal-livelli 3 u 4 bħala apprentistat. Qafas legali armonizzat, l-"Att dwar it-tagħlim ibbażat fuq ix-xogħol u tal-Apprendistat", qiegħed bħalissa jiġi ffinalizzat.

Malta qegħda tindirizza l-isfidi soċjali u ssaħħaħ il-linji ta' politika tagħha għall-inklużjoni attiva. L-inugwaljanzi fid-dħul huma relattivament stabbli u huma anqas mill-medja tal-UE, l-aktar minħabba inugwaljanzi baxxi fl-introjti tas-suq. Is-sistema ta' taxxi u benefiċċji tnaqqas l-inugwaljanza fid-dħul disponibbli b'mod sostanzjali, iżda f'livell anqas mill-medja tal-UE. Minkejja dan, Malta sejra aħjar mill-medja fl-UE fejn jidħlu l-indikaturi marbuta mal-adegwatezza ta' benefiċċji minimi tad-dħul. Filwaqt li riformi riċenti bdew iżidu l-impatt ridistributtiv tas-sistema tat-taxxa u tal-benefiċċji, l-effetti li jieħdu fit-tul biex jinħassu għadhom ma humiex riflessi fiċ-ċifri ekonomiċi aggregati. Malta investiet ukoll f'miżuri biex jintlaħqu dawk l-aktar vulnerabbli fis-soċjetà bl-għajnuna ta' fondi mill-UE. B'mod partikolari, iċ-ċentri LEAP jipprovdu appoġġ personalizzat integrat lill-familji, u jiffaċilitaw l-aċċess għall-impjiegi u s-servizzi soċjali. Aktar minn 25 000 unità domestika rċevew appoġġ f'ikel permezz ta' skemi nazzjonali u tal-FEAD.

Il-kopertura tal-protezzjoni soċjali ta' Malta hija wiesgħa, u l-lakuni huma limitati. B'mod ġenerali, is-sistema tas-sigurtà soċjali ma tiddistingwix bejn dawk li jaħdmu għal rashom, u dawk li huma impjegati, għar-rigward tad-dritt għall-benefiċċji. Għal dawk li jissodisfaw il-kundizzjonijiet relevanti, id-drittijiet ta' intitolament huma l-istess. Filwaqt li dawk li jaħdmu għal rashom mhumiex intitolati għal benefiċċji tal-qgħad kontributorji, mhux bħall-impjegati, huma jistgħu jikkwalifikaw għall-"assistenza soċjali", wara test tal-mezzi, kif ukoll għ t-tnaqqis ftit ftit tal-benefiċċji, li ġie introdott bir-riformi li jħajru lil dak li jkun jifhem li jkun jaqbillu joħroġ jaħdem (ara Il-Kummissjoni Ewropea, 2017c). Is-sehem ta' dawk qiegħda għal perjodu qasir li jirċievu l-benefiċċji tal-qgħad ([39]) huwa anqas, b'mod sinifikanti, mill-medja tal-UE. Dan huwa parzjalment dovut għall-perjodu qasir li fih idumu jitħallsu l-benefiċċji u possibbilment għal-livell għoli ta' kemm dawn ma jitteħdux hekk kif il-perjodu ta' qgħad ikunu qosra u l-benefiċċji huma b'rata fissa. Il-perjodu kwalifikanti biex wieħed jieħu l-benefiċċju tal-qgħad huwa wieħed mill-iqsar fl-UE.

([39]) Skont l-indikaturi marbuta mal-kopertura u l-adegwatezza żviluppata bħala parti mill-eżerċizzju ta' benchmarking fil-qasam tal-benefiċċji għall-qgħad u l-linji ta' politika attivi tas-suq tax-xogħol li saru fi ħdan il-Kumitat EMCO. Ara r-Rapport Konġunt dwar l-Impjiegi, 2018, għad-dettalji.

3.4.1. L-AMBJENT TAN-NEGOZJU U L-AMMINISTRAZZJONI PUBBLIKA

Filwaqt li l-investiment f'Malta dan l-aħħar kien dinamiku ħafna, il-biċċa l-kbira tal-kumpaniji jqisu li għad hemm xkiel kontra l-investiment. Fl-2016 l-investimenti rreġistraw żieda marġinali, wara żieda qawwija fl-2015 (ara wkoll il-Kaxxa 3.4.1). Id-dejta mill-BEI turi li fl-2017 il-biċċa l-kbira tad-ditti (94 %) ibbażati f'Malta jqisu l-problema tad-disponibbiltà ta' persunal b'ħiliet tajba bħala xkiel għall-investiment (BEI, 2017) (ara wkoll it-Taqsima 3.3). Ir-regolamentazzjoni tan-negozju, l-infrastruttura tat-trasport u l-kosti tal-enerġija ukoll jissemmew minn madwar 70% tad-ditti. L-infrastruttura tat-trasport jidher li hija qiegħda tippreokkupa dejjem aktar lill-kumpaniji li joperaw f'Malta, li jaraw f'dan l-aspett prijorità maġġuri li fiha għandu jsir investiment pubbliku (ara wkoll it-taqsima 3.5).

Is-settur tal-SMEs Maltin kiber ġmielu f'dawn l-aħħar snin. Fl-2015-2016, il-valur miżjud u l-impjiegi fl-SMEs kibru b'7,0 % u 4,2 % rispettivament. Dan id-dinamiżmu huwa rifless ukoll fl-għadd kbir ta' ditti li qegħdin jikbru b'ħeffa. Fl-2015, 12,5 % tad-ditti kollha b'10 impjegati jew aktar kienu ditti bi tkabbir qawwi ([40]), it-tieni l-akbar sehem fl-UE. Din it-tendenza 'il fuq mistennija li tkompli fl-2016-2018. Il-valur miżjud mill-SMEs huwa pprojettat li jiżdied b'15,4 % flimkien ma' żieda ta' 6,3 % fl-impjieg fl-SMEs, li jikkorrispondi għal 6 700 impjieg ġdid. Il-produttività tad-mikroditti SME, ikkalkulat bħala valur miżjud kull persuna impjegata, hija ogħla mill-medja fl-UE, filwaqt li hija taħt il-medja fl-UE fil-każ tal-SMEs (ara t-Tabella 3.4.1).

Madankollu, l-attivitajiet innovattivi tad-ditti, u l-kapaċità li jżidu l-investimenti tagħhom, jidher li huma limitati. Is-sehem tad-ditti mill-fatturat relatat mal-innovazzjoni għadu żgħir (4,1 %) imqabbel mal-medja tal-UE (13,4 %) ([41]). Dejta riċenti turi li għalkemm l-iżvilupp ta' prodotti u servizzi ġodda hija l-ogħla prijorità ta' investiment għal ditti żgħar u mikro, x'aktarx li jkun anqas probabbli li dawn tal-aħħar jiżviluppaw prodotti, proċessi jew servizzi ġodda minn ditti medji u kbar (BEI, 2017). Il-prevalenza ta' mikroditti u ta' ditti żgħar (kemm bħala sehem ta' impjiegi kif ukoll tal-valur miżjud) jikkonverti ruħu fil-kapaċità limitata tad-ditti li jikbru u jwettqu attivitajiet ta' riskju. Mhix ħaġa tal-iskantament li s-setturi tan-negozju fejn l-aktar hemm nefqa fuq ir-riċerka u l-iżvilupp (ICT, elementi u bordijiet elettroniċi, farmaċewtiċi) ma humiex fost l-ogħla kontributuri għall-valur miżjud gross ([42])

Grafika 3.4.1: **L-għadd ta' persuni impjegati f'SMEs**

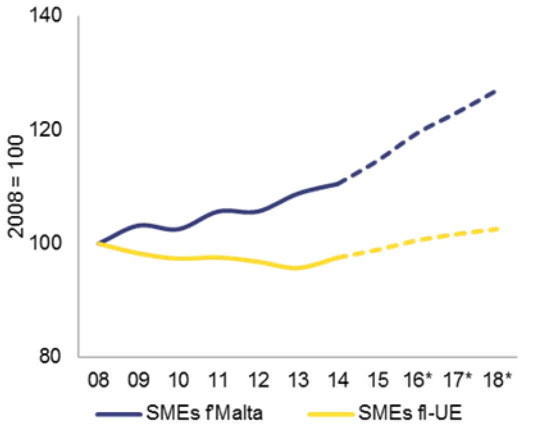

Indiċi: 2008=100, stimi mill-2015 'il quddiem
Sors: Il-Kummissjoni Ewropea

([40]) Il-Eurostat tiddefinixxi l-impriżi bi tkabbir kbir (tkabbir ta' 10 % jew aktar) bħala impriżi bi tkabbir medju anwalizzat fl-għadd ta' impjegati ta' aktar minn 10 % kull sena fuq perjodu ta' tliet snin ((t – 3 sa t) u li jkollhom tal-anqas 10 impjegati fil-bidu tat-tkabbir (t – 3)

([41]) Sors: Eurostat, Community Innovation Survey 2014.

([42]) L-ogħla setturi fejn jidħol il-valuż miżjud gross fl-2016 kienu: Il-bejgħ bl-ingrossa u bl-imnut, l-amministrazzjoni pubblika, l-arti/id-divertiment, attivitajiet professjonali, xjentifiċi u tekniċi. Sors: Eurostat

Grafika 3.4.2: **Il-valur miżjud tal-SMEs**

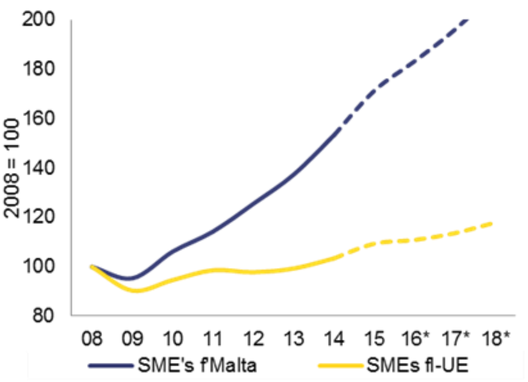

Indiċi: 2008=100, stimi mill-2015 'il quddiem
Sors: Il-Kummissjoni Ewropea

F'rabta mal-indikaturi dwar l-ekonomija diġitali, il-prestazzjoni ta' Malta jidher li hi mħallta. Malta hija fuq quddiem nett fl-Ewropa fejn jidħol il-broadband (30 Mbps u aktar), u hija l-uniku Stat Membru b'kopertura totali minn netwerks NGA. Malta hija wkoll avvanzata ħafna fejn tidħol il-provvista ta' servizz diġitali pubbliċi. Fl-istess ħin, hija ma tilħaqx il-livell medju tal-UE fejn jidħlu l-ħiliet diġitali u l-broadband fuq il-mobajl.

L-ambjent tan-negozju qiegħed jitjieb, għalkemm għad hemm ineffiċjenzi f'ċerti oqsma. L-indikaturi tal-Kummissjoni Ewropea tar-risponsività tal-amministrazzjoni għall-ħtiġijiet tal-SMEs (Il-Kummissjoni Ewropea, 2017d) jikkonfermaw li saru sforzi sinifikanti. Pereżempju l-għadd ta' ġranet li wieħed idum biex jiftaħ negozju (tlitt ijiem), naqsu meta mqabbel mas-sena l-oħra (6,5 jiem) u ż-żmien biex tiġi trasferita proprjetà (15-il jum) huwa aqsar mill-medja fl-UE (23,8). Madankollu, l-ispejjeż tat-trasferiment tal-proprjetà u l-kosti tal-infurzar tal-kuntratti huma għolja ħafna (rispettivament 13,5 % tal-valur tal-proprjetà u 35,9 % tal-pretensjonijiet kontra l-medji fl-EU ta' 4,8 % u 22,0 %). Il-prestazzjoni ta' Malta skont l-indikaturi dwar il-qasam tat-"tieni ċans" hija partikolarment dgħajfa ([43]). Madankollu, l-implimentazzjoni attwali ta' titjib riċenti għall-qafas legali għall-insolvenza (notevolment l-isforzi biex jitnaqqas iż-żmien għar-ristrutturar u ż-żieda fid-disponibbiltà ta' prattikanti kwalifikati) mistennija li twassal għal effetti prattiċi tul is-snin li ġejjin.

Il-kwalità perċepita tal-governanza jidher li naqset xi ftit tul l-aħħar għaxar snin. Skont l-Indikaturi Dinjija tal-Governanza (WGI) tal-Bank Dinji tal-2017, il-pożizzjoni ta' Malta bejn l-2006 u l-2016 fi kważi l-oqsma kollha tal-governanza marret xi ftit lura (ara l-Figura 3.4.3), b'mod partikulari fejn jidħlu l-oqsma "Is-Saltna tad-Dritt", u il-"Kontroll tal-korruzzjoni" ([44]). Barra minn dan, skont l-Indiċi tal-Kompetittività Globali tal-Forum Ekonomiku Dinji (GCI) għall-2017/2018 ([45]), minkejja punteġġ kumplessiv pjuttost pożitiv (is-37 pożizzjoni, b'valur ta' 4,6), il-pożizzjoni hija b'mod sinifikanti anqas fil-każ ta' elementi speċifiċi bħal ma hi l-fiduċja fil-politiċi u l-favoritiżmu f'deċiżjonijiet ta' uffiċjali tal-gvern. Il-burokrazija ineffiċjenti tal-gvern hija identifikata bħala l-akbar ostakolu partikolari kontra n-negozju f'Malta, skont dawk li wieġbu l-istħarriġ tal-GCI. L-influwenza ta' interessi privati fuq id-deċiżjonijiet pubbliċi jaffettwa l-ambjent tan-negozju u s-sostenibbiltà tal-mudell ta' żvilupp ta' Malta (ara wkoll it-taqsimiet 3.4.4 u 3.5).

([43]) Is-saħħa tal-indiċi tal-qafas għall-insolvenza (0 sa 16) huwa biss 7,5, sew taħt il-medja tal-UE ta' 11,88 %. L-indiċi huwa s-somma tat-totali ta' erba' indiċi sottostanti: (1) l-indiċi tal-bidu ta' proċedimenti, (2) l-indiċi tal-ġestjoni tal-assi tad-debitur, (3) l-indiċi dwsar il-proċedimenti ta' rijorganizzazzjoni u (4) l-indiċi dwar il-parteċipazzjoni tal-kreditur. Barra minn dan, iridu jgħaddu tliet snin biex tissolva insolvenza meta mqabbel ma' 1,97 sena bħala medja fl-UE.

([44]) Bejn l-2006 u l-2016 il-punteġġ niżel minn 1,58 għal 1,08 fil-qasam tas-"Saltna tad-Dritt", u minn 1,01 għal 0,72 fil-qasam tal-"Kontroll tal-Korruzzjoni". Il-punteġġ fejn tidħol il-prestazzjoni tal-gvern ivarja minn bejn wieħed u ieħor -2,5 (dgħajjef) għal 2,5 (b'saħħtu).

([45]) Il-pożizzjoni hija minn total ta' 137 pajjiż. Il-valuri ta' prestazzjoni ivarjaw minn 0 (ħażin) għal 7 (tajjeb).

Grafika 3.4.3: **Indikaturi dwar il-Governanza tal-Bank Dinji, 2017 - Malta**

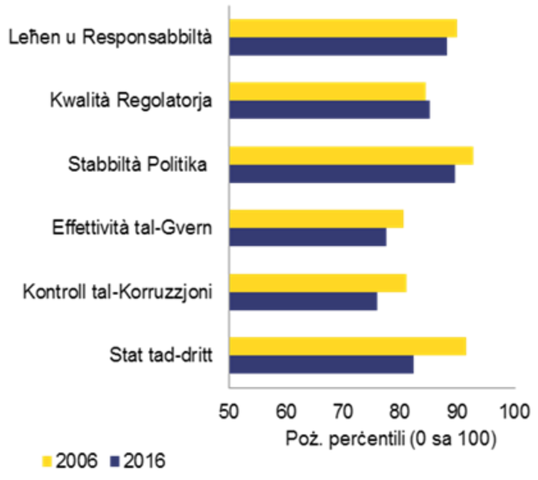

Sors: Il-Bank Dinji

Il-kompetizzjoni fis-setturi tas-servizz lin-negozji għadha ristretta minn rekwiżiti restrittivi. Minkejja t-trażpozizzjoni sħiħa tad-Direttiva dwar il-Kwalifiki Professjonali ([46]) fir-raba' kwart tal-2017, ċerti servizzi għadhom suġġett għal rekwiżiti speċifiċi. Il-grad ta' restrizzjonijiet fis-servizzi professjonali, li ħafna drabi jirrappreżentaw ukoll inputs kruċjali għall-manifattura, huwa ogħla f'Malta mqabbel mal-medja fl-UE (Il-Kummissjoni Ewropea, 2015 u 2017e). B'mod partikolari, ir-restrizzjoniijet jolqtu lill-periti, l-inġiniera ċivili, il-kontabbli, il-gwidi tat-turisti u l-avukati ([47]).

3.4.2. AĊĊESS GĦALL-FINANZI

Hija biss minoranza ta' ditti Maltin li għandhom restrizzjonijiet finanzjarji. F'Ottubru 2017, 6 % tal-SMEs f'Malta qiesu l-aċċess għall-iffinanzjar bħala l-aktar preokkupazzjoni importanti tagħhom ('il isfel minn 11 % fl-2013, u mqabbla ma' medja ta' 7 % fil-livell tal-UE). Skont l-Istħarriġ dwar l-Investiment tal-BEI, fl-2016 id-ditti f'Malta kienu jiddependu fil-biċċa l-kbira fuq fondi interni biex jiffinanzjaw l-investimenti tagħhom (kważi 80 % kontra l-medja tal-UE ta' 60 %); Fl-2017, l-iffinanzjar intern naqas għal 60 % filwaqt li s-self fi ħdan il-grupp tfaċċa bħala sors supplimentari ta' ffinanzjar għal 11 % tal-investimenti (kontra l-medja tal-UE ta' 3 %). L-aktar tliet sorsi importanti tal-iffinanzjar estern huma l-linji ta' kreditu (relevanti għal 78 % tal-SMEs), self mill-banek (63 %) u l-kreditu ta' kummerċ (62 %), filwaqt li l-finanzjament mill-bejgħ ta' ishma huwa relevanti għal 25 % tal-SMEs (Il-Kummissjoni Ewropea, 2017f). Fost id-ditti li japplikaw għal self mill-banek f'Malta, is-sehem ta' SMEs li ma rnexxilhomx jieħdu l-iffinanzjar sħiħ b'self li kienu ppjanaw għalih matul l-2017 naqas għal 15 % minn 29 % fl-2014, konformi mal-medja fl-UE (Medja fl-UE: 17 % fl-2017 kontra 34 % fl-2014). Barra minn dan, is-sehem ta' self mill-banek kien qiegħed jonqos.

Madankollu, id-dipendenza ta' bħalissa fuq l-iffinanzjar intern tista', għat-tul, tirrestrinġi l-aċċess għall-iffinanzjar fl-każ ta' ditti innovattivi Skont il-Bank Ċentrali ta' Malta, is-settur bankarju joqgħod lura milli jagħti kreditu lill-investiment tal-SMEs, speċjalment f'oqsma innovattivi, fejn ma jkunx hemm kollateral sod disponibbli. Il-kundizzjonijiet makroekonomiċi pożittivi ta' bħalissa, u l-likwidità tas-suq jippermettu li jinstabu sorsi alternattivi ta' ffinanzjar (investiment mill-ġdid tal-profitti, self fi ħdan is-settur, self minn barra l-pajjiż). Madankollu, dan il-porzjon tal-ekonomija għadu aktar espost għar-riskji ta' tnaqqis fir-ritmu ekonomiku. L-Iskema ta' "Seed Investment" li għadha kif tnediet (ara t-taqsima 3.4.3) mistennija li tixpruna l-użu tal-iffianzjar bl-ekwità għal kumpaniji ġodda innovattivi. Fil-futur, it-tnedija tal-attivitajiet ta' self tal-Bank Malti għall-Iżvilupp għandha għax tistabbilixxi sistema ta' garanziji bħala rimedju għal fejn qiegħed ifalli s-suq. Skont l-awtoritajiet, dan il-bank mistenni li jiffoka fuq l-iffinanzjar għat-tul ta' proġetti infrastrutturali, u għall-SMEs.

3.4.3. IR-RIĊERKA U L-IŻVILUPP

Il-prestazzjoni ta' Malta fejn jidħlu r-riċerka u l-iżvilupp (R&D), marret 'il quddiem. It-titjib fil-prestazzjoni fl-R&D hija parzjalment dovuta

([46]) Id-Direttiva 2013/55/UE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tal-20 ta' Novembru 2013 li temenda d-Direttiva 2005/36/KE dwar ir-rikonoxximent ta' kwalifiki professjonali u r-Regolament (UE) Nru 1024/2012 dwar il-kooperazzjoni amministrattiva permezz tas-Sistema ta' Informazzjoni tas-Suq Intern ("ir-Regolament tal-IMI")

([47]) Rekwiżiti dwar ir-responsabbiltajiet personali tal-periti u l-inġiniera ċivili, nuqqas ta' ċertezza rigward attivitajiet riżervati għall-kontabbli u għall-gwidi turistiċi, ambitu limitat ta' attivitajiet riżervati għall-avukati li jiffaċilitaw l-għoti ta' servizzi ta' konsultazzjoni legali.

għall-isforzi konsistenti mill-awtoritajiet pubbliċi li jibnu fuq s-sistema tal-R&D bbażata fuq il-punti pożittivi indiġeni, bl-involviment ta' diversi miżuri ta' politika li jsostnu l-emerġenza ta' ekosistema innovattiva u ta' ditti innovattivi ([48]). Sabiex jiżdied l-użu tal-finanzjament mill-bejgħ ta' ishma, fl-2016 il-gvern nieda l-Iskema ta' "Seed Investiment", li tipprovdi krediti tat-taxxa lill-investituri li jinvestu f'kumpaniji ġodda, jew li jkunu għadhom fil-fażi inizjali tagħhom, f'Malta. Din l-iskema tikkumplimenta l-iskemi eżistenti ta' kreditu tat-taxxa marbuta mar-R&D. Madankollu, ikun ta' għajnuna biex wieħed jifhem aktar l-effettività tagħhom, li jkun hemm monitoraġġ u evalwazzjoni aħjar, b'mod notevoli fl-ixprunar ta' nefqa R&D privata.

Grafika 3.4.4: **L-evoluzzjoni tal-intensità tal-R&D fin-negozju, u l-intensità tal-R&D pubblika f'Malta, 2004-2016**

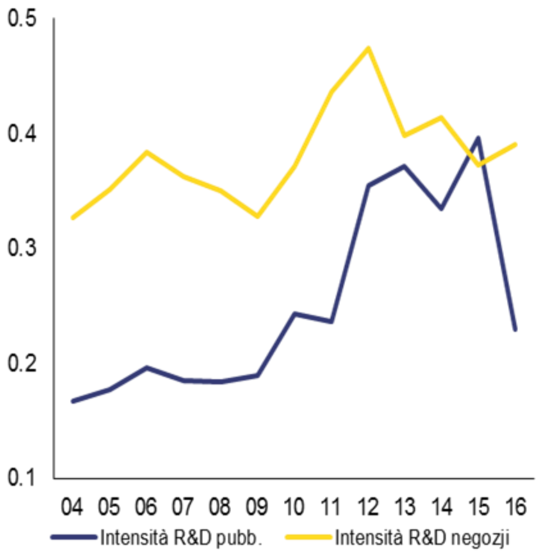

Intensità tal-R&D fin-negozju: In-nefqa tal-impriżi tan-negozju fuq l-R&D (BERD) bħala % tal-PDG.
Intensità tal-R&D pubblika: Nefqa intra muros tal-gvern fuq l-R&D (GOVERD) flimkien mal-edukazzonji għolha. Id-dejta proviżorja dwar in-nefqa fl-R&D għall-2016 tirreġistra tnaqqis relattivament importanti, li huwa marbut l-aktar mat-tlestija tal-infrastruttura kapital tal-R&D fis-settur governattiv fl-2015.
Sors: Il-Kummissjoni Ewropea

Hemm fatturi strutturali li għadhom qegħdin itellfu t-tkabbir ta' ditti li jagħmlu R&D intensiv u għalhekk l-iżvilupp ta' ekosistema vibranti ta' innovazzjoni. Id-ditti għandhom kapaċità limitata biex iżidu l-attivitajiet tal-R&D tagħhom, minħabba d-daqs żgħir tagħhom ([49]), id-dipendenza fuq l-iffinanzjar intern għan-nefqa fuq l-R&D u d-daqs limitat tas-suq lokali,. L-investiment tagħhom f'assi tanġibbli ([50]) naqas f'termini relattivi mill-2016 lil hawn, u jdur madwar is-softwer tal-kompjuter, id-databases u l-proċessi ta' organizzazzjoni/ta' negozju, li jirrifletti parzjalment l-ispeċjalizzazzjoni ta' Malta fl-ICT (BEI, 2017.) In-nuqqas kumplessiv ta' massa kritika jidher ukoll mill-intensità baxxa tan-nefqa tal-intrapriżi tan-negozju fl-R&D (BERD) (il-pożizzjoni ta' Malta kienet it-23 fl-UE fl-2016, b'0,39 % tal-PDG), biex b'hekk il-pajjiż mexa lil hinn mill-mira tiegħu ta' 2 % ta' intensità tal-R&D (ara l-Grafika 3.4.4) Hemm ukoll evidenza li turi l-ambitu għad-ditti innovattivi biex iżidu l-intensità tal-R&D tagħhom, permezz ta' rabtiet aħjar bejn ix-xjenza u n-negozju.

3.4.4. IS-SISTEMA ĠUDIZZJARJA U L-KORRUZZJONI

Is-sistema ġudizzjarja

Is-sistema ġudizzjarja Maltija għad għandha quddiemha diversi sfidi. Dawn huma b'mod partikolari relatati mal-proċedimenti twal ħafna f'każijiet amministrattivi. Fl-2016, il-perjodu medju ta' żvolġiment ta' kawżi ta' dritt amministrattiv fl-ewwel istanza kien ta' 1 464 jum, fost l-itwal fl-UE (Il-Kummissjoni Ewropea, 2018b). Meta mqabbel mal-2015 (495 jum), dan ifisser żieda ta' kważi tliet darbiet. Fil-kategorija importanti tal-kawżi ta' disputi ċivili u kummerċjali fl-ewwel istanza, il-perjodu tal-iżvolġiment baqa' għoli fl-2016 (432 jum), għalkemm kien kemm xejn anqas mill-2015 (445 jum).

Kompliet l-implimentazzjoni tal-programm ta' riformi ġudizzjarji. Ir-riformi ġudizzjarji fil-qasam tal-ġustizzja ċivili, kummerċjali u amministrattiva għandhom bħala għan it-titjib tal-effiċjenza u l-kwalità tas-sistema ġudizzjarja. Il-leġiżlazzjoni tal-2016 dwar il-ħatra tal-imħallfin u

([48]) Dawn jinkludu inizjattivi ġġestiti mill-Malta Enterprise u mill-Kunsill Malti għax-Xjenza u t-Teknoloġija.

([49]) In-nefqa fl-R&D minn mikrointrapriżi u SMEs kienet tammonta għal 85 % tan-nefqa fuq l-R&D tal-intrapriżi tan-negozju (BERD) fl-2014. Din iċ-ċifra hija waħda mill-ogħla fl-UE, filwaqt li l-kontribut tal-impriżi l-kbar lejn il-BERD hija waħda mill-anqas.

([50]) L-assi intanġibbli huma l-informazzjoni kompjuterizzata, il-proprjetà innovattiva, u l-ħiliet ekonomiċi.

l-maġistrati ġiet implimentata, u fl-2017 inħatru tliet kandidati (imħallef wieħed u żewġ maġistrati). Kull imħallef (iżda mhux il-maġistrati) mill-2016 huwa intitolat li jiġi assistit minn avukat tal-qorti, magħżul mill-imħallef u maħtur għal mandat ta' tliet snin li jiġġedded. Skont l-awtoritajiet Maltin, l-avukati tal-qorti sa issa ħadmu fuq il-preparazzjoni ta' aktar minn 2 000 sentenza fil-qasam ċivili, u kienu ta' kontribut biex tnaqqas sostanzjalment l-ammont ta' kawżi b'lura u żdiedet ir-rata ta' deċiżjonijiet fil-kawżi ta' disputi ċivili u kummerċjali fl-ewwel istanza. Taħt il-programm ta' riformi ġudizzjarji, ġew adottati żewġ biċċiet ta' leġizlazzjoni bil-għan li jkomplu jkabbru l-ispeċjalizzazzjoni tal-qrati, inaqqsu l-kawżi b'lura, itejbu l-proċedimenti ta' insolvenza u jsaħħu l-medjazzjoni ([51]).

Għaddejjin inizjattivi biex titjieb il-kwalità tas-sistema tal-ġustizzja, inkluża l-ġustizzja "elettronika". F'Marzu 2017 bdiet taħdem is-sistema "MY CASE". Din tippermetti li l-avukati u l-klijenti tagħhom isegwu l-iżviluppi fil-kawżi ġudizzjarji tagħhom hekk kif iseħħu. L-Aġenzija tal-Għajnuna Legali ġiet stabbilita fl-2014 u toffri servizzi lil dawk l-aktar fil-bżonn. Il-baġit għall-għajnuna legali bħalissa huwa ta' EUR 150 000 u se jiżdied għal EUR 400 000 fl-2018.

Il-Ġlieda kontra l-Korruzzjoni

Teżisti l-perċezzjoni li l-korruzzjoni u l-favoritiżmu huma fattur problematiku f'Malta għal min irid jagħmel in-negozju. Skont stħarriġ reċenti tal-Flash Eurobarometer, il-maġġoranza tar-rappreżentanti tan-negozju jaqblu mad-dikjarazzjoni li l-favoritiżmu u l-korrizzjoni jtellfu l-kompetizzjoni tan-negozju f'Malta (85 %, żieda fuq 78 %, iċ-ċifra tal-2015, il-medja fl-UE: 74 %). Proporzjon simili fost dawk li wieġbu jaħsbu li l-korruzzjoni hija mifruxa f'Malta (84 %, medja tal-UE 67 %). Aktar min-nofs tal-maniġers fl-istħarriġ identifikaw il-korruzzjoni bħala problema meta jagħmlu n-negozju (58 %, żieda minn 44 % fl-2015, medja fl-UE: 37 %), u ma jaqblux li l-miżuri kontra l-korruzzjoni qegħdin jiġu applikati b'mod imparzjali u mingħajr motivi ulterjuri (żieda minn 41 % fl-2015 għal 57 % fl-2017, medja fl-UE: 54 %) (Il-Kummissjoni Ewropea, 2017g).

Is-sistema ta' aġenziji li xogħolhom hu li jiġġieldu l-korruzzjoni hija frammentata. L-Uffiċċju tal-Avukat Ġenerali, il-pulizija, il-Kummissjoni Permanenti kontra l-Korruzzjoni, id-Dipartiment ta' Awditjar u l-Investigazzjoni Interna, fil-limit tal-kompetenzi tagħhom, jistgħu jipproċessaw allegazzjonijiet ta' korruzzjoni. Madankollu, l-investigazzjonijiet kriminali jsiru mill-pulizija, filwaqt li l-prosekuzzjoni tiġi kkoordinata bejn l-Avukat Ġenerali u l-pulizija. Il-Kummissarju tal-Pulizija u l-Avukat Ġenerali jinħatru mill-gvern u mill-Kummissjoni Permanenti kontra l-Korruzzjoni hija mfassla b'tali mod li trid tirrapporta l-kostatazzjonijiet tagħha lill-gvern. L-ipproċessar ta' informazzjoni dwar allegazzjonijiet ta' korruzzjoni, fil-kompetenza ta' organizzazzjonijiet oħra kompetenti, kien ta' sfida peress li dawn kellhom nuqqasijiet fejn jidħlu mezzi, setgħat jew riżorsi neċessarji[52]. In-nuqqas ta' proċeduri stabbiliti biex jiġi żgurat it-trattament indipendenti ta' każijiet, f'reazzjoni għal allegazzjonijiet ta' korruzzjoni, jista' jwassal għal inkonsistenzi fit-trattament ta' allegazzjonijiet ta' korruzzjoni.

([51]) L-Att XI tal-2017 li jemenda l-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili; L-Att VIII tal-2017 dwar il-Medjazzjoni.

[52] Pereżempju, l-Ombudsman jirrapporta lill-Kamra tar-Rappreżentanti iżda r-rakkomandazzjonijiet tiegħu mhumiex vinkolanti. Id-Dipartiment tal-Awditjar u l-Investigazzjoni Interna jwettaq investigazzjonijiet finanzjarji meta jkun hemm suspetti ta' korruzzjoni minn uffiċjali pubbliċi, iżda ma għandux is-setgħa li jwettaq investigazzjonijiet kriminali.

Tabella 3.4.1: **Intrapriżi, impjiegi u valur miżjud skont il-klassi ta' daqs tad-ditti**

	Għadd ta' intrapriżi			Għadd ta' persuni impjegati			Valur miżjud		
	Malta		UE	Malta		UE	Malta		UE
	Għadd	Sehem (%)	Sehem (%)	Għadd	Sehem (%)	Sehem (%)	EUR Biljuni	Sehem (%)	Sehem (%)
Mikro	26 808	93.4	93.1	42 497	31.5	29.9	1.7	35.9	21.1
Żgħar	1 497	5.2	5.8	31 384	23.3	20.0	1.2	25.5	17.8
Medji	331	1.2	0.9	33 152	24.6	16.8	1.0	20.7	18.2
SMEs	**28 636**	**99.8**	**99.8**	**107 033**	**79.3**	**66.6**	**3.9**	**82.0**	**57.1**
Kbar	60	0.2	0.2	27 866	20.7	33.4	0.8	18.0	42.9
Total	**28 696**	**100.0**	**100.0**	**134 899**	**100.0**	**100.0**	**4.7**	**100.0**	**100.0**

Dawn huma stimi għall-2016 magħmula minn DIW Econ, abbażi ta' ċifri tal-2008-2014 mid-Databse Strutturali tal-istatistika dwar in-negozji (Eurostat). Id-dejta tkopri lill-"ekonomija mhux tan-negozju finanzjarju" li tinkludi l-industriji tal-kostruzzjoni, tal-kummerċ u s-servizzi (NACE Rev. 2 taqsimiet B sa J, M u N(iżda mhux intrapriżi fl-agrikoltura, il-forestrija u s-sajd u s-setturi tas-servizzi li huma ġeneralment mhux tas-suq bħal ma huma l-edukazzjoni u s-saħħa. Qegħdin jiġu applikati d-definizzjonijiet ta' klassi ta' daqs li ġejjin: Mikroditti (sa 9 impjegati), ditt żgħar (10-49 impjegat), ditti ta' daqs medju (50-24 impjegat), u ditti kbar (aktar minn 250 impjegat).
Sors: DIW Econ

Kaxxa 3.4.6: **Kaxxa dwar l-Investiment- sfidi u riformi f'Malta**

Taqsima 1. Il-prospettiva makroekonomika

L-ekonomija Maltija daħlet f'ċikli ta' investiment qawwi mill-2014 'il quddiem. Il-livell ta' investiment kiber b'mod qawwi fl-2015 u żdied b'mod marġinali ulterjorment fl-2016. Id-dejta proviżorja mill-2017 tindika tnaqqis fl-investiment minkejja attività vibranti fil-kostruzzjoni u karti tal-bilanċ imtejba tad-ditti, riflessjoni tal-bażi li għadha għolja mill-2016. Iċ-ċiklu ta' investiment riċenti kien imbuttat kemm mis-settur privat kif ukoll mill-gvern, bħala riżultat ta' għadd ta' proġetti fuq skala kbira fis-settur tal-enerġija, investimenti privati oħra b'mod partikolari fis-settur tal-avjazzjoni, u l-finalizzazzjoni ta' proġetti ffinanzjati mill-qafas finanzjarju tal-UE 2007-2013.

Taqsima 2. Evalwazzjoni tax-xkiel għall-investiment u r-riformi li għaddejjin

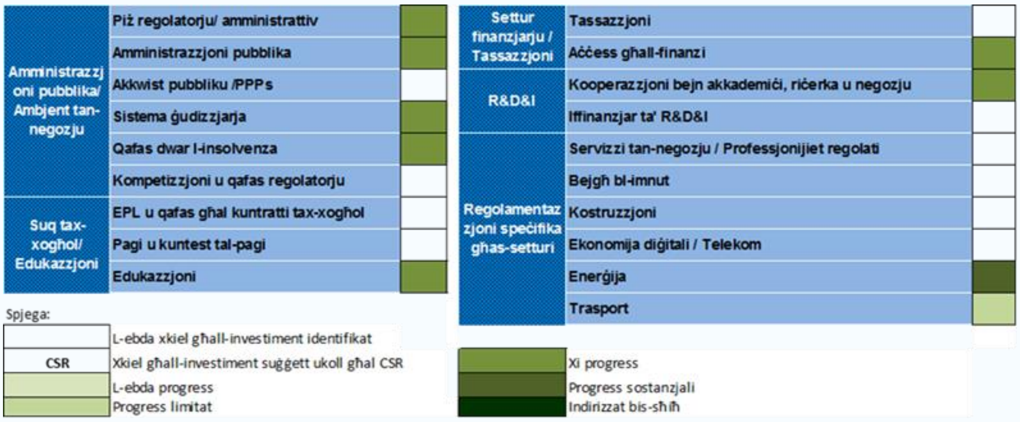

Ix-xkiel għall-investiment privat f'Malta huwa rifless fl-evalwazzjoni tal-Kummissjoni Ewropea tal-ambjenti tal-investiment ([1]). Ċerti riformi ġew adottati jew inkella qegħdin jitlestew, b'mod partikolari fl-oqsma tas-sistema ġudizzjarja u n-nuqqas ta' tqabbil tal-ħiliet, iżda għad hemm xi xkiel li jrid jiġi indirizzat.

Ix-xkiel ewlieni kontra l-investiment u l-azzjonijiet ta' prijorità li għaddejjin

- In-nuqqasijiet fil-ħiliet, b'mod partikolari fis-settur tas-servizz, għadhom ta' piż fuq l-investiment. Is-sehem ta' dawk li jħaddmu li qegħdin jiddikjaraw nuqqas ta' ħaddiema żdied b'mod sostanzjali fl-2017 u huwa wieħed mill-ogħla fl-UE. In-nuqqas ta' disponibbiltà ta' persunal bil-ħiliet meħtieġa wassal għal dipendenza dejjem tikber fuq ħaddiema barranin. Dan l-aħħar ittieħdu sensiela ta' inizjattivi sabiex titjieb il-ġestjoni tal-ħiliet billi l-edukazzjoni tiġi allineata aħjar ma' dak li tenħtieġ l-industrija (ara t-Taqsima 3.3).
- Ir-restrinġimenti fl-infrastruttura, anki marbuta man-natura insulari tal-pajjiż, komplew jinħassu aktar bl-espansjoni tal-ekonomija li għaddejja. B'mod partikolari, il-konġestjoni serja tat-traffiku tikkostitwixxi xkiel importanti għall-investiment peress li żżid l-ispejjeż tat-trasport u għandha impatt negattiv fuq il-produttività. Filwaqt li l-flotta tal-karozzi żdiedet bħala ammont, teżisti l-perċezzjoni li l-kwalità tal-infrastruttura tat-toroq hija batuta. Fl-2017, l-awtoritajiet Maltin ħabbru proġett biex in-netwerk tat-toroq jittejjeb fuq perjodu ta' seba' snin, għalkemm dan mistenni li jkollu biss effett parzjali għat-tnaqqis tal-konġestjoni (ara t-Taqsima 3.5).
- Il-klima ta' investiment għandha għax tibbenefika minn qafas imtejjeb ġudizzjarju u li jaħdem kontra l-korruzzjoni. Is-sistema ġudizzjarja Maltija għad għandha quddiemha ċerti sfidi rigward l-effiċjenza tagħha, b'mod partikolari għar-rigward ta' kemm idumu l-proċedimenti f'każijiet amministrattivi. Malta hija kkaratterizzata wkoll minn qafas frammentat fejn tidħol il-ġlieda kontra l-korruzzjoni. Fi stħarriġ riċenti tal-Flash Eurobarometer, aktar minn nofs il-maniġers ta' kumpaniji li wieġbu identifikaw il-korruzzjoni bħala problema meta jagħmlu n-negozju. Xi miżuri ta' riforma li ttieħdu dan l-aħħar għandhom l-għan li jtejbu l-effiċjenza billi jseddqu l-ispeċjalizzazzjoni fil-qorti, inaqqsu x-xogħol b'lura u jtejbu l-qafas tal-insolvenza (ara t-Taqsima 3.4).

([1]) Ara 'Challenges to Member States' Investment Environments', SWD (2015) http://ec.europa.eu/europe2020/challenges-to-member-states-investment-environments/index_en.htm u r-Rappor tal-Pajjiż għal Malta tal-2017

3.5. IL-LINJI TA' POLITIKA SETTORJALI

3.5.1. IT-TRASPORT

It-titjib tas-sostenibbiltà tal-mudell ta' tkabbir ta' Malta għadu ta' sfida. L-iżviluppi riċenti fl-ekonomija u l-prospetti ta' tkabbir ulterjuri huma mistennija li jkomplu jkabbru l-effett tar-restrinġimenti eżistenti, kif ukoll li jżidu l-piż tal-esternalitajiet negattivi mit-trasport u minn setturi oħra (ara wkoll it-taqsima 3.5.3, 3.5.4 u 3.5.5).

Iċ-ċittadini u n-negozji f'Malta jħabbtu wiċċhom ma' spejjeż ekonomiċi sinifikanti kkawżati mill-konġestjoni tat-traffiku. L-infrastruttura tat-toroq ħafna drabi ssofri minn konġestjoni u titqies bħala waħda mill-punti dgħajfa tal-ambjent kummerċjali Malti. L-ispejjeż ekonomiċi tal-konġestjoni tat-traffiku (il-ħin li jgħaddi bit-traffiku wieqaf, l-ispejjeż addizzjonali fuq il-karburanti, l-aċċidenti u l-ispejjeż ekonomiċi tal-konġestjoni) huma pprojettati li se jitilgħu għal EUR 721 miljun sal-2025, fuq sfond fejn jittieħed biss ammont minimu ta' miżuri ta' politika biex tiġi indirizzata l-problema (Transport Malta, 2016). Is-sehem tat-trasport fuq it-triq fit-tniġġiż tal-arja għadu kbir, li jkompli jaggrava b'livelli dejjem jiżdiedu ta' konġestjoni u domanda għat-trasport li mistennija li tikber.

Sa issa, il-miżuri mħabbra mill-awtoritajiet jiffukaw fuq it-titjib tal-infrastruttura tat-toroq jnaqqsu biss parzjalment l-ispejjeż tal-konġestjoni. Fl-2016, il-gvern adotta Strateġija Nazzjonali tat-Trasport bi żmien previst sal-2050 kif ukoll Master Plan Operattiv tat-Trasport sal-2025 (ara, Il-Kummissjoni Ewropea, 2017a). L-implimentazzjoni tal-ġabra komprensiva tal-miżuri inklużi f'dawn id-dokumenti bdiet fi Frar 2017. B'mod partikolari, l-awtoritajiet ħabbru proġett ta' EUR 700 miljun biex itejbu l-infrastruttura tat-toroq fuq perjodu ta' seba' snin. Madankollu, skont il-Master Plan tat-Trasport, l-ispejjeż ekonomiċi tal-konġestjoni mistennija li jonqsu b'anqas minn 20 %.

Il-politika tat-trasport ta' bħalissa ma għandhiex mira ċara fejn jidħol it-tnaqqis tal-emissjonijiet tal-gassijiet b'effett ta' serra mit-trasport sal-2030. It-tnaqqis tal-emissjonijiet huwa ta' urġenza b'mod partikolari fejn jidħol it-trasport fuq it-triq, meta jitqies il-fatt li l-flotta ta' karozzi għandha ż-żmien u qiegħda tikber. Madankollu, ma hemmx elaborazzjoni ulterjuri dwar il-kwantifikazzjoni tat-tnaqqis tal-emissjonijiet permezz tad-diversi miżuri ta' politika taħt il-Master Plan tat-Trasport. Żvilupp pożittiv wieħed huwa li hemm livelli baxxi ta' emissjonijiet ta' CO2 mill-karozzi l-ġodda li qegħdin jinbiegħu fis-suq Malti (anqas mill-medja tal-UE). Barra minn dan, flimkien mal-miri rinnovabbli tal-elettriku fil-Pjan ta' Azzjoni Nazzjonali ta' Malta għall-Elettromobbiltà, Malta qiegħda tara li jkollha tal-anqas 5 000 vettura elettrika rreġistrata sal-2020. L-użu tat-trasport pubbliku bil-karozza tal-linja għadu anqas minn dak tal-użu tal-karozzi privati, iżda sa mill-2013 jidher li qiegħed jikber bil-qawwa.

Grafika 3.5.1: **Indikaturi magħżula dwar it-trasport fuq it-toroq - Malta**

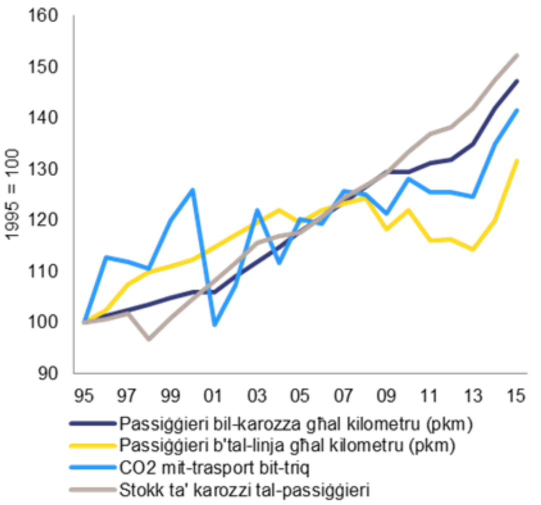

Sors: Il-Kummissjoni Ewropea u l-Aġenzija Ewropea għall-Ambjent (EEA)

3.5.2. L-ENERĠIJA

It-taħlita tal-enerġija tal-prodotti primarji tal-enerġija f'Malta jidher li qiegħda tiġi diversifikata aktar ma jgħaddi ż-żmien. Iż-żieda fil-produzzjoni tar-rinnovabbli u l-ikkummissjonar tal-impjanti tal-enerġija tal-elettriku li jaħdmu bil-gass fl-2017 se jkomplu jiddiversifikaw it-taħlita tal-enerġija ta' Malta. Madankollu, is-sehem tal-prodotti ġejjin miż-żejt u tal-petrol fit-taħlita tal-enerġija għadu ogħla mill-medja tal-UE. F'Mejju 2017, Malta ffirmat dikjarazzjoni politika flimkien ma' 13-il Stat Membru u l-Inizjattiva tal-Kummissjoni Ewropea għal Enerġija Nadifa għall-Gżejjer Ewropew kollha, sabiex tiġi aċċellerata t-

tranżizzjoni lejn enerġija nadifa fuq il-gżejjer kollha tal-UE.

Il-konsum tal-enerġija primarja naqas matul l-aħħar snin, minkejja attività ekonomika vibranti. L-intensità tal-enerġija primarja f'Malta issa huwa anqas mill-medja tal-UE. Il-muturi ewlenin għat-tnaqqis fil-konsum tal-enerġija primarja huma l-interkonnettur mal-Italja, li ilu jaħdem minn April 2015, u ż-żieda fl-effiċjenza permezz tal-konverżjoni għall-gass tal-impjanti tal-enerġija ta' Malta, bl-ewwel konsenji ta' gass li waslu f'Jannar 2017.

Madankollu, Malta kellha żieda qawwija fil-konsum tal-enerġija finali. Il-konsum tal-enerġija finali fl-2015 żdied bi 3 %, waħda mill-akbar rati ta' tkabbir fl-UE, u bi 2 % fl-2016. Wara l-importazzjoni tal-elettriku, dan kien imbuttat miż-żieda fil-konsum tal-enerġija għat-trasport, li kienet tirrappreżenta 55 % tal-konsum totali tal-enerġija finali fl-2015. Is-servizzi kkonsmaw aktar minn 21 % tal-enerġija finali, sew 'il fuq mill-medja tal-UE ta' 13,5 %.

Is-settur tal-kostruzzjoni jidher li għadu lura fejn jidħol it-titjib tar-rendiment tal-bini fl-użu tal-enerġija. Malta daħħlet miri nazzjonali għall-iffrankar tal-enerġija permezz tal-Pjan ta' Azzjoni Nazzjonali dwar l-Effiċjenza fl-Enerġija (NEEAP) tagħha fl-2014. Il-binjiet kollha ġodda f'Malta jridu jkunu binjiet kważi mingħajr konsum nett ta' enerġija (nZEB) sal-2020 ([53]). Is-settur tal-kostruzzjoni f'Malta huwa kkaratterizzat minn ditti żgħar u tradizzjonali, li tipikament ma jinvolvux ruħhom f'attivitajiet ta' innovazzjoni. Il-gvern introduċa wkoll diversi programmi biex jinċentiva titjib fil-prestazzjoni tal-enerġija fil-binjiet, permezz ta' skemi ta' għotjiet jew self b'imgħax baxx għal soluzzjonijiet ta' ffrankar ta' enerġija. Dawn is-soluzzjonijiet kienu jinkludu l-użu ta' tagħmir li juża l-enerġija b'mod aktar effiċjenti, sistemi ta' dwal li jiffrankaw l-enerġija, l-iżolament termiku, ħġieġ doppju, tisħin mix-xemx, sistemi ta' ġestjoni tal-bini, pannelli fotovoltajċi, apparat li juża l-enerġija solari biex isaħħan l-ilma u riżorsi ta' enerġija mir-riħ (Il-Kummissjoni Ewropea, 2016 u 2017h).

([53]) Dan kien sar legalment vinkolanti fil-Gazzetta tal-Gvern Nru 19 492 tat-3 ta' Novembru 2015. Il-livelli tal-prestazzjoni tal-enerġija nZEB ġew stabbiliti bħala 55 – 115 kWh/m2yr fil-każ ta' binjiet reżidenzjali u 220 kWh/m2yr fil-każ ta' binjiet mhux reżidenzjali.

Malta tinsab fuq it-triq it-tajba biex tilħaq il-mira għall-użu ta' enerġija rinnovabbli għall-2020. Malta laħqet it-trajettorja indikattiva tagħha għall-2013/2014 dwar is-sehem ta' sorsi ta' enerġija rinnovabbli (RES) fil-konsum gross ta' enerġija finali u hija ferm 'il fuq mit-trajettorja tagħha għall-2015/2016 lejn il-miri tal-RES għall-2020.

3.5.3. L-AMBJENT

Il-bidla lejn ekonomija aktar ċirkolari għadha ta' sfida, anki minħabba t-tkabbir ekonomiku sod riċenti. Skont l-indiċi tal-UE dwar l-ekoinnovazzjoni, Malta baqgħet fil-grupp ta' isfel fejn tidħol il-prestazzjoni rigward l-ekoinnovazzjoni (fis-26 post fl-UE fl-2016 mit-18-il post fl-2013). Barra minn dan, id-daqs tal-pajjiż u l-fatt li huwa gżira jippreżentaw għadd ta' sfidi uniċi ([54]). Jekk jiġi implimentat bis-sħiħ, il-"Kumpless tal-Għajxien Sostenibbli" ([55]) għandu l-potenzjal li jimmobilizza l-investiment privat mis-settur tal-kostruzzjoni u jgħin fil-ġenerazzjoni ta' materjali u tekniċi innovattivi (pereż. għall-effiċjenza fl-użu tar-riżorsi u l-enerġija, il-ġestjoni tal-ilma, il-kwalità tal-ambjent).

Ir-riżorsi tal-ilma ta' Malta jinsabu taħt pressjoni severa. L-iskarsità tal-ilma hija problema ewlenija u tista' tmur għall-agħar minħabba t-tibdil fil-klima. Ir-riżorsi tal-pajjiż ta' ilma mill-blat qegħdin jiġu sfruttati bil-qawwa, b'rata li hi ferm ogħla mir-rikariga naturali, u l-ilma baħar qiegħed ftit ftit jinvadi l-ħażniet tal-ilma taħt il-blat (Il-Kummissjoni Ewropea, 2017i). L-iskarsità severa tal-ilma wasslet biex Malta jkollha tiddependi wkoll fuq id-desalinazzjoni bħala provvista ewlenija tal-ilma għax-xorb. Filwaqt li d-desalinazzjoni kienet ġiet imnaqqsa b'mod sinifikanti matul l-aħħar snin, għadha tikkonsma 3 % tal-ġenerazzjoni totali tal-elettriku.

Minkejja l-investimenti sinifikanti fl-infrastruttura tal-immaniġġjar tal-iskart, il-

([54]) Dawn jinkludu d-diffikultà li jinkisbu l-benefiċċji tal-ekonomiji ta' skala, id-dipendenza fuq firxa dejqa ta' esportazzjonijiet, l-ispejjeż qawwija tat-trasport fit-tranżazzjonijiet tagħha mal-Ewropa kontinentali, u dipendenza qawwija fuq il-karburanti fossili impurtati.

([55]) Dan hu mudell ta' kollaborazzjoni bejn l-industrija u d-dinja akkademika u jikkostitwixxi l-ewwel faċilità tax-xorta tagħha li tappoġġja l-iżvilupp tal-prodott, l-ittestjar u l-monitoraġġ fil-qasam tal-effiċjenza tal-kostruzzjoni.

prestazzjoni fejn jidħol l-iskart għadha batuta, speċjalment fis-settur tal-kostruzzjoni. Skont l-aħħar dejta disponibbli, fl-2014 ir-rata ta' riċiklar u ta' kompostar kienet ta' 12 %, ferm aktar baxxa mill-medja fl-UE ta' 44 % u tal-mira għall-2020 (50 %), u r-rata ta' skart fil-landfills, fil-livell ta' 80 %, kienet ferm ogħla mill-medja tal-UE ta' 28 %. L-implimentazzjoni sħiħa tal-leġiżlazzjoni eżistenti li tolqot l-iskart tgħin biex jiżdied il-fatturat annwali tas-settur tal-immaniġġjar tal-iskart. L-iskart ġej mill-kostruzzjoni u mit-twaqqigħ (C&D - Construction and Demolition) kważi rdoppja bejn l-2011 u l-2015, pass pass mal-attività tal-kostruzzjoni li dejjem tiżdied (L-Uffiċċju Nazzjonali tal-Istatistika ta' Malta, 2017). Minkejja rati għolja ta' rkupru għal dan it-tip ta' skart, il-prassi ewlenija f'Malta hija li jsir irkupru permezz tal-mili ta' barrieri, prassi li fl-aħħar mill-aħħar hija insostenibbli fid-dawl tal-fatt li d-daqs tal-barrieri huwa limitat. Barra minn dan, dawk involuti jindikaw li qiegħed isir rimi ta' tali skart fil-baħar ([56]). Malta għadha ma żviluppatx infrastruttura suffiċjenti għar-riċiklar tal-iskart C&D. Il-kwalità tar-riċiklar hija ġeneralment baxxa u l-prodotti li jirriżultaw minnu għandhom użu ulterjuri limitat (Il-Kummissjoni Ewropea, 2017h).

Is-settur tal-kostruzzjoni jiġġenera esternalitajiet negattivi sinifikanti li ma humiex indirizzati b'mod adegwat. Il-proġetti ta' żvilupp tal-kostruzzjoni jiġu awtorizzati fuq bażi individwali, mingħajr eżami kumulattiv tal-impatti. Skont dawk involuti, l-awtoritajiet tar-regolamentazzjoni tal-bini u l-awtoritajiet ambjentali għandhom nuqqas ta' persunal, u b'hekk għandhom poteri ta' kontroll limitati fejn jidħlu proġetti li għaddejjin.

Malta għandha l-għan li żżid sostanzjalment l-akkwist pubbliku ekoloġiku. Fil-Pjan Ambjentali Nazzjonali tagħhom tal-2012, l-awtoritajiet ħabbru mira speċifika (50 % tal-akkwist pubbliku skont il-kriterji tal-akkwist pubbliku ekoloġiku sal-2015) kif ukoll miżuri oħra għall-akkwist pubbliku ekoloġiku. Il-miżuri implimentati jinkludu proċedura amministrattiva li tirrikjedi li l-awtoritajiet kuntrattanti jużaw listi ta' kontroll ekoloġiċi, sessjonijiet ta' taħriġ u miri ta' akkwist ekoloġiku speċifiċi għal kategoriji speċifiċi ta' prodott (Il-Kummissjoni Ewropea, 2017i). Dawn huma passi importanti lejn l-użu strateġiku tal-akkwist pubbliku bħala strument lejn tkabbir ekonomiku u kompetittività sostenibbli, f'konformità mal-prijoritajiet ta' politika tal-UE. Madankollu, il-miri speċifiċi għall-perjodu 2012-2014 ġew issodisfati biss parzjalment u l-awtoritajiet ma għandhomx dejta dwar l-implimentazzjoni fattwali mill-2015 lil hawn ([57]).

([56]) Ara pereż. KPMG u l-Assoċjazzjoni Maltija tal-Iżviluppaturi (2017), *The Construction Industry and Property Market in Malta*, p. 56.

3.5.4. L-AZZJONI KLIMATIKA

L-isforzi li qegħdin isiru bħalissa fejn tidħol il-klima jista' jkun li ma humiex sodisfaċenti Filwaqt li Malta għandha l-iċken emissjonijiet kull ras fl-UE, hija wkoll wieħed mill-ftit Stati Membri li bħalissa jidher li għandhom bżonn l-użu tal-mekkaniżmi ta' flessibbiltà sabiex jilħqu l-miri tagħhom għat-tnaqqis tal-emissjonijiet ta' gassijiet bl-effett ta' serra taħt id-Deċiżjoni dwar il-Kondiviżjoni tal-Isforzi (ESD), pereżempju kif issuġġerit mill-istimi approssimattivi tal-2016 għas-snin 2015 u 2016. Iż-żidiet ewlenija fl-emissjonijiet tal-gassijiet bl-effett ta' serra f'Malta dehru fir-refriġirazzjoni u l-arja kundizzjonata u t-trasport. Bħala stat żgħir fuq gżira fir-reġjun tal-Mediterran, Malta hija vulnerabbli immens fejn jidħlu l-impatti tat-tibdil fil-klima, bl-aktar setturi vulnerabbli jkunu r-riżorsi tal-ilma, l-infrastruttura u l-użu tal-art, l-ekosistemi naturali, l-agrikoltura u s-sajd, is-saħħa u t-turiżmu.

([57]) Skont iċ-ċifri pprovduti mill-awtoritajiet Maltin, il-mira ta' 10 % tal-akkwist pubbliku, stabbilita għal-2012 kienet intlaħqet f'60 % tal-każijiet, il-mira ta' 20 % għall-2013 intlaħqet kollha, il-mira ta' 30 % għall-2014 intlaħqet f'70 % tal-każijiet. barra minn dan, mill-2015 ir-responsabbiltà għall-ġestjoni tal-proċess ingħatat lill-ministeri individwali biex b'hekk il-Ministeru tal-Ambjent li kien iċċentralizza l-proċess bejn l-2012 u l-2014 ma għadux iżomm għajnejh fuq dak li jkun qiegħed jiġi akkwistat f'dan il-qasam.

Tabella 3.5.1: **L-akbar settur ta' emissjonijiet b'effett ta' serra fl-2015 (% tal-emissjonijiet totali)**

	MT	UE28
Industrija tal-enerġija/tal-elettriku	40.0	30.9
Trasport	28.4	21.0
Industrija	13.1	19.9
Agrikultura (inklużi l-forestrija u s-sajd)	3.7	12.0
Reżidenzjali u Kummerċjali	8.1	12.8
Waste	6.6	3.2
Other	0.2	0.2

Sors: Il-Kummissjoni Ewropea u l-Aġenzija Ewropea għall-Ambjent

Grafika 3.5.2: **Emissjoni ta' gassijiet serra kull ras (kg CO2-ek/abitant)**

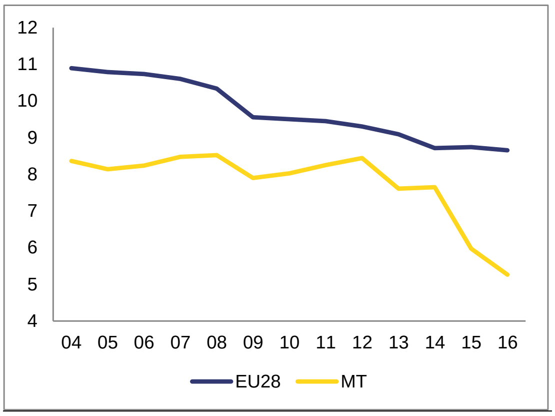

Sors: Il-Kummissjoni Ewropea u l-Aġenzija Ewropea għall-Ambjent

It-tkabbir ekonomiku qawwi kif ukoll iż-żieda fil-popolazzjoni komplew jixħtu pressjoni fuq il-linji politiċi dwar il-klima. Malta bħalissa qiegħda tiżviluppa Strateġija ta' Żvilupp b'Anqas Karbonju u wara konsultazzjoni pubblika li għalqet f'Ġunju 2017, qiegħda taħdem fuq strateġiji speċifiċi għal kull settur. Meta jitqiesu l-vulnerabbiltajiet ta' Malta, l-Istrateġija ta' Żvilupp b'Anqas Karbonju se tkun tinkorpora wkoll l-Istrateġija ta' Adattazzjoni Nazzjonali riveduta. Dan huwa pass importanti fl-intergrazzjoni ta' linji ta' politika relatati mal-klima, speċjalment fid-dawl tal-popolazzjoni dejjem tiżdied. Barra minn dan, il-kwistjonijiet tat-tibdil fil-klima u l-protezzjoni ambjentali ġew integrati fl-Awtorità Maltija tar-Riżorsi (MRA) u fl-Awtorità tal-Ambjent u r-Riżorsi (ERA) li tiġi kkonsultata meta jkunu qegħdin jingħataw permessi ta' ppjanar ġodda.

3.5.5. IT-TURIŻMU

L-industrija tat-turiżmu hija waħda mill-pilastri tal-ekononija ta' Malta. Il-kontribuzzjoni tat-turiżmu għall-ekonomija Maltija ġie stmat li huwa ta' bejn is-6 u s-17 % ([58]). L-għadd ta' turisti viżitaturi żdied b'aktar minn 5 % fl-2015 u b'aktar minn 10 % fl-2016 (l-Awtorità Maltija tat-Turiżmu, 2016), għalkemm in-nefqa mit-turisti kull ras naqset fl-2016. Ċifri proviżorji għall-2017 jindikaw xejra 'il fuq fl-għadd ta' viżitaturi, hekk kif id-dejta għall-ewwel ħdax-il xahar tal-2017 turi li l-għadd totali ta' viżitaturi żdied b'15,7 % meta mqabbel mal-istess perjodu tal-2016.

Jekk ma jiġux indirizzati, ir-restrinġimenti fuq ir-riżorsi naturali u l-infrastruttura jistgħu jkollhom impatt fuq l-iżvilupp tat-turiżmu f'Malta. L-Indiċi tal-WEF dwar l-ivvjaġġar u t-turiżmu jidentifika r-riżorsi naturali bħala punt relattivament dgħajjef fil-provvista turistika ta' Malta (are l-Grafika 3.5.3) (Forum Ekonomiku Dinji, 2017b). Is-settur jiddependi wkoll b'mod qawwi fuq provvista stabbli tal-ilma u huwa vulnerabbli ħafna għall-impatt tat-tibdil fil-klima. Barra minn dan, il-konġestjoni fl-infrastruttura tat-toroq u l-impatt ta' din fuq il-kwalità tal-arja, kif ukoll id-diffikultajiet fl-immaniġġjar tal-iskart, għandhom il-potenzjal li jnaqqsu l-attrattività tal-pajjiż bħala destinazzjoni turistika. Ukoll, il-possibbiltà ta' rimi illegali ta' skart C&D fil-baħar jista' jkun ta' theddid għall-konservazzjoni taż-żoni tal-kosta.

([58]) Il-kontribuzzjoni tat-turiżmu għall-ekonomija Maltija jammonta għal madwar 5,7 % tal-valur miżjud gross totali (bl-inkużjoni biss tal-effetti diretti), 12 % bl-inkużjoni wkoll tal-effetti indiretti u 17 % bl-inklużjoni tal-effetti indotti. Sors: Cassar I. P., K. Vella, and S. Buttigieg (2017), *Understanding the Economic Contribution of Tourism in Malta: A Literature Review*, Ministeru tal-Finanzi, Malta, WP 01/2017, Frar 2017.

Grafika 3.5.3: **Indiċi tal-WEF dwar l-ivvjaġġar u t-turiżmu - Indikaturi magħżula**

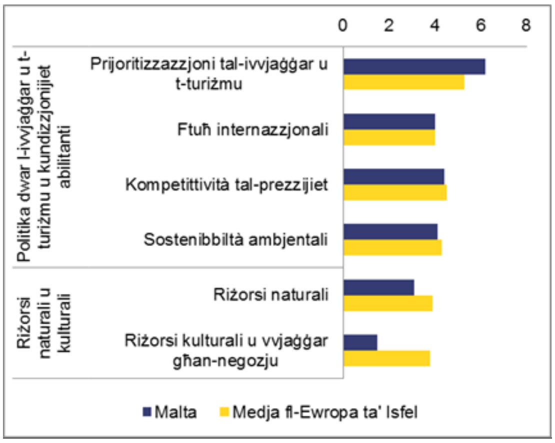

L-Ewropa ta' Isfel tinkludi Spanja, l-Italja, il-Portugall, il-Greċja, il-Kroazja, Malta, it-Turkija u Ċipru.
Sors: Il-Forum Ekonomiku Dinji.

Min-naħa l-oħra, l-iżvilupp tat-turiżmu jista' hu nnifsu jixħet aktar pressjoni fuq ir-riżorsi naturali, l-iskart, l-ilma, il-kwalità tal-arja u l-konġestjoni tat-traffiku. Dan huwa partikolarment il-każ meta jitqiesu l-attivitajiet turistiċi fuq skala kbira f'naħat kostali vulnerabbli u fl-istaġuni tal-akbar attività turistika. Barra minn dan, minkejja li s-sors ewlieni tal-kwistjonijiet tal-konġestjoni (ara t-Taqsima 3.5.1) huwa fil-biċċa l-kbira domestiku, it-turisti huma mistennija li jikkontribwixxu għall-problema matul l-istaġun tal-akbar attività turistika, meta l-viżitaturi jżidu l-popolazzjoni b'65 %. Filwaqt li qegħdin ikomplu jiffavorixxu l-fluss tat-turisti u ż-żieda fil-faċilitajiet ta' akkomodazzjoni, l-awtoritajiet qegħdin jiffukaw l-isforzi tagħhom biex jaraw li jkun hemm anqas differenza bejn l-istaġuni fl-ammont ta' turisti, billi jattiraw tipi differenti ta' turiżmu (pereż. studji tal-lingwa u attrazzjonijiet kuturali), jaraw li jkun hemm konnettività matul is-sena kollha u jiffavorixxu l-provvista ta' opzjonijiet ta' trasport mhux bil-karozza għat-turisti. Il-ħtieġa li Malta tiġi promossa bħala destinazzjoni ta' turiżmu sostenibbli hija wkoll riflessa fl-Istrateġija Intelliġenti ta' Speċjalizzazzjoni, li tidentifika l-iżvilupp tal-prodott turistiku bħala prijorità.

ANNESS A: TABELLA B'ĦARSA KUMPLESSIVA

Impenji	**Evalwazzjoni fil-qosor** ([59])
Rakkomandazzjonijiet speċifiċi għall-pajjiż tal-2017 (CSRs)	
CSR 1: Jitwessa' l-kamp ta' applikazzjoni tar-rieżamijiet fuq l-infiq attwali għas-settur pubbliku aktar wiesa' u jiġi introdott infiq pubbliku bbażat fuq il-prestazzjoni.	Malta għamlet **xi progress** fl-indirizzar tas-CSR1. L-awtoritajiet jipprevedu li ssir analiżi fl-Unità tal-Effiċjenza tal-Ġestjoni u fil-Kulleġġ Malti tal-Arti, ix-Xjenza u t-Teknoloġija. Qegħdin jippjanaw ukoll li jistituzzjonalizzaw il-funzjoni ta' analiżi tan-nefqa taħt direttorat fi ħdan il-Ministeru tal-Finanzi li jkun inkarigat mill-prestazzjoni u l-evalwazzjoni tas-settur pubbliku. Dan id-direttorat se jkun ukoll inkarigat mill-monitoraġġ tar-rakkomandazzjonijiet maħruġa fl-aħħar snin fit-tliet oqsma milquta mill-analiżi tan-nefqa u se jagħmel koordinazzjoni fil-futur. Sakemm dawn jiġu implimentati kif suppost, l-inizjattivi jidhru promettenti u għandhom għax ikunu ta' kontribut għal aktar effettività fl-infieq pubbliku.
CSR 2: Tiġi żgurata s-superviżjoni nazzjonali effettiva mill-istituzzjonijiet finanzjarji tan-negozji orjentati internazzjonalment b'liċenzja f'Malta billi tissaħħaħ il-kooperazzjoni mas-superviżuri	Malta għamlet **xi progress** fl-indirizzar tas-CSR2. L-awtoritajiet qegħdin jagħmlu sforz biex jiksbu

([59]) Il-kategoriji li ġejjin jintużaw fl-evalwazzjoni tal-progess fl-implimentazzjoni tar-rakkomadazzjonijiet speċifiċi għall-pajjiż tal-2017 (CSRs):

L-ebda progress: L-Istat Membru ma ħabbar jew adotta bl-ebda mod kredibbli xi miżura biex jindiriza CSR. Din il-kategorija tkopri għadd ta' sitwazzjonijiet tipiċi, u għandha tiġi interpretata każ b'każ fil-kunsiderazzjoni tal-kundizzjonijiet speċifiċi tal-pajjiż. Dawn jinkludu dawn li ġejjin:
ma tkun tħabbret l-ebda miżura legali, amministrattiva jew baġitarja
fil-programm nazzjonali ta' riforma,
fi kwalunkwe komunikazzjoni oħra uffiċjali lill-Parlament nazzjonali/il-kumitati parlamentari relevanti jew lill-Kummissjoni Ewropea,
pubblikament (eż. f'xi stqarrija għall-istampa jew fuq is-sit web tal-gvern);
ma jkunu ġew ippreżentati l-ebda atti mhux leġiżlattivi mill-korp regolatur jew leġiżlattiv;
l-Istat Membru jkun ħa passi inizjali fl-indirizzar tas-CSR, bħal pereż. ikun ikkummissjoni xi studju jew stabbilixxa grupp ta' studju biex janalizza miżuri possibbli li jridu jittieħdu (sakemm is-CSR speċifikament titlob orjentazzjonijiet jew azzjonijiet esplorattivi). Madankollu, ma jkun ippropona l-ebda miżura/i speċifikata/i b'mod ċar biex jindirizza s-CSR.

Progress limitat: L-Istat Membru jkun:
ħabbar ċerti miżuri iżda dawn jindirizzaw is-CSR biss b'mod limitat; u/jew
ippreżenta atti leġiżlattivi fil-korp regolatorju jew leġiżlattiv iżda dawn ma jkunux għadhom ġew adottati u jkun għad hemm bżonn ta' ħidma sostanzjali ulterjuri u mhux leġiżlattiva qabel ma s-CSR tkun implimentata;
ippreżenta atti leġiżlattivi, iżda ma jkunx segwihom bl-implimentazzjoni meħtieġa biex tiġi indirizzata s-CSR.

Xi progress: L-Istat Membru jkun adotta miżuri
li jindirizzaw parzjalment is-CSR; u/jew
li jindirizzaw is-CSR, iżda jkun għad hemm bżonn ammont mhux ħażin ta' ħidma biex is-CSR tiġi indirizzata bis-sħiħ peress li ftit biss mill-miżuri jkunu ġew implimentati. Pereżempju, miżura jew miżuri jkunu ġew adottati mill-Parlament nazzjonali jew permezz ta' deċiżjoni ministerjali, iżda ma jkunu saru l-ebda deċiżjonijiet ta' implimentazzjoni.

Progress sostanzjali: L-Istat Membru jkun adotta miżuri li fil-biċċa l-kbira jindirizzaw is-CSR u l-biċċa l-kbira minnhom jkunu implimentati.

Implimentazzjoni sħiħa: L-Istat Membru jkun implimenta l-miżuri kollha meħtieġa biex is-CSR tiġi indirizzata kif jixraq.

ospitanti fil-pajjiżi fejn joperaw.	aktar riżorsi għad-dipartimenti ta' superviżjoni, hekk kif l-għadd kbir ta' postijiet battala li jridu jimtlew huwa prova li l-MFSA qiegħda tbati minn nuqqas ta' persunal. Madankollu, il-proċess tat-tisħiħ tas-superviżjoni ta' entitajiet transfruntiera huwa kajman, u fil-każ tal-korp żgħir superviżorju, bħal f'Malta, is-superviżjoni transfruntiera għadha kwistjoni problematika. F'dan ir-rigward, hemm bżonn li l-awtoritajiet Maltin ikomplu jaraw li jkun hemm kooperazzjoni superviżorja transfruntiera qawwija, sabiex tiġi assigurata l-protezzjoni tal-libertà tas-servizzi u anki għall-protezzjoni tar-reputazzjoni tal-ġuriżdizzjoni tagħhom, meta titqies l-importanza tas-settur kbir finanzjarju transfruntier reġistrat f'Malta.
Ewropa 2020 (miri nazzjonali u l-progress lejhom)	
Mira tar-rata ta' impjieg stabbilita fil-Programm Nazzjonali ta' Riforma (NRP): 70 %	69.6 % fl-2016, żieda fuq il-livell ta' 67.8 % fl-2015).
Rata ta' dawk li jħallu l-iskola kmieni 10 %	Minkejja progress sinifikanti li sar fl-aħħar 10 snin (minn 27,2 % fl-2008 għal 19,6 % fl-2016) Malta għad fadlilha biex tilħaq il-mira nazzjonali ambizzjuża tagħha f'Ewropa 2020 ta' 10 %.
Mira fejn tidħol edukazzjoni terzjarja: 33 %	Tiela' b'mod konsistenti, iżda għadha anqas mill-mira. Ir-rata ta' riżultati fl-edukazzjoni terzjarja għal persuni fl-età bejn 30 u 34 sena żdiedet b'6,4 punti perċentwali tul l-aħħar ħames snin, għalkemm fil-livell li fih kienet, ta' 29.8 % fl-2016, din għadha waħda mill-aktar baxxi fl-UE.
Mira għall-persuni fir-riskju tal-faqar f'għadd ta' persuni: Jintrefgħu 6 560 individwu mir-riskju tal-faqar jew l-esklużjoni soċjali.	85 000 fir-riskju tal-faqar jew l-esklużjoni soċjali, tnaqqis ta' 9 000 persuna mill-2015. F'termini assoluti – hemm 5 000 persuna aktar fir-riskju tal-faqar jew l-esklużjoni soċjali fl-2016 milli kien hemm fl-2008.
Mira mhux tal-ETS għall-2016: + 5 % Mira għall-emissjonijiet tal-gassijiet bl-effett ta' serra (GHG): + 5 % fl-2020 imqabbel mal-2005 (f'setturi barra mill-ambitu tal-Iskema għall-iskambju ta' kwoti tal-emissjonijiet (ETS)).	**Stima għall-2020: + 16 %** Skont l-aħħar projezzjonijiet nazzjonali ppreżentati lill-Kummissjoni u meta jitqiesu l-miżuri eżistenti, huwa mistenni li l-mira mhix se tintlaħaq: l-emissjonijiet mistennija li jiżdiedu b'16 % fl-2020 meta mqabbla mal-2005 (11-il punt perċentwali anqas mill-mira)

Mira mhux tal-ETS għall-2016: + 4 %	**Stima għall-2016: + 20 %** L-emissjoni ta' gassijiet bl-effett ta' serra minn setturi mhux koperti mill-Iskema għall-iskambju ta' kwoti għall-emissjonijiet żdiedet b'20 % bejn l-2005 u l-2016 skont id-dejta preliminari.
Mira tal-2020 għall-enerġija rinnovabbli: 10 % tal-konsum ta' enerġija finali gross	Is-sehem tal-enerġija rinnovabbli ta' Malta żdied u laħaq is-sehem ta' 6 % fl-2016, ħafna aktar mit-trajettorja indikattiva lejn il-mira għall-2020. Madankollu, hemm bżonn użu sinifikanti ta' rinnovabbli fid-dawl tat-trajettorja aktar qawwija lejn l-2020. L-użu ta' mekkaniżmu ta' kooperazzjoni ma' Stati Membri oħra jista' jiġi kkunsidrat li jiffaċilita l-kisba tal-mira għall-enerġija rinnovabbli.
Mira nazzjonali għall-effiċjenza tal-enerġija: Il-mira ta' Malta tal-effiċjenza tal-enerġija hija 0,822 Mtoe espressa f'konsum ta' enerġija primarja u 0,633 Mtoe espress f'konsum tal-enerġija finali	Il-konsum ta' Malta ta' enerġija primarja fl-2016 kien 0,72 Mtoe (tnaqqis ta' 4,2 % mill-2010) u l-konsum ta' enerġija finali kien 0,58 Mtow (żieda ta' 2,5 % mill-2010). (dejta preliminari)
Mira għall-R&D: 2 % tal-PDG	0,61 % tal-PDG fl-2016 Malta żiedet l-intensità tal-R&D tagħha, parzjalment minħabba tkabbir aktar kajman ta' BERD mill-2012 u PDG dejjem jikber.

ANNESS B: TABELLA TA' VALUTAZZJONI DWAR IL-PROĊEDURA TA' ŻBILANĊ MAKROEKONOMIKU

Tabella B.1: **It-Tabella ta' Valutazzjoni MIP għal Malta (AMR 2018)**

			Limitu stabbilit	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Żbilanċi esterni u kompetittività	Bilanċ tal-kont kurrenti, % tal-PDG	Medja, 3 snin	-4%/6%	-3.8	-1.1	1.4	4.4	5.3	6.7
	Pożizzjoni tal-investment internazzjonali net	% tal-PDG	-35%	6.3	19.6	27.0	43.3	52.2	47.6
	Rata tal-kambju effettiva reali - 42 sħab fil-kummerċ, deflatur HICP	3 snin % tibdil	±5% (EA) ±11% (Non-EA)	-5.0	-7.6	-1.2	0.1	-2.7	-2.5
	Sehem tas-suq tal-esportazzjoni - % tal-esportazzjoni tad-dinja	5 snin % tibdil	-6%	17.8	12.7	-0.2	-12.1	-2.0	8.7
	Indiċi tal-kost nominali ta' unità lavorattiva (2010=100)	3 snin % tibdil	9% (EA) 12% (Non-EA)	11.0	8.7	9.8	3.4	0.1	-0.1
Żbilanċi interni	Indiċi tal-prezzijiet tad-djar (2015=100), deflatat	1 sena % tibdil	6%	-3.4	0.7	-1.6	2.5	5.1	4.8p
	Fluss tal-kreditu tas-settur privat, konsolidat	% tal-PDG	14%	5.4	-0.7	2.7	3.9	2.8	11.1
	Dejn tas-settur privat, konsolidat	% tal-PDG	133%	159.8	153.3	143.9	135.9	125.8	128.4
	Dejn gross tal-amministrazzjoni pubblika	% tal-PDG	60%	70.1	67.8	68.4	63.8	60.3	57.6
	Rata tal-qgħad	Medja 3 snin	10%	6.7	6.5	6.4	6.2	5.9	5.3
	Responsabbiltajiet totali tas-settur finanzjarju, mhux konsolidati	1 sena % tibdil	16.5%	11.0	6.1	1.6	6.4	1.3	1.7
Indikaturi dwar l-impjieg	Rata ta' attività - % tal-popolazzjoni totali 15-64	3 snin tibdil fpp	-0.2 pp	2.7	3.7	4.6	4.5	4.5	4.1
	Rata tal-qgħad għat-tul - % tal-popolazzjoni attiva 15-74	3 snin tibdil fpp	0.5 pp	0.4	0.2	-0.2	-0.3	-0.7	-1.0
	Rata tal-qgħad għaż-żgħażagħ - % tal-popolazzjoni attiva 15-24	3 snin tibdil fpp	2 pp	1.6	-0.4	-0.2	-1.6	-2.3	-2.0

Sinjali: p: Proviżorju. (1) Din it-tabella tipprovdi dejta kif ippubblikata taħt ir-Rapport dwar il-Mekkaniżmu ta' Twissija 2018, li jinkludi dejta kif kienet fl-24 ta' Ott. 2017. Jekk jogħġbok kun af li ċ-ċifri li jidhru f'din it-tabella jistgħu għalhekk ikunu differenti minn dawk f'dejta li tidher f'xi naħat oħra ta' dan id-dokument. (2) Iċ-ċifri li huma sottolineati huma dawk li jaqgħu 'l barra mil-limiti stabbiliti fir-Rapport tal-Kummissjoni Ewropea dwar il-Mekkaniżmu ta' Twissija.
Sors: European Commission 2017, Statistical Annex to the Alert Mechanism Report 2018, SWD(2017) 661.

ANNESS C: TABELLI STANDARD

Tabella C.1: **Indikaturi tas-suq finanzjarju**

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Assi totali tas-settur bankarju (% tal-PDG)(1)	747.5	659.0	623.0	511.5	466.1	442.5
Sehem tal-assi tal-ħames l-akbar banek (% tal-assi totali)	74.4	76.5	81.5	81.3	80.2	-
Sjieda barranija tas-sistema bankarja (% tal-assi totali)(2)	78.4	74.9	71.4	66.5	59.6	57.3
Indikaturi tas-sodezza finanzjarja:(2)						
- self improduttiv (% tas-self totali)(3)	1.7	2.0	3.2	2.9	2.6	2.3
- proporzjon tal-adegwatezza tal-kapital (%)	51.9	46.4	25.1	21.2	20.2	20.3
- rendiment fuq l-ekwità (%)(4)	4.7	3.7	4.4	6.3	8.1	3.9
Self bankarju lis-settur privat (sena fua sena % bidla)(1)	3.5	-7.4	10.0	0.7	5.8	9.1
Self għax-xiri ta' djar (sena fuq sena % bidla)(1)	6.8	6.2	9.6	8.6	7.5	8.0
Proporzjon ta' self ma' depożiti(1)	89.8	73.7	66.4	63.0	61.5	62.9
Likwidità tal-Bank Ċentrali bħala % tar-responsabbiltajiet(5)	-	-	0.9	0.3	-	0.2
Dejn privat (% tal-PDG)	153.4	143.9	136.0	125.9	128.6	-
Dejn estern gross (% tal-PDG)(2) - pubbliku	8.3	8.6	7.0	6.5	6.6	5.7
- privat	719.7	706.0	685.5	652.3	611.6	580.9
Firxa tar-rata tal-imgħax għat-tul kontra Bund (punti tal-bażi)*	263.1	179.3	144.8	99.2	79.6	98.2
Firxa ta' swap ta' inadempjenza ta' kreditu għall-istrumenti ta' dejn sovran (5 snin)*	346.2	215.8	208.5	208.5	208.7	208.7

(1) L-aktar dejta riċenti Q3 2017. Tinkludi mhux biss il-banek iżda l-istituzzjonijiet monetarji kollha ħlief il-banek ċentrali. (2) L-aktar dejta riċenti Q2 2017. (3) Skont id-definizzjoni tal-BĊE ta' strumenti tad-dejn improduttiv gross (4) Valuri għal kull kwart li mhumiex annwalizzati (5) L-aktar dejta riċenti Frar 2017.
* Imkejla f'punti bażiċi.
Sors: Il-Kummissjoni Ewropea (rati tal-imgħax għat-tul); Il-Bank Dinji (dejn estern gross); Il-Eurostat (dejn privat); BĊE (l-indikaturi l-oħra kollha).

Tabella C.2: **Tabella ta' indikaturi soċjali nominali**

	2012	2013	2014	2015	2016	2017 [5]
Opportunitajiet indaqqs u aċċess għas-suq tax-xogħol						
Tluq bikri mill-edukazzjoni u t-taħriġ (% tal-popolazzjoni 18-24)	21.1	20.5	20.3	19.8	19.7	:
Diskrepanza fl-impjiegi bejn in-nisa u l-irġiel	32.6	29.6	28.4	27.8	27.7	26.2
Inugwaljanza fl-introjtu, inkejla bħala proporzjon tad-distribuzzjoni kwintili (S80/S20)	3.9	4.1	4.0	4.2	4.2	:
Rata ta' dawk fir-risjku tal-faqar jew l-esklużjoni soċjali(1) (AROPE)	23.1	24.0	23.8	22.4	20.1	:
Żgħażagħ la impjegati u lanqas fl-edukazzjoni jew taħriġ (% tal-popolazzjoni 15-24)	10.6	9.9	10.5	10.4	8.5	:
Swieq tax-xogħol dinamiċi u kundizzjonijiet ġusti ta' impjieg						
Rata ta' impjieg (20-64 sena)	63.1	64.8	66.4	67.8	69.6	70.8
Rata tal-qgħad2 (15-74 sena)	6.3	6.4	5.8	5.4	4.7	4.0
Dħul disponibbli gross tal-unitajiet domestiċi f'termini reali kull ras3 (Indiċi 2008=100)	:	:	:	:	:	:
Appoġġ pubbliku / Protezzjoni soċjali u inklużjoni						
Impatt tat-trasferimenti soċjali (barra l-pensjonijiet) fuq it-tnaqqis tal-faqar(4)	37.1	32.6	33.2	31.2	30.7	:
Tfal ta' anqas minn 3 snin f'kura formali għat-tfal	17.0	20.0	18.2	17.9	31.3	:
Bżonn ta' kura medika mhux sodisfatta, kif irrappurtat minn min għandu bżonnha	1.2	0.9	1.1	0.8	1.0	:
Individwi li għandhom livell kumplessiv bażiku jew aktar minn bażiku ta' ħiliet diġitali bażiċi (% tal-popolazzjoni 16-74)	:	:	:	52.0	49.0	56.0

† It-Tabella ta' Valutazzjoni Soċjali tinkludi 14-il indikatur ewlieni, li minnhom 12 jintużaw bħalissa biex titqabbel il-prestazzjoni tal-Istati Membri. L-indikaturi "parteċipanti fil-politiki tax-xogħol attivi kull 100 persuna li trid taħdem" u "kumpens għal kull impjegat kull siegħa xogħol (f'EUR)" ma jintużawx minħabba problemi ta' natura tekniċi mill-Istati Membri. Fil-kumitat relevanti li jiġi diskuss x'alternattivi jistgħu jintużaq.
(1) Persuni f'riskju tal-faqar jew l-esklużjoni soċjali (AROPE): individwi li huma fir-riskju tal-faqar (AROP) u/jew li jsofru minn privazzjoni materjali severa (SMD) u/jew li jgħixu f'unitajiet domestiċi b'intensità żero jew baxxa ħafna ta' xogħol (LWII).
(2) Persuni qiegħda huma dawk kollha li ma kinux f'impjieg iżda li fittxew ix-xogħol b'mod attiv u kienu lesti li jibdew jaħdmu immedjatament jew fi żmien ġimgħatejn.
(3) Dħul disponibbli gross tal-unitajiet domestiċi huwa definit f'temini mhux aġġustati, skont l-abbozz tar-Rapport Konġunt dwar l-Impjiegi tal-2018.
(4) Tnaqqis fil-perċentwali tar-rata ta' riskju tal-faqar, bis-saħħa ta' trasferimenti soċjali (ikkalkulat bit-tqabbil tar-rati ta' riskju ta' faqar qabel it-trasferimenti soċjali ma' dawk ta' wara t -trasferimenti; il-pensjonijiet ma jitqisux bħala trasferimenti soċjali fil-kalkolu).
(5) Medja tal-ewwel tliet kwarti tal-2017 fil-każ tar-rata tal-impjieg u tad-diskrepanza fl-impjieg bejn il-ġeneri
Sors: Eurostat

Tabella C.3: **Indikaturi soċjali u dwar is-suq tax-xogħol**

Indikaturi tas-suq tax-xogħol	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017 [5]**
Rata ta' attività (15-64)	63.1	65.0	66.3	67.6	69.1	:
Impjieg fil-post preżenti, skont kemm ilu						
Minn 0 sa 11-il xahar	10.2	10.3	9.7	10.1	11.4	:
Minn 12 sa 23 xahar	8.4	9.7	10.3	9.7	11.0	:
Minn 24 sa 59 xahar	17.7	16.3	18.3	19.2	18.2	:
60 xahar jew aktar	62.4	62.1	60.6	60.0	59.3	:
Tkabbir fl-impjiegi* (% bidla mis-sena ta' qabel)	2.5	3.7	5.1	3.9	3.7	5.1
Rata ta' impjieg tan-nisa (% tal-popolazzjoni femminili 20-64)	46.6	49.8	52.0	53.6	55.5	57.4
Rata ta' impjieg tal-irġiel (% tal-popolazzjoni tal-irġiel 20-64)	79.2	79.4	80.4	81.4	83.2	83.6
Rata ta' impjieg ta' ħaddiema akbar fl-età* (% tal-popolazzjoni 55-64)	34.7	36.3	37.8	40.3	44.1	44.0
Impjieg part-time* (% tal-impjiegi totali, 15-64)	13.2	14.2	15.5	14.5	14.0	13.3
Impjieg b'terminu fiss* (% ta' impjegati b'kuntratt b'perjodu fiss, 15-64)	6.8	7.5	7.7	7.4	7.5	5.7
Rata ta' tranżizzjoni minn impjieg temporanju għal wieħed permanenti (medja ta' 3 snin)	26.5	31.6	12.7	14.9	:	:
Rata ta' qgħad għat-tul [(1)] (% tal-forza lavorattiva)	3.1	2.9	2.7	2.4	1.9	1.8
Rata ta' qgħad fost żgħażagħ (% tal-popolazzjoni attiva 15-24)	14.1	13.0	11.7	11.8	11.0	10.3
Diskrepanza bejn il-ġeneri fl-impjieg part-time	20.5	19.8	21.8	21.0	20.6	20.5
Diskrepanza bejn il-ġeneri fil-pagi[(2)] (f'forma mhux aġġustata)	9.5	9.7	10.6	:	:	:
Indikaturi tal-edukazzjoni u taħriġ	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**
Parteċipazzjoni tal-adulti fit-tagħlim (% of people aged 25-64 participating in education and training)	7.1	7.6	7.4	7.2	7.5	:
Riżultati mhux sodisfaċenti fl-edukazzjoni[(3)]	:	:	:	29.1	:	:
Livell milħuq fl-edukazzjoni terzjarja (% tal-popolazzjoni 30-34 li jtemmu b'suċċess edukazzjoni terzjarja)	24.9	26.0	26.5	27.8	29.9	:
Varjazzjoni fil-prestazzjoni spjegata bl-istatus soċjoekonomiku tal-istudenti[(4)]	:	:	:	14.5	:	:

* Indikatur mhux fit-tabella ta' valutazzjoni
(1) Persuni qiegħda għat-tul huma persuni li jkunu ilhom qiegħda għal mill-anqas 12-il xahar.
(2) Id-differenza bejn il-qligħ medju kull siegħa gross ta' impjegati rġiel bi ħlas u ta' impjegati nisa bi ħlas bħala perċentwali ta' qligħ medju gross kull siegħa ta' impjegati rġiel bi ħlas. Ikun definit bħala "mhux aġġustat", peress li ma jikkoreġix għad-distribuzzjoni ta' karatteristiċi individwali (u b'hekk jagħti stampa kumplessiva tal-inugwaljanza bejn is-sessi f'termini ta' pagi). Huma inklużi l-impjegati kollha li jaħdmu f'ditti b'għaxar impjegati jew aktar, mingħajr restrizzjonijiet ta' età u sigħat maħduma.
(3) Riżultati tal-PISA (OECD) għal riżultati batuti fil-matematika għal dawk ta' 15-il sena.
(4) L-impatt tal-istatus soċjoekonomiku u kulturali fuq riżultati ta' PISA (OECD). Iċ-ċifri għall-2012 u l-2015 jirreferu rispettivament għall-matematika u x-xjenza.
(5) Medja tal-ewwel tliet kwarti tal-2017 sakemm mhux dik tar-rata tal-qgħad hija (ċifra annwali)
Sors: Eurostat, OECD

Tabella C.4: **Inklużjoni soċjali u indikaturi tas-saħħa**

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Nefqa fuq benefiċċji ta' protezzjoni soċjali* (% tal-PDG)						
Mard/kura medika	5.9	6.1	5.9	5.7	:	:
Diżabbiltà	0.7	0.7	0.7	0.6	:	:
Xjuħija u dawk li jħallu warajhom	10.2	9.8	9.3	8.9	:	:
Familja/tfal	1.1	1.2	1.3	1.2	:	:
Qgħad	0.6	0.6	0.5	0.5	:	:
Akkomodazzjoni	0.1	0.1	0.1	0.2	:	:
Esklużjoni soċjali n.e.c.	0.3	0.3	0.3	0.2	:	:
Total	18.9	18.7	18.1	17.3	:	:
li minnhom: benefiċċji ttestjati skont il-mezzi	2.4	2.4	2.3	2.3	:	:
Nefqa tal-amministrazzjoni pubblika skont il-funzjoni (% tal-PDG)						
Protezzjoni soċjali	14.0	13.8	13.1	12.4	12.0	:
Saħħa	5.5	5.7	5.7	5.8	5.6	:
Edukazzjoni	5.8	5.8	5.6	5.5	5.4	:
Nefqa privata fuq is-saħħa mhux koperta minn assigurazzoni (% tan-nefqa totali fuq is-saħħa)	:	:	:	:	:	:
Tfal f'riskju ta' faqar jew l-esklużjoni soċjali (% ta' persuni of people 0-17)*	31.0	32.0	31.3	28.2	24.0	:
Rata ta' persuni f'riskju tal-faqar (% tal-popolazzjoni totali)	15.1	15.7	15.9	16.3	16.5	:
Rata tar-riskju tal-faqar għal min jaħdem (% tal-persuni impjegati)	5.2	5.9	5.7	5.4	5.8	:
Rata ta' privazzjoni materjali severa (2) (% tal-popolazzjoni totali)	9.2	9.5	10.2	8.1	4.4	:
Rata ta' privazzjoni severa fl-akkomodazzjonie(3), skont it-titolu						
Sid, b'ipoteka jew self	1.1	0.7	1.0	0.9	0.5	:
Kerrej, iħallas kera bi prezz tas-suq	3.4	4.9	8.0	4.1	10.1	:
Proporzjon ta' persuni li jgħixu f'unitajiet domestiċi b'intensità baxxa ta' impjiegi(4) (% ta' persuni 0-59)	9.0	9.0	9.8	9.2	7.3	:
Livelli stabbiliti għall-faqar, espressi fil-munita nazzjonali bi prezzijiet kostanti*	6116	6259	6554	6863	6823	:
Snin ta' ħajja mingħajr mard						
Nisa	12.3	12.7	13.7	14.0	:	:
Irġiel	12.5	12.8	13.3	13.4	:	:
Proporzjon ta' sostituzzjoni aggregata għall-pensjonijiet(5) (fl-età ta' 65)	0.5	0.6	0.6	0.5	0.5	:
Dimensjoni tal-konnettività tal-Indiċi tal-Ekonomija u s-Soċjetà Diġitali (DESI)(6)	:	:	54.4	62.9	66.1	67.9
Koeffiċjenti GINI qabel it-taxxi u t-trasferimenti*	44.4	45.5	45.7	45.6	:	:
Koeffiċjenti GINI wara t-taxxi u t-trasferimenti*	27.1	27.9	27.7	28.1	:	:

* Indikatur mhux fit-tabella ta' valutazzjoni
(1) Fir-riskju tal-faqar (AROP): il-proporzjon ta' persuni bi dħul disponibbli ekwivalizzat li jkun anqas minn 60 % tad-dħul medju ekwivalizzat nazzjonali.
(2) Il-proporzjoni ta' persuni li jesperjenza mill-anqas erbgħa mill-forom ta' privazzjoni li ġejjin: ma jkunux jistgħu jifilħu i) jħallsu l-kera jew il-kontijiet tad-dawl u l-ilma, ii) jżommu djarhom sħan biżżejjed, iii) jħabbtu wiċċhom ma' spejjeż mhux mistennija, iv) jieklu laħam, ħut jew ikel b'ekwivalenza ta' protejina kull tieni jum, v) jqattgħu ġimgħa btala mhux fi djarhom darba f'sena, vi) jkollhom karozza, vii) jkollhom magna tal-ħasil, viii) ikollhom sett tat-televiżjoni tal-kulur, jew ix) jkollhom telefon.
(3) Il-Perċentwali tal-popolazzjoni totali li tgħix f'akkomodazzjoni ffullata eċċessivament u li tindika li tinsab fi privazzjoni fl-akkomodazzjoni.
(4) Persuni li jgħixu f'unitajiet domestiċi b'intensità baxxa ħafna ta' xogħol: il-proporzjon ta' persuni sal-età ta' 59 sena li jgħixu f'unitajiet domestiċi fejn l-adulti (ħlief ulied dipendenti) jkunu ħadmu anqas minn 20 % tal-ħin totali tax-xogħol potenzjali tagħhom fit-12-il xahar 'il quddiem.
(5) Il-proporzjon tal-pensjonijiet medjani individwali gross ta' persuni fl-etajiet bejn 65 u 74, relattiv mad-dħul medjan individwali gross ta' persuni bejn l-etajiet bejn 50 u 59.
(6) Użu ta' broadband fiss (33 %), użu ta' broadband bil-mobajl (22 %), veloċità (33 %) u affordabbiltà (11 %), mit-Tabella ta' Valutazzjoni Diġitali.***Sors:*** Eurostat, OECD

Tabella C.5: **Indikaturi tal-prestazzjoni fis-suq tal-prodotti u tal-politika**

Indikaturi tal-prestazzjoni	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Produttività tal-ħaddiema (reali, kull impjegat, sena fuq sena % bidla)							
Produttività tal-ħaddiema fl-industrija	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Produttività tal-ħaddiema fil-kostruzzjoni	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Produttività tal-ħaddiema fis-servizzi tas-suq	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Kosti ta' unità lavorattiva (ULC) (l-ekonomija sħiħa, sena fuq sena, % bidla)							
ULC fl-industrija	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
ULC fil-kostruzzjoni	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
ULC fis-servizzi tas-suq	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Ambjent tan-Negozju	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**
Żmien meħtieġ biex kuntratt jiġi infurzat(1) (jiem)	#N/A	505.0	505.0	505.0	505.0	505.0	505.0
Żmien meħtieġ biex jinbeda negozju(1) (jiem)	#N/A	38.5	38.5	38.5	33.5	28.0	26.0
Riżultati ta' applikazzjonijiet mill-SMEs għal self mill-banek(2)	na	0.69	na	0.68	0.58	0.40	0.17
Riċerka u innovazzjoni	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**
Intensita ta' R&D	0.61	0.67	0.83	0.77	0.72	0.77	0.61
Nefqa tal-amministrazzjoni pubblika fuq l-edukazzjoni bħala % tal-PDG	5.60	5.70	5.80	5.80	5.60	5.50	na
Persuni b'edukazzjoni terzjarja u/jew impjegati fix-xjenza u t-teknoloġija bħala % tal-persuni totali fimpjieg	33	35	37	38	37	37	37
Għadd totali ta' dawk li lestew l-edukazzjoni terzjarja(3)	14	15	16	17	18	18	19
Żgħażagħ b'livell ta' edukazzjoni sekondarju għoli(4)	73	74	76	77	76	78	78
Bilanċ tal-kummerċ ta' prodotti ta' teknoloġija avvanzata bħala % tal-PDG	0.64	0.03	1.83	-1.10	-3.44	-3.49	na
Swieq tal-prodotti u tas-servizzi u l-kompetizzjoni					**2003**	**2008**	**2013**
Regolamentazzjoni tas-Suq tal-Prodotti tal-OECD (PMR)(5), kumplessivament					na	na	1.57
OECD PMR5, bejgħ bl-imnu					na	na	1.09
OECD PMR5, servizzi professjonali					na	na	1.66
OECD PMR5, industriji ta' netwerk(6)					na	na	2.28

(1) Il-metodoloġiji, inklużi l-preżuppożizzjonijiet, għal dan l-indikatur huma murija fid-dettal hawnhekk: http://www.doingbusiness.org/methodology. (2) Medja tat-tweġiba għall-mistoqsija Q7B_a. "[Self mill-bank]: Jekk applikajt u ppruvajt tinnegozja għal dan it-tip ta' finanzjament matul l-aħħar sitt xhur, x'kien ir-riżultat?". It-tweġibiet ġew ikkodifikati kif ġej: Żero jekk tkun irċevejt kollox, wieħed jekk irċevejt kważi kollox, tnejn jekk irċevejt biss parti limitata, tlieta jekk ġejt irrifjutat jew miċħud u mejqus bħala valur nieqes jekk l-applikazzjoni tkun għadha pendenti jew ma tafx. (3) Il-perċentwali tal-popolazzjoni bejn l-etajiet ta' 15 u 64 li tkun lestiet kors ta' edukazzjoni terzjarja. (4) Il-perċentwali tal-popolazzjoni bejn l-etajiet ta' 20 u 64 li tkun laħqet tal-anqas livell ta' edukazzjoni sekondarja superjuri. (5) Indiċi: 0 = mhux regolat; 6 = l-aktar regolat; Il-metodoloġiji tal-indikaturi tar-regolamentazzjoni tas-suq tal-prodotti tal-OECD huma murija fid-dettal hawn: http://www.oecd.org/competition/reform/indicatorsofproductmarketregulationhomepage.htm (6) Indikaturi aggregati tal-OECD tar-regolamentazzjoni fl-enerġija, it-trasport u l-komunikazzjoni (ETCR).

Sors: Il-Kummissjoni Ewropea Il-Bank Dinji — Doing Business (rigward l-infurzar tal-kuntratt u ż-żmien meħtieġ biex wieħed jibda negozju); OECD (għall-indikaturi tar-regolamentazzjoni tas-suq tal-prodotti); SAFE (għar-riżultati tal-applikazzjonijiet tal-SMEs għal self mill-banek).

Tabella C.6: **Tkabbir ekoloġiku**

Prestazzjoni ta' tkabbir ekoloġiku		2011	2012	2013	2014	2015	2016
Makroekonomiku							
Intensità enerġetika	kgoe / €	0.14	0.14	0.12	0.11	0.09	0.08
Intensità ta' karbonju	kg / €	0.47	0.47	0.40	0.38	0.27	-
Intensità tar-riżorsi (reċiproku tal-produttività tar-riżorsi)	kg / €	0.56	0.63	0.53	0.67	0.69	0.68
Intensità tal-iskart	kg / €	-	0.21	-	0.21	-	-
Bilanċ tal-enerġija tal-kummerċ	% PDG	-2.8	-12.2	-9.2	-15.0	-9.2	-9.0
Ponderazzjoni tal-enerġija fl-HICP	%	6.65	7.31	7.57	8.05	7.40	7.16
Differenza bejn it-tibdil fil-prezz tal-enerġija u l-inflazzjoni	%	0.4	-2.0	-1.6	-17.0	-8.7	-1.9
Kost reali ta' unità ta' enerġija	% tal-valur miżjud	6.4	6.5	5.7	5.4	-	-
Proporzjon ta' tassi ambjentali mat-taxxi fuq ix-xogħol	proporzjon	0.28	0.26	0.24	0.26	0.27	-
Taxxi ambjentali	% PDG	3.1	2.9	2.7	2.8	2.9	2.8
Settorjali							
Intensità enerġetika tal-industrija	kgoe / €	-	-	-	-	-	0.00
Kost reali ta' unità ta' enerġija għall-industrija tal-manifattura ħlief ir-raffinar	% tal-valur miżjud	10.0	9.4	9.7	8.0	-	-
Sehem fl-ekonomija ta' industriji b'użu intensiv ta' enerġija	% PDG	-	-	-	-	-	-
Prezzijiet tal-elettriku għal utenti industrijali medji	€ / kWh	0.18	0.18	0.18	0.18	0.15	0.14
Prezzijiet tal-gass għal utenti industrijali medji	€ / kWh	-	-	-	-	-	0.00
R&D pubbliku għall-enerġija	% PDG	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
R&D pubbliku għall-protezzjoni ambjentali	% PDG	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Rata ta' riċiklar ta' skart muniċipali	%	9.0	9.7	8.1	7.4	6.7	7.1
Sehem ta' emissjonijiet GHG koperti mill-ETS*	%	60.2	61.8	57.6	55.7	39.2	30.0
Intensita enerġetika fit-trasport	kgoe / €	-	-	-	-	-	0.00
Intensità tal-karbonju fit-trasport	kg / €	-	-	-	-	-	0.00
Sigurta tal-provvista tal-enerġija							
Dipendenza fuq l-importazzjoni tal-enerġija	%	101.3	101.0	104.1	97.7	97.3	100.9
Indiċi ta' konċentrazzjoni tal-fornituri aggregat	HHI	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	-
Diversifikazzjoni tat-taħlita tal-enerġija	HHI	0.98	0.98	-	-	-	-

Il-makroindikaturi tal-intensità kollha huma espressi bħala proporzjon ta' kwantità fiżika mal-PDG (bi prezzijiet tal-2010)
Intensità tal-enerġija: konsum intern tal-enerġija gross (f'kgoe) diviż bil-PDG (f'EUR)
Intensità tal-karbonju: emissjonijiet ta' gassijiet serra (f'ekwivalenti kg CO2) diviżi bil-PDG (f'EUR)
Intensità tar-riżorsi: konsum materjali domestiku (f'kg) diviż bil-PDG (f'EUR)
Intensità tal-ilma: drenaġġ (f'kg) diviż bil-PDG (f'EUR)
Bilanċ tal-kummerċ fl-enerġija: Il-bilanċ tal-esportazzjonijiet u l-importazzjonijiet tal-enerġija, espressi bħala % tal-PDG

Ponderazzjoni tal-enerġija fl-HICP: il-proporzjon ta' elementi "tal-enerġija" fil-basket tal-konsum użat biex jitfassal l-HICP
Id-differenza bejn it-tibdil fil-prezz tal-enerġija u l-inflazzjoni: il-komponent tal-enerġija fl-HICP u l-inflazzjoni totali fl-HCIP (tibdil % annwali)
Il-kost reali ta' kull unita ta' enerġija: Il-kosti reali tal-enerġija bħala % tal-valur mizjud totali tal-ekonomija
L-intensità tal-enerġija tal-industrija: konsum tal-enerġija finali tal-industrija (f'kgoe) diviż bil-valur miżjud gross tal-industrija (f'2010 EUR)
Kosti reali kull unità tal-enerġija għall-industrija tal-manifattura, bl-esklużjoni tar-raffinar: kosti reali bħala % tal-valur mizjud għas-setturi tal-manifattura
Sehem fl-ekonomija tal-industriji bl-użu intensiv tal-enerġija: sehem ta' valur miżjud gross tal-industriji bl-użu intensiv tal-enerġija:
Prezzijiet tal-elettriku u tal-gass għal utenti industrijali ta' daqs medju: firxa tal-konsum bejn 500–20 00MWh u 10 000–100 000 GJ; ic-ċifri jeskludu l-VAT.
Rata ta' riċiklar ta' skart muniċipali: proporzjon ta' skart muniċipali riċiklat u kompostat mal-iskart muniċipali totali
R&D pubbliku għall-enerġija jew l-ambjent: infieq tal-gvern fuq R&D għal dawn il-kategoriji bħala % tal-PDG
Proporzjon ta' emissjonijiet GHG koperti mis-sistema għall-iskambju ta' kwoti għall-emissjonijiet tal-UE (ETS)
(ħlief l-avjazzjoni): abbażi ta' emissjonijiet ta' GHG
(ħlief l-użu tal-art, tibdil fl-użu tal-art u l-forestrija) kif dikjarat mill-Istati Membri lill-Aġenzija Ewropea Ambjentali.
L-intensità tal-enerġija għat-trasport: Konsum ta' enerġija finali tal-attività tat-trasport (kgoe) diviża bil-valur miżjud gross tal-industrija tat-trasport (f'EUR tal-2010)
L-intensità tal-karbonju għat-trasport: Emissjonijiet GHG fl-attività ta' trasport diviżi bil-valur miżjud gross tas-settur tat-trasport
Dipendenza fuq l-importazzjoni tal-enerġija: Importazzjoni netta tal-enerġija diviża bil-konsum ta' enerġija domestika gross inkl. il-konsum ta' karburanti f'ħażniet internazzjonali
Indiċi aggregat tal-konċentrazzjoni tal-fornituri: ikopri ż-żejt, il-gass u l-faħam. Valuri iżgħar jindikaw diversifikazzjoni akbar u għalhekk riskju anqas.
Diversifikazzjoni tat-taħlita tal-enerġija: Indiċi Herfindahl li jkopri l-gass naturali, il-prodotti totali petroliferi, is-sħana nukleari, l-enerġiji rinnovabbli u l-karburanti solidi
* Il-Kummissjoni Ewropea u l-Aġenzija Ewropea għall-Ambjent***Sors:*** Il-Kummissjoni Ewropea u l-Aġenzija Ewropea għall-Ambjent (Sehem ta' emissjonijiet ta' GHG kopert mill-ETS); Il-Kummissjoni Ewropea (Taxxi ambjentali fuq it-taxxi fuq ix-xogħol u l-PDG); Eursotat (l-indikaturi l-oħra kollha).

REFERENZI

Bricongne, J.-C., P. Pontuch, u A. Turrini (għad irid joħroġ), *Assessing House Prices: Insights from HouseLev, a new dataset of prices in levels*, Dokument ta' Diskussjoni tal-Kummissjoni Ewropea.

Cassar I. P., K. Vella, and S. Buttigieg (2017), *Understanding the Economic Contribution of Tourism in Malta: A Literature Review*, Ministeru tal-Finanzi, Malta, WP 01/2017, Frar 2017.

Cedefop (2017), *Vocational education and training in Malta: short description*, Luxembourg, Publications Office.

EIB (2017), *EIB Group Survey on Investment and Investment Finance Country Overview: Malta*, Il-Bank Ewropew tal-Investiment (BEI).

Il-Kummissjoni Ewropea (għad irid joħroġ), *Taxation trends in the European Union, Data for EU Member States, Iceland and Norway, 2018 edition*, Il-Kummissjoni Ewropea, Brussell.

Il-Kummissjoni Ewropea (2018a), Warrington, B, Hristov, H; *RIO Rapport tal-Pajjiż 2017: Malta*, Ċentru Konġunt tar-Riċerka.

Il-Kummissjoni Ewropea (2018b), *EU Justice Scoreboard 2018*, Il-Kummissjoni Ewropea, Brussell.

Il-Kummissjoni Ewropea (2017a), *Rapport dwar il-Pajjiż Malta 2017, SWD(2017) 83 finali*, Il-Kummissjoni Ewropea, Brussell.

Il-Kummissjoni Ewropea (2017b), *Education and Training Monitor 2017 - Malta*, Il-Kummissjoni Ewropea, Brussell.

Il-Kummissjoni Ewropea (2017c), *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts - Malta*, il-Kummissjoni Ewropea, Brussell.

Il-Kummissjoni Ewropea (2017d), *2017 Small Business Act Fact Sheet — Malta*, il-Kummissjoni Ewropea, Brussell.

Il-Kummissjoni Ewropea (2017e), *Komunikazzjoni dwar rakkomandazzjonijiet ta' riforma għar-regolamentazzjoni tas-servizzi professjonali,* COM(2016) 820 finali, il-Kummissjoni Ewropea, Brussell.

Il-Kummissjoni Ewropea (2017f), *Survey on the access to finance of enterprises (SAFE) - Analytical Report 2017*, il-Lussemburgu, l-Uffiċċju tal-Pubblikazzjoni.

Il-Kummissjoni Ewropea (2017g), *Flash Eurobarometer 457: Businesses' attitudes towards corruption in the EU*, il-Kummissjoni Ewropea, Brussell.

Il-Kummissjoni Ewropea (2017h), *European Construction Sector Observatory – Malta country profile*, il-Kummissjoni Ewropea, Brussell.

iI-Kummissjoni Ewropea (2017i), *L-analiżi tal-Implimentazzjoni Ambjentali tal-UE, Rapport tal-Pajjiż - Malta*, SWD(2017)51, il-Kummissjoni Ewropea, Brussell.

Il-Kummissjoni Ewropea (2016), *European Construction Sector Observatory – Malta country profile*, il-Kummissjoni Ewropea, Brussell.

Il-Kummissjoni Ewropea (2015), Business services — Assessment of barriers and their economic impact, il-Kummissjoni Ewropea, Brussell.

FRA (2017), *Second European Union Minorities and Discrimination Survey - Main results*, FRA Aġenzjoni tal-Unjoni Ewropea għad-drittijiet fundamentali, il-Lussemburgu, Uffiċċju tal-Pubblikazzjoni.

Housing Europe (2015), *The State of Housing in the EU 2015.*

IHME (2016), *Global Health Data Exchange*, Istitut għall-Metrika u l-Evalwazzjoni tas-Saħħa, disponibbli hawn http://ghdx.healthdata.org/gbd-results-tool.

IHS (għad irid jiġi ppubblikat), *Aggressive Tax Planning indicators*, l-Istitut għall-Istudji Avvanzati, Vjenna.

KPMG u l-Assoċjazzjoni Maltija tal-Iżviluppaturi (2017), *The Construction Industry and Property Market in Malta*, Ottubru 2017.

Il-Ministeru tat-Turiżmu, l-Ambjent u l-Kultura (2012), *National environmental Policy*, Frar 2012.

Il-Ministeru tat-Trasport u l-Infrastruttura u Transport Malta (2013), *The Malta National Electromobility Action Plan.*

L-Awtorità Maltija tat-Turiżmu (2016), *Tourism in Malta- facts and figures 2016.*

L-Uffiċċju Nazzjonali tal-Istatistika ta' Malta (2017), *Solid Waste Management: 2015*, Jannar 2017.

OECD/European Observatory on Health Systems and Policies (2017), *Malta: Country Health Profile 2017*, Pubblikazzjoni tal-OECD, Pariġi/l-Osservatorju Ewropew dwar is-Sistemi u l-Politiki tas-Saħħa, Brussell.

L-Uffiċċju tal-Prim Ministru (2017), *Malta's National Energy Efficiency Action Plan*, April 2017.

Transport Malta (2016), *National Transport Master Plan to 2025.*

Van 't Riet, M., u A. Lejour (2017), *Optimal Tax Routing: Network Analysis of FDI Diversion*, (Dokument ta' Diskussjoni ta' CentER; Vol. 2017-022), Tilburg: CentER, Ċentru għar-Riċekra Ekonomika.

Forum Ekonomiku Dinji (2017a), *The Global Competitiveness Report 2017–2018.*

Forum Ekonomiku Dinji (2017b), *Travel and Tourism Competitiveness Report 2017.*